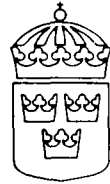

Riksdagens protokoll

1986/87:84

11 mars 1987

Protokoll
1986/87:84

Debatter m. m.

Onsdagen den 11 mars

Finansdebatt	3
Följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, m. m.	84
Meddelande om frågor	
1986/87:425 av Ingrid Andersson (s) om den engelska examens- benämningen på den nya sjuksköterskeutbildningen	100
1986/87:426 av Göthe Knutson (m) om stationshuset i Molkom	100
1986/87:427 av Per Stenmarck (m) om sandsugningen utanför Falsterbonäset	100

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 11 mars

Finansutskottets betänkande

1986/87:10 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budget- regleringen m. m.	3
---	---

Trafikutskottets betänkande

1986/87:11 Anslag till Kommunikationsdepartementet m. m.	84
--	----

Bostadsutskottets betänkande

1986/87:4 Följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, lagen om exploateringssamverkan samt lagen om hushållning med naturresurser m. m.	84
---	----

Onsdagen den 11 mars

Kl. 09.00

Finansdebatt

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1986/87:87 till näringsutskottet

1986/87:92 till utbildningsutskottet

1986/87:95 till försvarsutskottet

1986/87:97 till kulturutskottet

1986/87:98 till näringsutskottet

1986/87:99 till konstitutionsutskottet

1986/87:108 till utrikesutskottet

3 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1986/87:10 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Finansdebatt

Anf. 1 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Förra våren redovisade regeringen sin bedömning av Sveriges ekonomiska utveckling på några års sikt. Som huvudproblem framstod den starka tendensen till alltför snabb kostnadsutveckling. Enligt det gynnsamma huvudalternativet förväntades lönestegringen 1986 stanna vid 6 %. Vi vet nu att den blev drygt 8 %.

1987, alltså i år, fick lönerna enligt samma kalkyl inte stiga med mer än 4 %, och priserna borde inte stiga med mer än 2 %. I så fall skulle räntegapet mot omvärlden kunna försvinna och tillväxten hållas uppe.

Regeringen skisserade dock försiktigtvis därutöver en mindre gynnsam utveckling, där lönerna i år skulle stiga med 6 % och priserna med 4.5 %. En sådan utvecklingsbana förutsågs i treårskalkylerna leda fram mot stagnation och arbetslöshet.

Vi kan redan nu, innan ens första kvartalet är slut, konstatera att det blir värre än så. Redan regeringens finansplan förutser en lönekostnadsökning i

år med 6 %. Men många tecken tyder på att en fortsatt snabb löneglidning kommer att medföra att den siffran överträffas. Och det är en samstämmig uppfattning bland fristående ekonomiska bedömare att prisstegringen i år blir bortåt 6 %.

Redan under årets första månad, i januari, steg priserna med nära 1,5 %. Inflationstakten på årsbasis ökade. Trots att finansministern tidigare utdömt prisstopp som botemedel mot inflation infördes ett sådant i slutet av januari. Prisstatistiken visar nu med all önskvärd tydlighet att vad som i stället skulle ha behövts var ett skattestopp. Eftersom nettoprisindex mellan december och januari var oförändrat, kan hela den här stora konsumentprisstegringen sägas härröra från politiska beslut. Denna utveckling har enligt pris- och kartellnämnden fortsatt även efter prisstoppets tillkomst inemot mitten av februari. Och det är betecknande för den bristande tilltron till effekten och värdet av prisregleringar att ingen prognosmakare har sett prisstoppet som ett skäl att justera ned sin bedömning när det gäller inflationstakten för 1987.

Ett viktigt syfte med prisstoppet har angetts vara att förmå löntagarnas organisationer att avstå från den omförhandling av årets avtal som den alltför snabba prisstegringen förra året gett dem rätt till. Regeringen ser det förmodligen som en framgång att detta mål uppnåddes. Men det kommer inte att få någon nämnvärd betydelse i praktiken. För stora löntagargrupper blir löneglidningen desto större. Andra får därmed ännu starkare skäl för kompensationskrav i avtalsrörelsen under valåret 1988.

Regeringen tycks tro att det går att prata ned lönestegringen. Men på lönebildningens område verkar betydligt starkare krafter än vad både regeringen och fackliga organisationer förmår bemästra. Det finns ett tydligt samband mellan löneglidningen och den förda valutapolitiken. Som jag tidigare vid flera tillfällen här i kammaren påpekat medför valutakorgens konstruktion att en fallande dollarkurs leder till en successiv smygdevalvering av den svenska kronan. Härigenom uppkommer ett extra utrymme, särskilt i de stora exportföretagen, som i den mån det inte helt skall gå till ökad vinst måste spilla över i löneglidning för de anställda. Vi moderater har nu sedan rätt lång tid tillbaka som motmedel anvisat en svensk anknytning till en fastare riktning för kronans utveckling, t. ex. genom en anslutning till det europeiska monetära samarbetet, EMS.

Herr talman! Sveriges bestående problem med en alltför snabb kostnadsutveckling visar att den tredje vägens politik inte har lyckats. Det framgår också av att vi under senare år i stället för den exportledda expansion som var dess mål har fått en påfallande långsam tillväxt, som nästan helt har burits upp av ökad konsumtion. Sedan 1984 utgör kapitalbildning i form av nettoexport och investeringar endast ungefär en tiondel av produktionsökningen, vilket innebär att den framtida tillväxten i ekonomin hotas.

Detta innebär att regeringen under de senaste åren fört just en sådan politik som den själv sagt sig ha för avsikt att undvika. Redan i förra årets finansplan förekom farhågor för ett kommande bakslag, som då måste mötas med en kraftig åtstramning. Till följd av en internationellt gynnsam utveckling med fallande oljepriser, dollarkurs och räntenivå har Sverige fått en resnit – en förlängd men i tiden starkt begränsad frist.

Detta förbättrade bytesförhållande, som framför allt tillkom förra året,

utgör faktiskt på sätt och vis en fara. Den jämvikt i bytesbalansen som nu uppnåtts borde med de gynnsamma yttre förutsättningar som råder i stället ha varit ett betydande överskott, som kunde ha använts för att amortera ned våra utländska lån. I stället håller vi oss med ett negativt hushållssparande som fortsätter att sjunka och en fortsatt snabb stegring av utgifterna för privat och offentlig konsumtion. Och regeringen förefaller inte att tycka att det är särskilt angeläget att för dagen göra någonting åt detta.

I år kan vi inte räkna med samma draghjälp utifrån som förra året. Tvärtom föreligger en påtaglig risk för att utvecklingen i för oss viktiga handelsländer som Norge, Danmark och Tyskland blir sämre än vad vi tidigare förutsett. Den latent skuldskrisen har också blivit mera påtaglig under den senaste tiden genom Brasiliens vägran att fullgöra sina betalningar.

Ett skäl till att tecknen på annalkande svårigheter i den svenska ekonomin inte framträder så tydligt är paradoxalt nog den långsamma produktivitetsoökningen. Den bidrar till att hålla nere den öppna arbetslöshet som normalt sett skulle stiga när tillväxten ligger under 2 %. Det verkar som om man i näringslivet snabbt utnyttjade den medvind som de stora devalveringarna i början av 80-talet gav och ökade produktionen upp till kapacitetstaket men att man sedan tvekar att med expansionsinvesteringar höja detta tak. Det är bl. a. mot denna bakgrund som vi moderater tillsammans med finansutskottets folkpartister förordar ett generellt frisläpp av investeringsfonderna.

Hur skall då det förhållandevis blygsamma intresset för investeringar förklaras? Ja, i botten ligger naturligtvis den under senare år alltmer påtagliga avsaknaden av fasta spelregler. Det kan plötsligt införas ett prisstopp eller en pensionsskatt. Detta visar att satsningar för framtiden numera måste ge god avkastning, och det snabbt, eftersom man inte kan vara säker på att de politiskt givna förutsättningarna kommer att bestå någon längre tid. Ett paradexempel på de slags företeelser som genom att framkalla ovisshet håller nere investeringsviljan är löntagarfonderna. De både skärper skatteuttaget på företagen och skapar osäkerhet beträffande ägarförhållandena i framtiden.

Nyligen har debatten i fondfrågan flammat upp igen med anledning av Östfondens optionserbjudande till direktörer i Handelsbanken. Fondernas förespråkare har framställt det som något av en medborgerlig plikt att sedan nu fonderna inrättats också göra affärer med dem. Men tvärtom är det naturligtvis en medborgerlig rättighet att välja vem man gör affärer med och också att bilda opinion mot åtgärder som skulle legitimera fondernas existens. Från borgerligt håll vidhåller vi att fondsystemet snabbt skall avvecklas, varvid de tillgångar som finns där skall utnyttjas som sparpremier och därmed stimulera till en spridning av ägandet i näringslivet bland de enskilda medborgarna.

Vidare är det naturligt om beslutsfattarna i näringslivet hyser oro för den framtida kostnadsutvecklingen. Utöver tendenser till snabbare löne- och prisstegring än i omvärlden finns det ju långt framskridna planer på att Sverige alldeles frivilligt skall åta sig att höja priset på energi mycket kraftigt. En påskyndad avveckling av kärnkraften kan betyda inemot en fördubbling av elpriserna med särskilt kännbara konsekvenser för branscher som

skogsindustri, kemisk-teknisk industri och viss metallindustri. Kännetecknande för de företag som det här rör sig om är att de är koncentrerade till sysselsättningssvaga regioner som Norrland och Bergslagen. Vi minns vilka anpassningsproblem och vilken köpkraftsnedpressning som 1970-talets oljeprischocker orsakade. En tröst i bedrövelsen var ändå att våra konkurrentländer brottades med ungefär samma svårigheter. Men inget annat land har beslutat avveckla kärnkraften. Den elchock som en politisk majoritet i Sverige förefaller vara beredd att framkalla kommer att drabba endast oss själva. Jag måste få fråga finansministern: Hur tänker han lägga om den ekonomiska politiken för att möta de utomordentligt stora påfrestningar som en snabb elprishöjning skulle medföra för vissa branscher och därmed för sysselsättningen?

Ytterligare en faktor bakom bristen på tillväxtskapande framtidssatsningar är naturligtvis det höga ränteläget. Härvidlag har det skett en påtaglig försämring under senare tid. Återigen är förräntningen på företagens finansiella placeringar högre än avkastningen på investeringar i maskiner och byggnader. Höjningen av räntenivån sedan vändpunkten i slutet av förra året är drygt 2 procentenheter. Den vidgning av gapet mot utländska räntor som därmed skett kan ses som marknadens låga betygsättning av regeringens budgetförslag. Det förhållandet att riksbanken inte försökt motverka utan snarare understött räntehöjningen måste tolkas som ett instämmande i att finanspolitiken är alltför svag, varför penningpolitiken får ta på sig en större börda. Det är inte utan att man måste hysa en viss medkänsla med Erik Åsbrink för den personlighetsklyvning han måste känna när han i egenskap av statssekreterare i finansdepartementet har ett stort ansvar för utformningen av den ekonomiska politiken och sedan i egenskap av ordförande i riksbanksfullmäktige måste leda arbetet för att korrigera på grund av bristerna i denna politik.

Förra året, som var det första då svenska företag varit tämligen oförhindrade att investera utomlands, uppgick dessa satsningar till hela 24 miljarder kronor, vilket innebar en ökning med 67 % jämfört med föregående år. Det är inget fel i detta – investeringar utomlands stöder sysselsättningen i Sverige. Men problemet är att utländska företag samtidigt investerade för endast 5 miljarder kronor i Sverige. Skillnaden mellan 24 och 5 miljarder kan ses som ett mått på hur jämförelsevis dåligt investerings- och företagsklimatet är i vårt land.

Herr talman! I borgerliga reservationer till utskottsbetänkandet framförs bestämda krav på att avregleringen av kredit- och valutapolitiken skall fortsätta. På det kreditpolitiska området har redan mycket åstadkommits. Där återstår nu inte mycket mer än finputsningar, som t. ex. att avskaffa diskontot och därmed dess snedvridande effekter för prissättningen på pengar inom bankväsendet.

I detta sammanhang måste jag ägna några ord åt slopandet av PK-bankens monopol på postgiromedlen. Detta är ett krav som vi moderater framfört i åratal här i riksdagen men som har avvisats av finansutskottets majoritet med alltmer ideologiskt färgade motiveringar. Nu har alltså den praktiska nödvändigheten gett oss rätt även på denna punkt. Jag hoppas också att vi skall kunna få gehör för de detaljsynpunkter på den fortsatta samverkan

mellan postverket och PK-banken som framförs i en gemensam borgerlig reservation.

Med undantag för kommunisterna finns det här i riksdagen en bred uppslutning kring tanken på avreglering inom det valutapolitiska området. Men på den borgerliga sidan vill vi gå fram både snabbare och längre. Dröjsmålet med att uppfylla utfästelsen att ge svenska medborgare rätt att köpa utländska aktier är oroväckande, och socialdemokraternas vägran att öppna för valutautlåningars köp av svenska statsobligationer är obegriplig. Utskottsbetänkandet försöker framställa ett sådant medgivande som ett brott mot normen att staten inte skall låna utomlands. Men denna princip, som vi moderater alldeles klart står bakom, kan ju endast innebära ett förbud mot upplåning i utländsk valuta. I praktiken kan det inte vara någon skillnad mellan att med en hög räntenivå i Sverige locka svenska företag att låna pengar utomlands för att med dem köpa statsobligationer här hemma och att tillåta utländska placerare att direkt förvärva svenska obligationer. Ja, *en* skillnad finns det förstås: Vi kan på goda grunder, bl. a. utifrån utländska erfarenheter, räkna med att räntenivån i det senare fallet – när vi alltså tillåter valutautlåningars köp av svenska obligationer – kunde sänkas betydligt i vårt land med de positiva effekter det skulle få bl. a. för investeringsviljan i näringslivet.

Avreglering är ett viktigt inslag i den ekonomiska politik vi moderater förordar. Regeringen har nyligen fått rekommendationer i samma riktning från ett mycket oväntat håll. Statens pris- och kartellnämnd har kartlagt och analyserat existerande regleringar inom olika samhällsområden, bl. a. bostadssektorn. Rekommendationen från detta regleringsorgan innebär ett klart och tydligt förord för avreglering. Ett så självuppofterande ställningstagande borde väl även kunna få en hårdhärtad finansminister att vekna!

Utöver avreglering bygger den ekonomiska politik vi moderater förordar på en minskning av den offentliga utgiftsexpansionen och en sänkning av skattetrycket. Trots allt tal i budgetpropositionen om en stram finanspolitik tvingas vi konstatera att den faktiska finanspolitiska effekten av regeringens förslag enligt regeringens egna beräkningar förväntas bli expansiv även under 1987. Det moderata budgetalternativet innebär en saldoförbättring – en minskning av budgetunderskottet – för budgetåret 1987/88 jämfört med regeringens förslag med ca 8 miljarder kronor. För att bereda utrymme för skattesänkningar är våra utgiftsminskningar ännu större. Det bör framhållas att avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar är så gjord att hushållens ekonomiska situation inte skall försämrats. Åtstramningen ligger i stället på staten, kommunerna, företagen och utlandet.

Den budgetpolitik vi moderater förordar för nästa budgetår skulle föra oss ännu närmare balans i den totala offentliga sektorn. Enligt regeringen bör strävan vara att sedan gå vidare och skapa ett permanent överskott i den offentliga sektorns finanser. Med det strider mot vår uppfattning. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för utbyggnaden av vårt näringsliv bör i stället ske i företagen och hos hushållen.

Herr talman! Den förbättrade budgetbalansen öppnar större möjligheter till rejäla skattesänkningar. Lägre skatter ger den enskilde medborgaren vidgad valfrihet och ökad självständighet gentemot överheten i form av

politiker och byråkrater. Det stimulerar också till arbete, sparande och satsningar för framtiden. Förutom att öka tillväxten motverkar skattesänkningar de problem som enligt vad jag framhållit i det föregående i hög grad präglar den svenska ekonomin: alltför snabb kostnadsstegring, för litet sparande och för klen investeringsvilja.

Att behovet av skattesänkningar just nu upplevs som särskilt starkt sammanhänger naturligtvis med den internationella utvecklingen. Länder med lägre skattetryck än det svenska – ibland avsevärt lägre – är i full färd med att sänka sina skatter. I en tid av växande internationellt beroende blir det omöjligt för oss att inte slå in på samma väg.

Men reaktionen här hemma har på sina håll varit litet yrvaken. Glädjande nog har det plötsligt framkommit en ganska utbredd förståelse för det gamla moderatkravet på sänkta marginalskatter. Men återigen dyker tankefelet upp att detta förutsätter begränsningar av avdragsrätten. I själva verket är det ju så att sänkta marginalskatter är det enklaste och mest rättvisa sättet att begränsa avdragsrättens värde.

Medan en överväldigande majoritet av svenska folket vill ha ett lägre skatteuttag, sitter dessutom tyvärr alltför många skattedebattörer och beslutsfattare fast i högskattepolitiken. Marginalskattesänkningar måste enligt deras mening betalas med höjda skatter på lägre inkomster och på företagsamhet. Ett tidens tecken är benägenheten att sätta likhetstecken mellan kapitalinkomster och kapitalvinster. Det kan vara möjligt att göra när man som i USA har en skattesats för de allra flesta på bara 15 %. Men om reavinster skall beskattas med 50 eller 60 % rakt av, då blir det inte mycket till kapitalbildning, och då blir det betydande fastläsnings effekter på olika marknader för befintliga tillgångar. En väsentlig orsak till att kapital får sägas vara lindrigare beskattat än arbete i vårt land är att kapitalet är mera lätttröligt över gränserna. Slutsatsen av kravet på ökad likformighet kan därför inte bli att kapitalbeskattningen skall skärpas utan att skatten på arbete måste sänkas.

Detta exempel understryker nödvändigheten av att en skattereform värd namnet måste innebära en sänkning av det totala skattetrycket. Därmed får man utrymme för angelägna lättnader utan att tvingas framkalla skadeverkningar på andra områden.

De skatteskitser som nu ägnas mycken uppmärksamhet i debatten utgör tyvärr inga förslag till reformer, utan det är utkast till omläggningar eller omfördelningar av skattetrycket. I vissa fall gäller det t. o. m. skärpningar av skattetrycket. Ändå borde man väl ha lärt sig att den sortens kosmetiska operationer inte löser några problem utan mest skapar nya. Efter 1970 års skattebeslut, efter Hagauppgörelserna och efter överenskommelsen den underbara natten, vilka alla utlovades skola leda till skattesänkningar för de allra flesta, är vi i dag uppe i ett rekordhøgt skattetryck på 53 %. Inget annat land anser sig behöva ta ut så mycket i skatt, och aldrig tidigare har vi svenskar ansett oss böra göra det heller. Det finns naturligtvis ingenting som säger att just den nivå som nu har uppnåtts aldrig mer kan underskridas.

En annan nackdel med de nyligen framlagda skatteskitserna är att de inte är färdiga för praktiskt genomförande på ett bra tag. Men det brådskar. Andra sidan av det förhållandet att Sverige toppar den internationella

skatteligan är ju att vi befinner oss ordentligt på efterkälken när nu rörelseriktningen har vänt.

Endast vi moderater har ett färdigt förslag till skattereform, som redan nästa år bl. a. skulle sänka de statliga skattesatserna med ytterligare 4–5 procentenheter. Totalt föreslår vi skattesänkningar 1988 med ca 10 miljarder kronor. Avsikten är att sedan fortsätta i samma takt under åtminstone den närmaste femårsperioden, vilket skulle betyda skattesänkningar motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten per år. Utrymme för detta får vi genom den fortgående tillväxten i ekonomin, som dessutom kommer att påskyndas av den dynamiska skattepolitik vi vill föra. Därutöver krävs det naturligtvis fortsatta besparingar bland de offentliga utgifterna.

När vi nu på fredag träffas hos finansministern för överläggningar om skattepolitiken, är det min förhoppning att vi skall kunna enas om att snabbt ansluta till den internationella utvecklingen mot lägre skatter. Det vore beklagligt om vi för flera år framåt fastnade i önskedrömmar och teoretiska nykonstruktioner. Att gå från Sven-Olof "Utgiftsskatten" Lodin till Gustaf "Real beskattning" Lindencrona skulle inte innebära något steg framåt. Låt oss hålla fast vid beprövade skatteformer, men låt oss se till att de får rimliga effekter genom en reform som minskar det samlade skattetrycket.

Ett väsentligt område i detta sammanhang är statens bidragsgivning till kommunerna. Regeringen har här litet motvilligt slagit in på den restriktiva linje vi moderater sedan länge förordat. Det är bra att det finns en samstämmighet kring detta. Men vi anser att nedskärningen skall sättas in mot de specialdestinerade statsbidragen, som lättast kan utnyttjas av rika kommuner, och att resurserna för kommunal skatteutjämning – som framför allt tar sikte på kommuner med låg skattekraft – om något skall ökas. Denna avvägning kommer vi att få diskutera åtskilligt i finansutskottet den närmaste tiden, och jag hoppas att regeringen inser nödvändigheten av att överge den minoritetsståndpunkt man hittills har intagit. Det vore olyckligt om vi inte heller denna gång skulle kunna nå en varaktig lösning av frågan om utformningen av statens stöd till kommunerna utan åter hamnar i en ökad rundgång, med oförändrade specialbidrag och en förhöjning av den skatteutjämningsavgift som regeringen själv nu så klokt har förklarat sig beredd att avskaffa.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis erinra om, att även om statsbidraget sänks eller priset på offentliga nyttigheter stiger, ger en sänkning av skatterna den enskilde större möjligheter att betala sina konsumtionsutgifter ur den behållna inkomsten. Men framför allt får människor större frihet att själva forma sin tillvaro. Det är denna myndigförklaring av medborgarna som ger en sådan kraft åt det moderata kravet att man skall kunna leva på sin lön.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 15 och 20 till finansutskottets betänkande nr 10.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 10, som dagens debatt gäller, behandlas riktlinjerna för den ekonomiska politiken, kredit- och valutapolitiken, budgetpolitiken och den kommunala ekonomin samt ytterligare några frågor. Det är stora och viktiga frågor, som kommer att påverka

de flesta medborgare här i landet. Dagens beslut kommer att få effekter på prisutvecklingen, på möjligheten att få arbete, på löneutvecklingen, före och efter skatt, m. m.

Utskottet är oense i praktiskt taget alla avseenden med ett viktigt undantag. Detta gäller de statliga löneförhandlingarna, där utskottet poängterar att lönestruktur och anställningsförhållanden bör bli mer likartade inom den offentliga och den privata arbetsmarknaden. Hela utskottet delar också den uppfattning som återges i finansplanen, nämligen att löneökningar inom den offentliga sektorn i ökad utsträckning måste ha sin grund i höjd produktivitet, på samma sätt som gäller inom den privata sektorn.

En naturlig slutsats av detta resonemang är att de förändringar som leder till en höjning av produktiviteten är positiva för de anställda, som därigenom, och bara därigenom, kan få högre reallöner. Hittills har detta kunnat ske med hjälp av skattehöjningar, som har finansierat både högre löner och flera anställda, dvs. en växande offentlig sektor. Den vägen är nu stängd, enligt ett enigt finansutskott. Därför borde rimligen alla anstränga sig för att finna vägar att öka produktiviteten inom den offentliga sektorn. En sådan möjlighet ligger, enligt min mening, i mer konkurrens. I själva verket är ökad konkurrens en öoverträffad väg att höja produktiviteten inom olika verksamheter. Konstigt nog har emellertid utskottets socialdemokrater inte förstått detta – eller inte velat förstå det. Det betyder i praktiken att reallönerna för de offentliganställda med regeringens politik riskerar att släpa efter i jämförelse med de privatanställdas löner. Detta tycker vi i folkpartiet vore beklagligt.

Herr talman! Utskottsmajoritetens texter i övrigt är fulla av berömande uttalanden om den ekonomiska politikens framgång och den ekonomiska utvecklingen i stort. Särskilt berömmar man sig för vad som har hänt under 1986 och för att ekonomin ser ut att klara sig hyfsat under innevarande år. Däremot sägs knappast ett enda ord om tiden därefter, framför allt om 1988 och följande år. I detta avseende är utskottsbetänkandet faktiskt mer bristfälligt än själva finansplanen. Finansplanen innehåller åtminstone en analys av framtida ekonomiska problem, medan det betänkande som vi behandlar i dag nästan helt saknar en sådan analys. Därmed saknas också en strategi för att komma till rätta med problemen, trots att det är detta som diskussionen i dag borde handla om.

Riktlinjerna för den ekonomiska politiken bör självfallet beskriva den strategi som man tänker använda för att lösa olika ekonomiska problem som man har identifierat. Detta kan ju inte rimligen bara handla om år 1987, särskilt som man säger att det går ganska bra under det året. T. o. m. om man begränsar sig till nästa budgetår är det faktiskt så att hälften av detta infaller under kalenderåret 1988. Men detta har tyvärr inte avsatt något enda spår i majoritetens tyckande och tänkande.

Ekonomisk-politiska åtgärder som man genomför nu eller inom en snar framtid får ju sina största och viktigaste effekter inte i år utan nästa år, och åren därefter. Då blir givetvis utsikterna under 1988 och därefter mycket viktigare än vad som händer i år. Då kan man göra på ettdera av två sätt: antingen gör man en ny bedömning av vad som kommer att hända 1988 i omvärlden och i Sverige och av vilka krav detta ställer på vår ekonomiska

politik, eller också använder man den bedömning som finns, dvs. den som gjordes i treårskalkylerna våren 1986, och stämmer av mot vad som hänt sedan dess och vilka krav som därigenom ställs på den ekonomiska politiken i fortsättningen. Men utskottsmajoriteten gör varken det ena eller det andra. Därigenom understryks också kortsiktigheten i politiken, och det visas tydligt att det saknas ett långsiktigt tänkande och en långsiktig strategi inom den socialdemokratiska utskottsgruppen.

Man gläds helt enkelt på socialdemokratiskt håll åt att det ser ut att gå ganska bra för ögonblicket och bryr sig inte om vad detta beror på, och inte heller bryr man sig om att skaffa sig beredskap för framtiden. Alla frågetecken skjuts upp, och man rullar problemen framför sig.

I den gemensamma reservationen nr 1 från de borgerliga partierna är vår utgångspunkt just den att det krävs en bättre framförhållning i den ekonomiska politiken. Vår uppfattning är den som vi har fört fram tidigare och som faktiskt blir mer och mer sann, nämligen att Sverige genom gynnsamma yttre omständigheter har fått ytterligare en tids frist och att denna frist måste utnyttjas för att man skall kunna komma till rätta med de grundläggande balansproblemen, nämligen pris- och löneökningstakten, kapitalbildningen och tillväxttakten. Då kan man inte som utskottsmajoriteten slå sig till ro med att det mesta ser ut att gå hyfsat i år, utan man måste blicka litet längre fram i tiden.

Budgetåret 1987/88 infaller, som sagt, till hälften under kalenderåret 1988. Den kommunala ekonomin kan inte påverkas under innevarande år, utan där inriktas med nödvändighet allt på vad som händer under nästa kalenderår. Behovet av stabila spelregler innebär enligt vår mening ett krav på att beakta vad som kommer att hända under en längre tid än innevarande år. Utskottets socialdemokrater tycks inte förstå något av detta. En kritisk granskare kan frestas att tro att majoriteten är nöjd med att det inte behövs några ytterligare panikpaket under 1987 och ser det som en så stor framgång att det räcker. Det är klart att det mot bakgrund av de senaste årens panikåtgärder kan ses som en framgång. Hösten 1984 krävdes panikåtgärder i form av bensinskatt höjning m. m. I januari 1985 tvingades riksbanken höja straffräntan med 2 procentenheter, senare på våren kom ett nytt panikpaket med diskontohöjning och ytterligare skatthöjningar. I år har prisstopp införts för fjärde gången, vilket efter finansministerns tidigare uttalanden rimligen måste ses som en klar panikåtgärd.

Kortsiktigheten i regeringens ekonomiska politik bevisas också av det som står om det framtida sysselsättningsläget. I hela majoritetstexten finns det sju rader om sysselsättningsläget, och detta gäller dessutom naturligtvis bara 1987 – ingenting om utsikterna för åren därefter. Jag tror inte att socialdemokraterna är ointresserade av hur det går med sysselsättningen och vad som händer med arbetslösheten, hur det går för långtidsarbetslösa, för ungdomar, kvinnor m. fl. som vill ut på arbetsmarknaden. Ni har förmodligen en lika hög ambition som vi inom folkpartiet när det gäller full sysselsättning. Men det räcker faktiskt inte med att tycka och tro – man måste också föra en ekonomisk politik, som leder till det uppställda målet. Enligt min mening för inte regeringen en sådan politik. Det är ganska lätt att visa att det krävs en högre tillväxt än de nuvarande ungefär två procenten per år bara för att

undvika att arbetslösheten stiger och naturligtvis än mer för att få ned den i dag osedvanligt höga arbetslösheten. För oss i folkpartiet är detta utomordentligt viktigt, men då ställs det också konkreta krav på den politik som förs.

Herr talman! Vi har i folkpartimotionen och också i den gemensamma borgerliga reservationen tagit upp det som enligt samstämmiga bedömningar är det viktigaste problemet i svensk ekonomi inför nästa år och följande. Det är att få ner pris- och lönestegringstakten, som ju fortfarande är alldeles för hög i Sverige jämfört med våra utländska konkurrenter. Om vi inte får ner inflationen kan vi inte upprätthålla eller förbättra konkurrenskraften, och då riskerar vi ökad arbetslöshet.

I de treårskalkyler som presenterades förra våren beskrevs som ett nödvändigt krav för att nå balans och full sysselsättning att lönekostnadsökningen skulle bli så låg som 3 % under 1988. I årets finansplan ligger också ett antagande om att lönesumman under 1988 ökar med blygsamma 3,5 %. Om man räknar bort en viss sysselsättningsökning, bygger alltså årets budgetförslag och regeringens ekonomiska politik på att lönekostnaderna nästa år ökar med bara 3 %. Det kommer att bli svårt att nå dit. Vad gör då regeringen för att underlätta det? Ingenting, frestas man att säga, men det är inte riktigt sant. Man inbjuder nämligen parterna på arbetsmarknaden till samtal. Jag anser självklart att det är bra med samtal, men det vore en bluff att påstå att de löser några problem. Samtal med parterna har förts varje år utan synbart resultat.

Bortsett från samtalen görs ingenting som underlättar nästa avtalsrörelse. Däremot – vilket är det anmärkningsvärda i sammanhanget – gör man en hel del som aktivt försvårar nästa avtalsrörelse. Jag syftar naturligtvis på förslaget att höja arbetsgivaravgifterna. Regeringen vill höja de sociala avgifterna med inte mindre än 1,26 procentenheter. Det betyder i praktiken att man tar i anspråk ungefär en tredjedel av det lilla löneutrymme som finns för 1988 – det blir inte 3 % att förhandla om utan bara 2 %. Om det är svårt att nå 3 % är det naturligtvis svårare att nå en ännu lägre siffra.

Regeringen är medveten om att avgiftshöjningen försvårar lönerörelsen. Jag skall citera en mening från finansplanen: "En sådan kraftig höjning inskränker i motsvarande mån löneutrymmet, vilket kan komma att försvåra förutsättningarna för lönerörelsen." Samtal med parterna skall bl. a. gå ut på att diskutera hur man skall kunna undvika sådana försvårande avgiftshöjningar i framtiden. Varför bara i framtiden? Det är lätt att undvika *nu* – det är bara att avstå från höjningen av arbetsgivaravgifterna.

Utskottets socialdemokrater förefaller inte ens medvetna om att höjningen av arbetsgivaravgifterna är ett problem. De skriver i betänkandet bara att "förslaget till en höjning av sjukförsäkringsavgiften utgör en förutsättning för den reformering av sjukförsäkringen som Arbetsgivarförbundet och Landsorganisationen kommit överens om". Tydligt menar utskottsmajoriteten att om SAF och LO är överens om någonting så är det bara för riksdagen att godkänna. All diskussion skulle då vara överflödigt. Enligt min mening är detta totalt fel. Riksdagen har en skyldighet att se den ekonomiska politiken i ett vidare perspektiv än vad två parter på arbetsmarknaden skall göra. Man kan med rätta fråga sig vem det är som bestämmer i socialdemo-

kraternas Sverige. Det tycks i varje fall inte vara Arne Gadd och hans socialdemokratiska vänner i riksdagen.

Herr talman! Det finns ytterligare ett exempel som rör frågan om vem som faktiskt bestämmer. Det gäller det aktuella förslaget att lägga arbetsgivaravgifter på anställdas vinstandelar. I det fallet finns en stark motvilja mot regeringens förslag från de anställda, de människor som faktiskt berörs och som i dag har andel-i-vinst på den egna arbetsplatsen. De vill ha kvar sina vinstandelar. Till denna grupp hör t. ex. Metallklubben på Volvo. Men på centralt håll har både Metall och LO bestämt att vinstandelar tycker man inte om – det är ett hot mot den solidariska lönepolitiken enligt LO:s andre ordförande Rune Molin – och därför skall de stoppas. Sättet att stoppa dem är att belägga dem med arbetsgivaravgifter. Och tydligen är det så att det, oberoende av vad enskilda människor tycker, är det vad LO centralt anser som gäller. Därför skyndar regeringen att lägga fram ett sådant förslag.

Även anställdas vinstandelar kan väntas ha en viss återhållande effekt på löneglidningen ute på de enskilda arbetsplatserna, därför att de anställda vet att om vinsten blir stor genom att de jobbar bra och effektivt så får de en del i denna vinst. Även i detta avseende kan man alltså påstå att regeringens förslag försvårar en låg lönekostnadsutveckling. Jag kan inte tänka mig annat än att man på socialdemokratiskt håll vet att det förhåller sig som jag beskrivit, att höjda arbetsgivaravgifter och införda arbetsgivaravgifter på anställdas vinstandelar försvårar möjligheterna att uppnå vad man vill, nämligen en låg pris- och löneökning. Men ändå inför man dessa avgifter.

Om man, herr talman, ytterligare vill underlätta avtalsrörelsen utöver att avstå från arbetsgivaravgiftsförslagen kan man läsa i finansministerns skatteskriss att en bra metod är att sänka marginalskatterna. Där står faktiskt vad vi i folkpartiet hävdade i många år. Med höga marginalskatter drivs lönekraven upp så att konkurrenskraften förstörs. Annars blir det ingenting kvar för löntagarna efter skatt.

Häromdagen läste jag i Veckans Affärer att finansministern åker land och rike runt för att försöka förklara just detta. Han hade ett exempel: Med 75 % marginalskatt och arbetsgivaravgifter ovanpå detta ökar företagens kostnader med 5 kr. och 60 öre för att löntagaren skall få 1 krona mer kvar efter skatt. Det är naturligtvis orimligt.

Men socialdemokraterna lever inte som de lär. Vi har i folkpartiet föreslagit en sänkning av marginalskatten redan 1988 med 3 procentenheter just för att underlätta avtalsrörelsen. Om detta säger utskottets majoritet följande: "Utskottet delar inte folkpartiets synpunkt att en ytterligare marginalskattesänkning bör genomföras inför 1988 års avtalsrörelse. En sådan sänkning skulle närmast få motsatt effekt mot vad folkpartiet vill uppnå." Jag skulle gärna vilja att utskottets ordförande närmare förklarar genom vilka tankemässiga konststycken han kommer till den slutsatsen.

Jag skulle också vilja att Arne Gadd förklarar hur det kan komma sig att sänkta marginalskatter 1988 försvårar avtalsrörelsen, medan sänkta marginalskatter 1989 eller 1990 underlättar avtalsrörelsen. Det måste väl vara samma mekanism som fungerar vid båda tillfällena? Eller är det så att finansutskottets ordförande är oense med finansministern i fråga om behovet av sänkta marginalskatter?

Herr talman! Jag skulle också vilja veta vad utskottets ordförande anser att det är för fel med en politik, som vill underlätta avtalsrörelsen genom att inte höja arbetsgivaravgifterna, inte belägga anställdas vinstandelar med arbetsgivaravgifter utan i stället sänka marginalskatterna. I utskottets betänkande finns ingen förklaring, och jag väntar därför att utskottets talesman tar dagens tillfälle i akt och förklarar vad det skulle vara för fel med en sådan politik.

Herr talman! En viktig del i folkpartiets motion liksom i den gemensamma borgerliga reservationen är att skapa bättre förutsättningar för en högre tillväxt i ekonomin. Då krävs det mer investeringar och mer nettoexport. Så långt håller utskottsmajoriteten med. Men sedan säger man att motionen inte innehåller några konkreta förslag för att främja kapitalbildningen med undantag för kravet att släppa företagens investeringsfonder fria.

Jag vill därför fråga Arne Gadd: Vad är det för fel att släppa investeringsfonderna fria? Det är åtminstone ett förslag som främjar kapitalbildningen. I finansplanen och hos utskottsmajoriteten finns det inte ett enda förslag, och det måste ju rimligen vara bättre med ett förslag än med inget förslag.

Dessutom finns det faktiskt åtminstone två ytterligare förslag från folkpartiet som också återfinns i den gemensamma reservationen från de borgerliga partierna. Det gäller för det första sanering av statens skuldbörda genom utförsäljning och börsintroduktion av statliga företag. Detta skulle minska statens lånebehov och därigenom verka nedpressande på den svenska räntenivån.

För det andra vill de borgerliga partierna avskaffa valutaregleringen. Denna har hittills liberaliserats huvudsakligen i utgående riktning, och vi tycker att den också skall liberaliseras för kapitalrörelser in till Sverige. Det betyder i korthet att vi vill tillåta utlåningar att köpa svenska obligationer. Eftersom vi har så hög ränta i Sverige ökar då efterfrågan på våra obligationer, och räntan pressas ned.

Enligt alla utsagor från enskilda företag är den höga svenska räntan en starkt hämmande faktor på företagets investeringsvilja. Detta gäller i särskilt hög grad de mindre och medelstora företagen som sällan får del av de stora subventioner som storföretagen kan få och som därför i högre grad är hänvisade till lånade pengar för att investera. De företagen tycker att räntan är för hög. Jag vill därför fråga Arne Gadd: Vad är det då för fel med en politik som leder till att räntan sjunker?

Herr talman! Jag är litet besviken på utskottsmajoritetens betänkande. Att socialdemokraterna har en annan uppfattning än folkpartiet och de andra borgerliga partierna i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken är en sak. Men att utan motiveringar bara avfärda förslag som man vet är korrekta är inte värdigt en riksdagsmajoritet.

I den gemensamma borgerliga reservationen nr 1 har vi presenterat ett antal riktlinjer för den ekonomiska politiken, som i motsats till utskottsmajoritetens s. k. riktlinjer faktiskt har litet längre tidsperspektiv än tre kvarts år, dvs. 1987. Vi föreslår att politiken inriktas på att undanröja tillväxthinder. Det ställer krav på stabila spelregler. Det ställer krav på skattepolitiken som måste inriktas på kraftigt sänkta marginalskatter, återinfört inflationsskydd och slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Det ställer också krav på

slopade monopol inom tjänstesektorn. Det ställer krav på minskad byråkrati och avregleringar. Det ställer krav på avskaffande av de kollektiva löntagarfonderna. Det ställer slutligen krav på en bättre fungerande lönebildning – krav som jag redan uppehållit mig vid. Jag anser att det är en sådan ekonomisk politik som Sverige behöver för att få upp tillväxttakten utöver de blygsamma 2 % vi haft de senaste åren.

Finansutskottets betänkande innehåller också fler avsnitt om statsskuldspolitiken och kredit- och valutapolitiken. Det finns inte oväntat en rad motsättningar mellan den socialistiska majoriteten och de icke-socialistiska partierna i fråga om synen på avregleringar på dessa områden. Jag skall inte närmare kommentera dessa, eftersom Lars Tobisson uppehöll sig ganska utförligt vid dem. Jag vill bara markera att vi från folkpartiets och centerpartiets sida inte delar moderaternas uppfattning att den svenska valutan bör knytas till EMS – det europeiska monetära samarbetet. Man kan självfallet diskutera förändringar i valutakorgens sammansättning, men enligt vår mening gör kravet på stabilitet, som är särskilt viktigt i fråga om växelkurserna, att man bör iakta stor försiktighet med sådana förändringar.

Herr talman! Folkpartiet har i ytterligare två reservationer beskrivit hur vi ser på budgetpolitiken och den kommunala ekonomin. I likhet med vad vi hävdat under flera år anser vi att budgetpolitiken måste föras med sådan stramhet på utgiftssidan att man skapar utrymme för ett minskat budgetunderskott och viktiga skattesänkningar. För den omedelbara framtiden – dvs. budgetåret 1987/88 – anser vi att det är viktigast att genom utgiftsbegränsningar skapa utrymme för att sänka marginalskatterna och inte höja arbetsgivaravgifterna. Då underlättar vi nästa avtalsrörelse. Vi har därför föreslagit minskade utgifter för budgetåret med drygt 4 miljarder kronor och för helåret 1988 med drygt 6,5 miljarder kronor och därutöver ett stort antal engångsbesparingar, främst utförsäljning av statliga företag.

De största besparingarna i statens utgifter rör bidragen till arbetslöshetskassorna, bostadssubventionerna, ersättningen från sjukkassan för insjuknandedagen, slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter samt statsbidragen till kommunerna.

Dessutom har vi i folkpartiet föreslagit en stor mängd omprioriteringar på utgiftssidan. Vi tycker att regeringen har lagt fram egendomliga förslag som går ut på att man bl. a. skall spara på ungdomarnas utbildning. Vi kan inte biträda sådana förslag. Vi föreslår i stället att den nödvändiga minskningen får ske på vuxenutbildningens område. Vi vill ha en familjepolitisk reform med bl. a. skattefritt vårdnadsbidrag för förskolebarn. Vi vill också ha en ytterligare satsning på regionalpolitiken och en kraftig ökning av vårdbidraget för handikappade barn. Vi avsätter medel – lika mycket som regeringen – för en sjukpenningreform för de deltids- och delårsarbetande, men vi vill finansiera den inte med höjda skatter utan genom omprioriteringar inom sjukförsäkringen. Vi avisar regeringens förslag om höjd ersättning inom delpensionen och vill i stället satsa pengar på ett temporärt stimulansbidrag för ombyggnad så att fler människor kan få rätt till ett eget rum inom långvården.

Jag har redan nämnt de viktigaste skattesänkningarna. Marginalskatten bör enligt vår mening redan 1988 sänkas med 3 procentenheter för alla

inkomster över 80 000 kr., och arbetsgivaravgifterna bör inte höjas. Dessutom anser vi att den senaste höjningen av fastighetsskatten bör återgå och att förmögenhetsskatten på arbetande kapital måste slopas. Våra skatteförslag innebär att det totala skattetrycket sjunker med ca 0,6 procentenheter nästa år, vilket är ett klart steg i rätt riktning och innebär ett avgörande brott mot den socialdemokratiska skattepolitiken som ju består av små men ständiga skattehöjningar.

Vi föreslår också en begränsning av statsbidragen till kommunerna med ungefär 1 miljard kronor mer än regeringen föreslår. Den kommunala expansionen har visserligen dämpats något under senare år men den ligger fortfarande alltför högt, även enligt regeringens egna bedömningar. För 1987 är prognosen 1,5 % volymökning, och det brukar bli mer än prognosen. För 1988 saknas, som jag sade inledningsvis, en prognos, men med tanke på löneökningarnas storlek under 1986 – som ju ligger till grund för kommunernas inkomster nästa år – kan man konstatera att den lär bli högre än de ca 0,5 % som vi från folkpartiets sida bedömer som rimligt. Den siffran som vi anser är lämplig tar hänsyn till de befolkningsförändringar som inträffar, men bygger på att ytterligare ökning därutöver måste åstadkommas genom omprioriteringar.

Våra förslag för den kommunala ekonomin måste ses i samband med folkpartiets övriga ekonomiskt-politiska förslag. Inte minst den lägre pris- och löneökningstakt som kan väntas bli resultatet om man genomför de skatteförändringar, som vi föreslår betyder att kommunernas kostnader inte ökar så snabbt som med regeringens skattepolitik. Dessutom föreslår vi att de specialdestinerade statsbidragen schabloniseras, dvs. utgår på mer generella grunder, så att det blir mer utrymme för den kommunala självstyrelsen. Vi tror inte från folkpartiets sida att man med statsbidrag som pekpinnar måste styra kommunernas verksamheter centralt från Stockholm, utan vi vill låta kommuner och landsting själva välja de lösningar som passar bäst i resp. kommun eller landsting. Socialdemokraterna förespråkar i stället centraldirigerade lösningar lika för alla. Även våra förslag om slopade monopol och mer anbudskonkurrens, dvs. större möjligheter till konkurrens och fler möjligheter att jämföra kommunal produktion med enskild produktion, kommer att leda till lägre kostnadsökningar. Sammantaget menar vi att folkpartiets förslag leder till väsentligt bättre förutsättningar att hålla nere den kommunala kostnadsökningen och ändå tillgodose medborgarnas berättigade krav på god service.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag något beröra den gemensamma borgerliga reservationen om samverkan mellan posten och PK-banken. Vi anser att man inte bör utveckla en bankverksamhet inom postverket och avvisar därför förslaget att postgirot ges rätt att ge ränta på inestående medel eller medge övertrassering. Då krävs inte heller något tillägg till förslaget om bankrörelselag. Inte heller anser vi det lämpligt att postens finansförvaltning sker i ett av postverket helägt dotterbolag, utan den bör i stället anförtros en särskild placeringsdelegation inom postverket.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 16 och 20.

Anf. 3 NILS G. ÅSLING (c):

Herr talman! Regeringen har under några år haft tillfälle att bedriva den ekonomiska politik som man sammanfattningsvis karakteriserat som den tredje vägens politik. Det är alltså nu också möjligt att börja skönja resultat och avge vissa omdömen om den politiken. När den lanserades i finansplanen 1983 var en förutsättning bl. a. att man utdömde en konsumtionsledd expansion av den svenska ekonomin. I dag är den ekonomiska tillväxten till största delen just konsumtionsledd. Dels kommer – om den trend fortsätter som nu gäller – bytesbalansen att försämrats, eftersom en stor del av den privata konsumtionen efterfrågar importerade varor. Dels kommer vi att få en minskad ekonomisk tillväxt i framtiden, då en alltför liten del av resurserna används till investeringar till uppbyggnad av kapitalstocken i samhället. En konsekvens av det är att utrymmet för konsumtion i det långa perspektivet kommer att minska och förändras. Över huvud taget saknas ett mer långsiktigt perspektiv i den politik som förs.

Sammanfattningsvis kan på det här stadiet sägas att vi i det här landet, med den politik som bedrivs, fortfarande lever över våra tillgångar. Regeringen har inte lyckats bemästra de grundläggande balansproblemen i ekonomin.

Enligt centerns uppfattning är det en angelägen fråga nu att få en skattepolitik som i större utsträckning än den hittills förda gynnar sparande. Centerns förslag sedan några år tillbaka till ett personligt investeringskonto, där inkomster utan att beskattas kan sättas in på ett konto och utan skattekonsekvenser användas av enskilda människor för investeringar i exempelvis bostad eller eget företag, är en form av sparfrämjande åtgärd inom skattepolitikens område som blir alltmer angelägen att genomföra.

Den ekonomiska politikens mål har länge – faktiskt så länge att det har gått slentrian i begreppet – varit de traditionella: Full sysselsättning, stabil penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden och balans i utrikesaffärerna. Centern har också länge pläderat för regional balans som ett av målen för den ekonomiska politiken. Det är en möjlighet att undvika överhettade öar i vår ekonomi, att begränsa löneglidningsproblemen, m. m. Regeringen nämner också det målet i sin finansplan men drar inte de fulla konsekvenserna när det kommer till praktisk handling.

Centern har också fört in en god miljö och resurshushållning som två viktiga komponenter i den ekonomiska politiken. De kan på kort sikt förefalla stå i motsatsställning till varandra och vara hinder när det gäller att bedriva en god ekonomisk politik och kanske framför allt att åstadkomma en hög tillväxt, men så är det inte.

Det är viktigt att konstatera att detta motsatsförhållande – när det tas fram i debatten – är konstruerat. På lång sikt är den ekonomiska tillväxten beroende av att vi har en sund balans också i vårt ekologiska system. Det måste finnas harmoni i samspelet mellan teknik, ekonomi och miljö. annars exploaterar vi vår miljö och föröder våra resurser successivt.

Ekologi och ekonomi är alltså två sidor av samma mynt, enligt vår mening. När det gäller det synsättet står vi i centern tyvärr ensamma här i kammaren. Jag beklagar det. Men vi kommer från centern att fortsätta kampen för att göra också ekologisk balans till ett övergripande mål inom den ekonomiska politiken.

Regeringens ekonomiska politik har i konkret handling inneburit kraftigt ökade fördelningspolitiska spänningar mellan regioner liksom mellan olika grupper av människor i vårt samhälle. Regeringens budget betyder i klartext att ungdomar, de sämst ställda pensionärerna och barnfamiljerna kommer i kläm.

Ungdomarna ställs i socialdemokraternas Sverige inför det orimliga valet mellan en bostad på hemorten utan jobb och jobb i storstadsregionen utan bostad.

Under de senaste åren har 13 län fått vidkännas en omfattande åderlätning av sin egen framtid, dvs. en utflyttning av ungdomen.

Flyttlassen går i strida strömmar från Norrland, Bergslagen och sydöstra Sverige till storstadsregionerna och de expansiva arbetsmarknaderna.

Regeringens devalvering 1982, som alltså är ursprunget till den tredje vägens ekonomiska politik, gynnade och gynnar framför allt storstädernas företag, dvs. stora företag med finansiell kompetens, närhet till finansiella marknader och med en klar exportinriktning. Detta har skapat ökade regionala spänningar i vårt land.

De finansiella investeringarna har under socialdemokraternas hela regeringsperiod varit lönsammare än de arbetsskapande investeringarna i produktionen. Detta har bidragit till att arbetslösheten under hela den socialdemokratiska regeringsperioden har varit högre än under perioden 1976–1982, som regeringen gärna vill jämföra med. Under centerns tid i regeringen var den öppna och dolda arbetslösheten tillsammans i genomsnitt 3,9 %. Sedan 1982 har den varit 5,3 %.

Den obalanserade tillväxten skapar problem i storstäderna med miljöförstöring, utslagning och bostadsbrist. I utflyttningsbygderna hotas välfärden för dem som stannar kvar. Det här är alltså påtagliga konsekvenser av den tredje vägens politik.

En orimlig för att inte säga ödesdiger följd av regeringens politik är också att framtidens industrier nu i allt större utsträckning lokaliseras till de koncentrationsområden vi har här i landet, främst till Storstockholm. 47 % av alla anställda inom den privata tjänstesektorn finns i dag i storstadsområdena, 30 % i Stockholm. Vi märker dagligen starka tendenser till en ytterligare koncentration. Kraftfulla åtgärder krävs därför för en bättre fördelning av sysselsättning och utveckling i landet. De regionalpolitiska åtgärderna måste i större utsträckning inriktas på individernas situation än på skatteområdet och på immateriella investeringar inom t.ex. forskning, utveckling, utbildning, systembyggande, marknadsföring m. m.

Centern vill satsa på en balanserad tillväxt i hela landet. Utvecklingen visar att vår strävan i det avseendet är aktuellare och mer angelägen än någonsin tidigare. En viktig förutsättning för tillväxt i framtiden kommer även att vara högre utbildning och forskning, som också har sin stora betydelse för den regionala utvecklingen. Det är därför dessa frågor har prioriterats i vårt budgetarbete inför denna vårsession i riksdagen.

Centern säger t.ex. nej till regeringens föreslagna neddragningar på skolans område. Utbildningsväsendet är viktigt inte bara för nationen utan också för varje enskild region. Det är lätt att se sambandet mellan i synnerhet högskolornas och universitetens lokalisering och den regionala utvecklingen.

Vi bestämmer alltså mycket av vår framtida samhällsstruktur genom det sätt på vilket vi bygger ut den högre utbildningen. Centern vill sprida de fasta forskningsresurserna utanför de största högskolorna. Exempelvis Växjö, Örebro, Karlstad och Östersund är mogna för att få del av forskningskakan.

Centern vill också satsa på att bygga ut annan infrastruktur. Kommunikationerna, i ordets vidaste bemärkelse, måste rustas upp. Särskilt behövs ökade investeringar i vägunderhåll och byggande. Förutsättningar måste nämligen skapas för ett aktivt näringsliv i hela landet.

Det är ganska naturligt att skattepolitiken nu är i fokus, med tanke på fredagens överläggningar och med tanke på den allmänna debatt som har förts.

Skatternas primära syfte är att finansiera de gemensamma utgifterna. Det är dock inte den enda uppgiften. Skattesystemet skall också medverka till en jämnare fördelning och påverka resursfördelningen i ekonomin.

Skattesystemet orsakar i dag stora välfärdsförluster, som svårligen kan avhjälpas utan ett sänkt skattetryck. Centerns långsiktiga målsättning är därför klar: Sänk skattetrycket!

Centern vill dock inte urholka välfärdssystemet i vårt samhälle. Minskat skattetryck kräver ökad tillväxt, en effektivare offentlig sektor och en restriktiv utgiftspolitik. Ett sänkt skattetryck kan inte, realistiskt bedömt, uppnås annat än genom fortsatt tillväxt i ekonomin, dvs. ett målmedvetet arbete för att främja produktionen i alla dess ytringar.

En skattereform för 1989 måste därför inriktas på en omfördelning av skattetrycket. Produktionsfaktorerna beskattas nu olika – arbetskraften beskattas särskilt hårt, kapital betydligt mindre, råvaror och energi knappast alls. Det gynnar kapitalintensiv produktion framför arbetsintensiv produktion. Därmed missgynnas den i framtiden så viktiga tjänsteproduktionen kraftigt. Det främjar storföretagen på de små enheternas bekostnad.

Resurs- och energisnåla processer missgynnas också. En likvärdig beskattning av de olika produktionsfaktorerna skulle ge produktionsfaktorspriser som speglar verkliga knapphetsvärden i samhället, dvs. främjar hushållning med resurserna. Den skulle också gynna arbetsintensiv produktion liksom resurs- och energisnåla processer. Det är därför centern som grundläggande princip i en skattereform strävar efter lägre skatt på arbete och högre skatt på kapital, råvaror och energi.

En skattereform måste inriktas på att stimulera till arbete. De höga marginaleffekter som uppstår där skatten kombineras med inkomstprovade bidrag måste minskas, dels på grund av de negativa effekterna på arbetsutbudet och tillväxten, dels på grund av den inflationsdrivande effekten – kompensation för inflation kräver höga lönelöft, vilket i sin tur späder på inflationen.

Marginalskattesänkningar för de högsta inkomstlägena får dock inte finansieras med skattehöjningar för de lägsta inkomsterna, vilket socialdemokraterna och folkpartiet i den debatt som pågår har föreslagit.

Det antagande som dessa förslag bygger på är helt orealistiskt. Man förutsätter att deltidsarbete är självvalt och därför inte skall beskattas lägre än heltidsarbete. Med det resonemanget förespråkar man en urholkning av den här i kammaren länge hävdade principen om skatt efter bärkraft. Det är

anmärkningsvärt. Detta gäller naturligtvis också visavi de heltidsarbetande med låg lön, som i detta avseende hamnar i samma belägenhet som deltidsarbetande.

Deltidsarbete är sällan självvalt. Deltidsarbete är ofta lika med partiell arbetslöshet. Nära 40 % av alla deltidsarbetande kvinnor mellan 16 och 24 år vill arbeta fler timmar men har inte möjlighet. 22 % av det totala antalet deltidsarbetare vill arbeta fler timmar.

Deltidsarbete är också ett resultat av brist på barnomsorg och styrs ofta av andra personliga förhållanden. Långa pendlingsavstånd kan vara en anledning liksom naturligtvis halvtidsstudier. En annan anledning kan vara att man kombinerar studier med feriearbete. För samtliga dessa grupper – övervägande kvinnor, ungdomar och glesbygdsboende – vill både socialdemokrater och folkpartister höja skatten väsentligt. Detta kan centern inte acceptera.

De som argumenterar för ett slopat grundavdrag argumenterar också ofta för att problemet med ofrivilligt deltidsarbete inte skall lösas inom skatteskalen. Det skall i stället lösas genom arbetslöshetsersättning, satsning på barnomsorg, förbättrad studiefinansiering, vårdnadsersättning, regionalpolitik och andra bidrag. Vad man då glömmer är att detta ökar samhällets kostnader högst väsentligt, dels för bidragen, dels för administrationen av bidragen och stödpolitiken – detta i ett läge där det finns en halv miljon socialbidragstagare. Resultatet skulle med nödvändighet bli ett ökat skatteuttag och en ökad rundgång – något som folkpartiet och socialdemokraterna i sina förslag har bortsett från. Ett bibehållet grundavdrag ger ett enkelt skatte- och bidragssystem.

Den andra viktiga reformen beträffande inkomstskatten är naturligtvis en effektivare kommunal skatteutjämning. Det är orimligt att det skall skilja upp till 7 kr. per hundralapp i kommunalskatt mellan olika kommuner. En grundförutsättning för en effektiv kommunal skatteutjämning är att samma service i två kommuner – det må vara Danderyd och Sorsele eller andra kommuner – skall ge samma skatt. Skattebetalarna har rätt att kräva ett klart, avläsbart samband mellan den samhällsservice de erbjuds och den skatt de betalar, oavsett var de bor.

I dag används skatterna mycket sparsamt för att rätta till bristerna i marknadsekonomin. Att släppa ut förorenande ämnen i luft och vatten är nu gratis. Miljöförstörande industrier orsakar samhället stora kostnader i form av produktionsbortfall, vårdkostnader, minskad skogstillväxt, försämrade förutsättningar för jordbruket, korrosion på byggnader m. m. Dessa kostnader får andra än producenten och konsumenten betala. Utbud och efterfrågan blir större än optimalt, och marknadsekonomin tilldelar därför opropor­tionerligt stora resurser till denna produktion. Centern anser att miljökostnader via miljöavgifter måste belasta den som orsakar dem.

Miljöavgifterna kommer att stimulera till minskade utsläpp men också täcka de kostnader som de kvarvarande utsläppen orsakar. De kommer med andra ord att kunna bidra till finansieringen av de gemensamma offentliga utgifterna men också – vilket är det allt övergripande – bidra till en bättre hushållning och en bättre miljö i vårt samhälle.

Herr talman! Den offentliga servicen klarar i dag inte av att uppfylla alla de

krav som ställs på den – vilket i och för sig inte är något nytt problem. Vårdköerna har växt och blivit långa. Barnomsorgen klarar på sina håll inte behoven. De äldre får inte den service i hemmen som de är värda. Det måste dock först och främst slås fast att det inte är de offentliganställdas fel, utan det beror på det tämligen stelbenta system de arbetar inom. Fler privata och kooperativa initiativ måste tillåtas som komplement till den offentliga servicen. Samhället får dock inte släppa finansieringsansvaret. Den offentliga sektorn måste alltså förnyas.

De byråkratiska system som finns i dag kanske bäst manifesteras av stelbentheten i ansvarsfördelningen mellan landstingen och socialförsäkringssektorn. Människor går sjukskrivna i många månader, ibland år, i väntan t. ex. på en höftledsoperation eller en ögonoperation. Socialförsäkringssektorn betalar ut stora ersättningar i form av sjukpenning, medan pengar saknas i landstingen för att operera. Det offentliga förlorar samtidigt stora skattepengar under sjukdomsperioden. Ifall pengar skulle kunna överföras från sjukförsäkringen till vårdapparaten, skulle förmodligen en ekonomisk vinst för samhället uppstå, samtidigt som patienterna slapp en ofta plågsam väntan på nödvändig hjälp. Jag tar upp detta närmast som exempel på möjligheter att med relativt enkla medel reformera det byråkratiska system som styr sjukförsäkring och sjukvård i vårt samhälle.

Ett centralt ideologiskt inslag i den tredje vägens ekonomiska politik är löntagarfonderna. Där har nu det hänt att fondanhängare har uttryckt sin stora besvikelse över den reform de trodde skulle ge ett ökat löntagarinflytande i näringslivet. Det är en anmärkningsvärd debatt som har uppstått i det avseendet. När inte ens anhängarna av fonderna är nöjda, skulle jag vara frestad att fråga: Kan inte finansministern, som "baxat fonderna ända hit", också baxa dem tillbaka dit där de hör hemma – på socialdemokraternas egen sophög för misslyckade reformer?

Centern vill inte, som socialdemokratin, bryta och avbalansera det koncentrerade ägandet i den privata sektorn genom att införa ett lika centralistiskt och koncentrerat ägande i den offentliga sektorn. Socialdemokratiens strategi under en lång följd av år har varit att överföra en så stor del av sparandet som möjligt i offentlig regi, i tydligt syfte att få samhällelig kontroll över investeringarna. Centern säger nej till ägarkoncentration i både privat och offentlig regi.

Den ökade maktkoncentrationen i den privata sektorn, där en allt större del av näringslivet ägs via institutioner och genom korsvist ägande, måste elimineras eller brytas. Vi vill i stället att en större del av sparandet och förmögenhetstillväxten sker i hushållen, genom enskilt ägande och ägande i kooperativa former, för att avbalansera och helst delvis ersätta det stora institutionella ägande som vi i dag ser utvecklas i vårt samhälle.

Under den allmänna motionstiden har vi därför skisserat hur denna omfördelning av ägandet och makten skall kunna ske:

- Löntagarfonderna skall avvecklas och dess ägande överföras till hushållen.
- Statliga företag skall i stor utsträckning säljas ut till allmänheten. På den punkten noterar vi nu att industriministern i sin näringspolitiska proposition är på väg att villfara våra önskemål.

- Ägande av aktier i hushållen måste bli fördelaktigare i förhållande till institutionsägande; en nyckelfråga i sammanhanget.
- Vi måste också få ett målsparande, som jag tidigare sade, för startande av småföretag, till den egna bostadsfinansieringen, för studier, för angelägna individuella ändamål. Denna form av sparande måste skattemässigt bli så favoriserad att den radikalt kan förändra den enskilda människans möjligheter att i dag bidra till det nödvändiga sparandet i samhället. Sparandet har under några år varit negativt, något som är en oroande komponent i den ekonomiska utvecklingen.

Herr talman! Har vi nu, efter några år av den tredje vägens politik, som startade med en stor devalvering, utvecklat vårt samhälle och vår konkurrenskraft så att vi i det långa loppet kan se framtiden an med förtröstan? Under den period som centern satt i regering var inflationen i genomsnitt ungefär lika med omvärldens. Den varierade, men om man ser till genomsnittet under perioden, höll vi i stort sett en inflation jämförbar med omvärldens. Under den socialdemokratiska regeringsperioden har inflationen ständigt varit flera procentenheter över omvärldens. Det skulle tyda på att den s. k. eftervärden av devalveringen har misslyckats. Regeringen har varje år misslyckats med att få ned inflationen i paritet med omvärldens.

Som en panikåtgärd införde man nu i januari ett prisstopp. Det var dock inte ett resultat av att regeringen på sikt trodde sig kunna dämpa prisökningarna på detta sätt, om jag förstod finansministern rätt. Men varför infördes då prisstoppet? Jo, sedan man slagit i inflationstaket hade naturligtvis arbetsmarknadens parter rätt till omförhandlingar. LO-ledningen insåg förhoppningsvis att det skulle vara bäst för alla på lång sikt ifall inga omförhandlingar genomfördes. Den insåg troligen det pedagogiska problemet att förklara detta för sina medlemmar och gick då till finansministern. I utbyte mot att LO avstod från löneökningar, införde regeringen ett prisstopp som bevisligen och enligt finansministerns egna ord har starka negativa effekter på ekonomin på lång sikt.

Regeringen löste med andra ord LO-ledningens och rörelsens pedagogiska problem till förfång för samhällsekonomin. Detta är anmärkningsvärt. Det är också ett inslag i den tredje vägens politik som är värt att notera och gärna ta upp till debatt här i dag.

Herr talman! Jag har här försökt redovisa en rad områden där den tredje vägens politik visat sig bristfällig eller t. o. m. misslyckad. Vi lever med högre ränta och inflation än omvärlden. Vårt skattesystem har överlevt sig självt och konserverat eller förstärkt orättvisorna i samhället, inte minst regionalt. Fördelningspolitiken har sparat ur och de regionala skillnaderna bara växer i takt med flyttlassen. Koncentrationspolitiken illustreras bäst av det orimliga valet för många unga: jobb i storstad men ingen bostad, eller bostad i hemorten men inget jobb. Förmögenhetsomfördelningen i samhället speglar också denna utveckling; aldrig tidigare har så många snabbt blivit rika på så litet hederligt arbete som med dagens spekulationsekonomi.

Många applåderar denna politik. Finansministern själv och regeringen gör det naturligtvis. De unga nyrika finanslejonen lika väl som de traditionella finansklipparna har anledning att vara nöjda med utvecklingen. Många i

näringslivet i övrigt, som inte är beredda att se längre än till de dagliga affärerna, applåderar också naturligtvis. Nu senast har den konservativa engelska tidskriften *The Economist* nära nog reservationslöst anslutit sig till hyllningskören. Den tredje vägens ekonomiska politik karakteriseras t. o. m. som mera Thatchersk än den engelska regeringens ekonomiska politik. Jag förmodar att finansministern och socialdemokraterna är gläda över uppskattningen från allt vidare kretsar.

Det är emellertid bra mycket mer intressant, i varje fall för oss i centern, att lyssna till de omdömen som möter denna politik ute bland vanligt folk, bland det stora flertalet medborgare i detta land som sliter och släpar i vardaglig miljö för sin försörjning och därmed också för landets förkovran. Vad säger man t. ex. i Grängesberg eller varför inte i Pilgrimsstad om den ekonomiska politik som innebär att man lämnat fältet öppet för en mycket mer brutal utslagning, nedläggning och avfolkning liksom för en fortsatt koncentration av boende, sysselsättning och makt? Eller vad säger de bostadslösa i Stockholm om den här utvecklingen? Man kan inte isolera den ekonomiska politiken från den allmänna utvecklingen i samhället. Det är en konsekvens av den tredje vägens politik.

Det är ett pinsamt faktum att varken finansplanen eller utskottsmajoritetens skrivning tar upp konsekvenserna av den förda politiken för de människor och miljöer som får bära det tyngsta lasset.

Herr talman! Centern har i sina reservationer anvisat vägen till en alternativ politik, och jag yrkar därför bifall till reservationerna nr 1, 3, 6, 8, 9, 13, 17, 19 och 20 till finansutskottets betänkande 10.

Anf. 4 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna vill förändra och förbättra vårt samhälle. Därför vill vi föra en helt annan ekonomisk politik än vad vi har hört de borgerliga föra fram och vad vi kommer att få höra socialdemokraterna förorda.

Vi föreslår ändringar som skulle märkas i det svenska samhället. Vi sätter oss upp mot storfinansens makt och den borgerliga begränsningen av det ekonomisk-politiska tänkandet. Vi vill gå en annan väg än den s. k. tredje vägen, som enligt vår bedömning i allt väsentligt har varit kapitalets väg. Vi hävdar att den ekonomiska politiken måste ges en annan inriktning, som kan ge arbete och rättvisa samtidigt som det nationella oberoendet hävdas och försvaras.

Vi anser att miljöproblemen måste tas på allvar även om det kostar. Vi anser att man i den ekonomiska debatten måste anlägga ett mer långsiktigt perspektiv även på dagsfrågorna. Framtidsfrågorna måste tas upp till debatt. I det korta perspektivet krävs reformer som förbättrar människors vardag och levnadsförhållanden i nuet. I det längre perspektivet måste en grund läggas för att åstadkomma nödvändiga och avgörande förändringar.

Vi ställde oss emellertid frågan när vi läste finansplanen och granskade betänkandet: Var är den socialdemokratiska framtidsdebatten? Var finns perspektiven och det kritiska ifrågasättandet av samhällsutvecklingen och även av den egna politiken? Vilket samhälle man vill forma nämns inte i finansplan eller budgetförslag. Makt- och egendomsförhållanden, som har

en så avgörande betydelse för samhällsutvecklingen, och bestämmanderätten över produktionsmedlen ifrågasätts inte och diskuteras inte. Hela den ekonomiska politiken ges i stället ett slags – som vi tycker – kameralt perspektiv, där budgetunderskottet får tjäna som universalargument mot varje reform eller förändring som skulle kunna tänkas kosta pengar, oavsett hur nödvändig reformen är.

Om socialdemokraterna med samma noggrannhet analyserade våra förslag till inkomstförstärkningar genom beskattning av kapital och förmögenheter som de genomlyser våra förslag till utgifter och kritiserar dem, skulle det kunna ske förändringar och förbättringar som vore mycket värda. Men det är i den ekonomiska debatten i dag på något sätt så att varje angrepp mot den förda politiken, varje ifrågasättande av den tredje vägen är en orimlighet som bara inte kan diskuteras.

Vpk:s politik avfärdas av utskottet som alltför styrande och som höjande av skattetrycket. Men frågan är ju av vem politiken uppfattas som styrande. Ja, det är klart att det är av dem som själva vill styra och besluta utan att ta t. ex. regionalpolitiskt eller fördelningspolitiskt ansvar. Det är av dem som inte bryr sig om vad som händer med jobben eller med samhällsekomin utan spelar högt på börs, optionshandel, terminshandel och allt vad det nu heter som dyker upp i spelhålan Sverige. Det är klart att dessa människor skulle uppleva vår politik som styrande och begränsande.

För vem höjs skattetrycket? – Jo, för dem som har berikat sig på den hittillsvarande utvecklingen och som tack vare den tredje vägens politik med kraftigt återhållna löner och mycket höga bolagsvinster har skapat sig stora förmögenheter.

När de andra partierna avfärdar vår politik förtiger de fakta om vem som styr och vem som blir styrd, om vem som vinner och vem som förlorar. Jag tycker att man måste diskutera också dessa saker och inte bara röra sig med allmänna termer.

Den ekonomiska politiken är ett instrument i kampen för ett rättvisare samhälle. Den är ett instrument i kampen för regional utveckling och för utjämning av orättvisor mellan samhällsklasserna. Den ekonomiska politiken kan aldrig vara neutral eller gynna alla. Den kan aldrig reduceras till enkla räkneexempel. Man måste värdera de ekonomisk-politiska effekterna av åtgärderna. Man måste försöka tänka framåt och se vad den ena eller andra åtgärden betyder för samhällsutvecklingen.

Ja, detta är en hård kritik, men utskottet skriver också i sitt betänkande att den kraftigaste kritiken mot regeringens politik kommer från vänsterpartiet kommunisterna. Vi tackar för det erkännandet.

Vad vill då vänsterpartiet kommunisterna med sin ekonomiska politik? Ja, våra viktigaste inslag för samhällsförändring kan man utan att nämna alla sammanfatta på följande sätt.

Den gemensamma sektorn måste få möjlighet att utvecklas. Vi hävdar att den gemensamma eller, som man ofta säger, den offentliga sektorn är en starkt produktiv faktor utan vilken inget industrisamhälle kan utvecklas. Vi ser ingen motsättning mellan offentlig och privat sektor på det sätt som ofta beskrivs i den allmänna debatten, främst då av högerkrafter.

En utveckling av den gemensamma sektorn skulle få stor betydelse för

kvinnor och ungdom, som i dag har svårt att få jobb, så att de kan finna arbete och försörjning. Vi vill ge den gemensamma sektorn möjlighet att anställa fler samtidigt som den då får bättre resurser att klara sina åtaganden. De socialt och samhällsekonomiskt viktiga delarna av den gemensamma sektorn måste få utvecklas bättre.

Alla har talat om den låga investeringsviljan. Det har också de borgerliga gjort. En politik som ger förnyelse av industrin och en investeringspolitik som skapar nya arbetstillfällen också i Norrland och Bergslagen – för att nämna några utsatta regioner; det finns fler – är nödvändig. Vi föreslår att man skapar ett flerårigt program som utnyttjar en del av de likvida medel som finns samlade i näringslivet för att finansiera investeringarna. Dessa likviditeter har ju kommit ur de oerhört stora vinster som skapades under de år då de anställda fick stå tillbaka med sina lönekrav för att gynna främst exportindustrin och regeringens exportstrategi. Det behövs en styrning av investeringarna. Det finns pengar, och vi vet hur de skulle kunna användas.

Vi vill också föra en politik – och det är också en viktig ekonomisk-politisk strategisk fråga – som försöker vrida loss vårt land ur det extremt starka internationella beroendet. Det är ett beroende som innebär att det blir svårare och svårare att föra en självständig ekonomisk politik. Den alltför ensidiga tilltron till exportledd tillväxt måste avlösas av en mer inhemsk utveckling.

I detta sammanhang är det viktigt att betona en sak, som brukar anföras som argument mot oss, nämligen att vi skulle vara förespråkare av något slags isolation eller en inåtvänd politik. Men det handlar inte om isolering eller avskärmning. Sverige är ett starkt utlandsberoende land och kommer förmodligen att fortsätta att vara det. Men vi måste bredda handeln till fler länder än de starkaste kapitalistiska länderna, som vi är så beroende av. Vi måste öka den inhemska marknadens betydelse när de stora internationella problemen växer ute i världen. De oerhört starkt ökande utlandsinvesteringarna måste begränsas till förmån för investeringar i vårt land och i de regioner varifrån nu företagsamheten flyr.

De borgerliga har i debatten talat om att man skulle släppa loss investeringsfonderna och att de skulle vara ett regionalpolitiskt instrument. Förra året investerade svenska bolag utomlands för 35 miljarder kronor. Det är lika mycket som hela börsvärdet av Volvo och Saab, två av våra största industriföretag. Det var återigen nära nog en fördubbling, med 80 %, jämfört med året innan, och då skall vi veta att utlandsinvesteringarna har ökat starkt varje år under 1980-talet.

Det saknas alltså inte pengar till investeringar. Det saknas styrning, och det saknas en medvetenhet om att man inte kan låta svenskt kapital fara över gränserna hur som helst. Regeringens lättnader i valutareglerna och i restriktionerna för utlandsinvesteringar har hjälpt till. Det fordras ett omtänkande.

Vi vill också satsa på en inhemsk teknikutveckling så att vi i vår handelspolitik inte skall tvingas underkasta oss USA:s militärstrategiska önskningar. Vi tvingas nu in i olika blockader, främst mot östeuropeiska länder, för att få tillgång till avancerad teknik ifrån USA. Detta är ett område där svensk ekonomisk politik och näringspolitik har oerhört stora uppgifter.

som kan leda till att vi får nya jobb, ett ökat oberoende och större förutsättningar för en självständig politik.

Vi vill bryta storfinansens makt och ägande, som ger den en oerhört stor beslutanderätt över allas våra tillgångar. All rikedom kommer ur arbete. De som arbetar måste få besluta om dessa rikedomar. Den ekonomiska demokratin måste bli verklighet. Löntagarfonder som spekulerar på börsen och erbjuder optionskontrakt till olika bankmänniskor har ingenting med en ekonomisk demokrati och fördelningspolitik att göra.

Vi tycker att det borde vara onödigt att läsa ur socialismens ABC-bok för ett parti som vill företräda de vanliga arbetande människorna, men det verkar som om en omläsning vore nödvändig. Ingen av dessa ekonomisk-politiska, och som vi bedömer mycket viktiga och avgörande, frågorna diskuteras i regeringens finansplan eller budgetförslag. Det finns inget angreppssätt, och det står inte ens nämnt att detta skulle vara stora framtida problem.

Vi tycker att man inte bara kan diskutera budgetpolitik och finanspolitik i ett kortsiktigt ettårsperspektiv – även om man naturligtvis måste göra det årligen. Man måste också anlägga detta långsiktiga perspektiv för att få grepp om problemen, och börja vända dem och komma med lösningar. Vi drivs annars in i ett hörn, där vi till slut inte har någon reell självständighet eller handlingsfrihet i den ekonomiska politiken.

Man måste då ställa frågan om vad socialdemokratin vill. Vi kanske kan få ett svar under dagens debatt. Är man nöjd med denna utveckling? Anser man att detta problem är försumbart? Är man nöjd med den tredje vägens promenad, som slutar i återvändo?

Den ekonomisk-politiska strategin bygger i allt väsentligt på högkonjunktur och internationella exportframgångar. Den exportledda tillväxten kommer inte att vara i evighet. Den inhemska utvecklingen och den inhemska marknaden kommer att få större betydelse för svensk företagsamhet. Vi vet att våra största kundländer – Danmark, Norge och USA – har ekonomiska problem och att Västtyskland som bekant inte är villigt att bli något slags lokomotiv som skall dra västvärlden till tillväxt.

Detta är svåra ekonomiska problem, det skall erkännas. Det finns inga särskilt enkla lösningar, men det krävs en ingående granskning av detta problem och det får framför allt inte lämnas åt sidan helt och hållet. Det tycker vi är en avgörande brist i det förslag som har lämnats för att diskuteras i dag.

I detta sammanhang måste jag passa på att nämna centerpartiet, som påstår att det är ensamt om sin uppfattning i fråga om ekonomi och ekologi. Nils G. Åsling hade ett långt och engagerat anförande om just dessa frågor. Han har inte läst vår motion som innehåller ett särskilt avsnitt om ekonomi och ekologi, där vi på ett likartat sätt som centern tar upp de problem som finns.

Centerpartiet har ju presterat en reservation vid sidan av den som gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Man talar om övergripande mål för den ekonomiska politiken. Det verkar som om dessa övergripande mål skulle vara lyfta över ekonomin på något sätt, eftersom man har en annan reservation gemensam med de borgerliga om vilka

åtgärder som behövs. Jag antar att detta är ett desperat försök att skilja sig ifrån de andra borgerliga partierna, då ni nu i stort sett har enats om de viktigaste ekonomisk-politiska inriktningarna.

Detta är dock intressant. Man har en speciell reservation beträffande miljöfrågor, resursfrågor, regionalpolitik och fördelning av välstånd, och Nils G. Åsling talar om tillväxtbegrepp och livskvalitet, och sällar sig till, vad som kan kallas, vänsterkritikerna av den rådande ekonomiska utvecklingen. Man talar om klipp och finanslejon som har bristande intresse för sysselsättning, regionalpolitik och rättvisa. Välkommen till vänster, Åsling – i kritiken. Men gör då också en helomvändning när det gäller de ekonomisk-politiska åtgärderna. I allt väsentligt står ni tillsammans med de borgerliga partierna när det gäller den ekonomisk-politiska inriktningen. Era åtgärdsförslag och framgångsvägar för att lösa dessa problem är ju strikt kapitalistiska, och de understödjer och förstärker de tendenser i vår ekonomi som har skapat de problem som ni talar om.

Detta blir inte trovärdigt så länge ni inte vänder om helt och börjar diskutera styrning av investeringar och åtgärder mot den makt som klippare och börshajar har över vår ekonomi och börjar tala om hur man skall lösa de problem som kapitalismen har skapat. Det går inte att göra ett cirkusnummer av regionalpolitiken på det här sättet.

Herr talman! Det finns många viktiga frågor som borde behandlas i denna debatt. Eftersom skatte- och fördelningspolitiken är mycket diskuterad och nu föremål för överläggningar mellan partierna skall jag nämna något om våra förslag.

Inriktningen av skattepolitiken är viktig. Det talas om att skattetrycket inte får öka, men det talas alldeles för litet om *hur* skattetrycket är fördelat. En demokratisk skattepolitik kräver naturligtvis skatt efter bärkraft och en hårdare beskattning av kapitalinkomster och förmögenheter. Självfallet krävs också att skatten på mat slopas, vilket skulle gynna dem som har den sämsta ekonomin. Detta snart tjugoåriga krav från vpk måste vägas in när man talar om ett nytt skattesystem. Trots detta har alla förslag som hittills har lagts fram av såväl socialdemokraterna som borgerliga partier inriktat sig på att sänka marginalskatterna – det är liksom ett huvudnummer.

Hur mycket man än diskuterar marginalskatterna och hur många kampanjer som än drivs om att medborgarna skall få hälften kvar osv., så är marginalskatterna inte det problem som man vill göra dem till. Fortfarande är marginalskatteproblematiken en angelägenhet för dem som ligger högre upp i inkomstskallorna. För dem som har normalinkomster har sådana frågor som rör kommunalskatt och moms mycket större betydelse, eftersom de gör betydligt större hål i den enskildes ekonomi. Jag har emellertid inte hört att någon är intresserad av att göra någonting åt skattetrycket på dessa områden. Det skulle vara intressant att höra om det finns några nya signaler på det området. Den begränsningspolitik som förs gentemot kommuner och landsting, där man nu lägger fram nya förslag om skatteutjämning samtidigt som man drar bort en massa pengar ifrån systemet, innebär tvärtom att man sätter ökad press på kommuner och landsting att höja just dessa skatter som har så stor betydelse för människor med små inkomster.

Vi vet att behoven i samhället ökar. Vårdköerna är långa, och hemtjänst,

socialvård, barnomsorg, gator, vägar och trafik kräver sitt. Statsbidragen har minskat på en rad områden. Vill man nu klämma åt kommunerna ännu mera så tvingar man dem förr eller senare att höja skatten – just den skatt som har den största betydelsen för låginkomsttagare.

Detta är en bakvänd politik. Vad man åstadkommer när man tar pengar från kommunerna, vilket vi kritiserar mycket hårt, är ju ett överförande av resurser från en del av den gemensamma sektorn till den andra. Att föra över från kommun till stat är som att vända på ett timglas – pengarna rinner över i den andra behållaren. Staten däremot har helt andra möjligheter än kommuner och landsting att genomföra en rättvis beskattning av kapital, förmögenheter och annat än den vanliga inkomsten. Om man genomför en sådan rättvis beskattning får man ökade resurser, som man antingen kan föra över till kommunerna eller använda till att rätta till problem i statens budget.

Det här vore ett led i en mer rättvis fördelningspolitik. Man skulle kunna ta från dem som tjänat oerhört mycket på den förda politiken och ge till dem som har fått stå tillbaka, dels i fråga om reformer, dels i fråga om utveckling av den gemensamma sektorn, som är viktiga ur fördelningspolitisk synpunkt. Att vända timglas, att låta pengar strömma från eller till stat och kommun, ändrar inte den totala omslutningen för stat och kommun. Det sker ingen riktig omfördelning i samhället mellan kapital och arbete genom det. Tvärtom är inriktningen en ökad press på att höja kommunal- och landstingsskatten.

Jag skall göra en liten utveckling från min tänkta uppläggning av anförandet och kommentera vad Anne Wibble sade om lönerna på den gemensamma sektorn. Alla var överens om, sade hon, att det skulle vara lika lön för lika arbete, att utvecklingen på löneområdet skulle vara något så när likartad. Alla ställde krav på en effektivisering för att kunna nå detta mål inom den gemensamma sektorn. Jag håller med om att principen lika lön för lika arbete är viktig. När utskottet skriver att det skall vara så är det ett argument mot dem som hävdar att industrin skall vara löneledande. Man erkänner alltså att de offentliganställda har samma rätt till lika lön för lika arbete som anställda på andra sektorer har.

Vi i vpk har sagt att de sociala och samhällsekonomiska delarna av den gemensamma sektorn naturligtvis måste utvecklas och att det också inom den sektorn måste göras prioriteringar. Det finns byråkrati, militärapparat och mycket annat i den samlade gemensamma sektorn som kan granskas i sömmarna. Vi hävdar tvärtom de andra partierna – det vill jag fastslå, och det står också i min reservation – att det faktiskt inte går att överföra ett effektivitetsbegrepp från den privata sektorn till den gemensamma, från industri till vård eller barnstuga, på ett förenklat sätt. Här fordras en oerhört noggrann analys av vad som är effektivitet i den gemensamma sektorn. Det är inte säkert att stor produktion med litet folk, som är effektivt i industrin, är effektivt inom vården eller barnomsorgen. Tvärtom kan en mängd personal, som har tid att ägna sig åt sina uppgifter, innebära effektivitet, eftersom man når ett bra resultat. Det går inte att rakt ut säga att ni måste effektivisera, om man på den gemensamma sektorn vill ha en löneökning och vill förhindra att verksamheten pressas ned. Då måste man enligt min mening tala om vad som menas med effektivisering och studera det mycket noggrant. Annars kan

man hamna i en helt felaktig sits. Jag har sagt detta som ett argument mot Anne Wibbles påstående att alla var överens. De övriga fyra partierna är överens, men jag och vpk har en annan uppfattning.

För att återgå till diskussionen om skatterna vill jag säga att vi anser att det framtida skattesystemet måste inriktas på att ersätta det nuvarande lapptäck-
et med en statskommunal enhetsskatt, som är lika för alla kommuner och ger alla oavsett bostadsort samma grundtrygghet. Det skall inte ha så stor betydelse i vilken kommun man bor för att få möjlighet till en god standard på de olika områden som kommunerna står för. Detta tillsammans med en produktionsbeskattning vore en viktig förändring av skattesystemet. Kanske måste man se litet längre fram än till 1989, om man vill åstadkomma en rejäl förändring. En sådan tar naturligtvis tid. Eftersom det sker en pågående effektivisering, datorisering och utslagning av människor från industrin, minskar naturligtvis skattebasen så länge som man håller sig till inkomstskatter. Om man däremot inför en produktionsskatt och produktionen hela tiden ökar i värde och antal, kan man behålla en skattebas och på så vis få fortsatta inkomster till samhället, vilket är nödvändigt. Om man sedan, precis som Nils G. Åsling talade om, beskattar råvaruanvändning, energiförbrukning och annat, kan också produktionen styras utifrån samhällsnytta och resursbevarande. På dessa punkter kanske centern har något intressant att komma med.

Kraftiga ingrepp mot avdragssystemet är också nödvändiga för att skapa rättvisa. Ett slopande av avdragssystemet med alla dess labynter motverkar möjligheterna till skatteplanering och skatteflykt. Den som har ett vanligt arbete med vanliga inkomster skall inte, som en skatteprofessor sade häromdagen, behöva gå kurser i skatteplanering. Så krångligt skall inte skattesystemet behöva vara.

Herr talman! Jag har överskridit den föränmälda tiden med några minuter, men de tidigare inläggen krävde att jag gjorde några utvinkningar. Låt mig säga några ord om budgetpolitiken.

Frågan om budgetunderskottet är naturligtvis viktig. I början av mitt anförande sade jag att det används som ett universalargument mot alla reformer och förändringar. Men det finns skäl att sätta detta underskott i relation till vad man kan uppnå genom en offensiv ekonomisk politik som kanske i någon mån ökar underskottet. Den politik som vi föreslår innebär inga stora förändringar på det området. Tvärtom föreslår vi förändringar i inkomstsystemet som inte slår igenom omedelbart. Om vi föreslår och får gehör för en förändring av förmögenhetsbeskattningen, träder inte den i kraft vid det nya budgetåret den 1 juli i år utan först efter beskattningen vid årsskiftet. Även om det skenbart blir en viss försämring av budgeten i ett förstaårsperspektiv kan det bli förstärkningar i ett långtidsperspektiv.

Om det anslås pengar för att skapa nya jobb inom t. ex. den kommunala sektorn, så att ungdomar kan försörja sig och skaffa en bostad på hemorten, vilket Nils G. Åsling pratade om, då får det ekonomisk-politiska effekter och medför inkomster för samhället. Det är inte så som Nils G. Åsling sade, att man får välja mellan jobb i tätorten utan bostad och bostad på hemorten utan jobb. Det är så illa att den som inte har något jobb inte heller får någon bostad i hemorten. Mängder av kommunala bostadsföretag vägrar ungdomar

bostad därför att de inte har fast inkomst. Då hjälper inte ungdomslag eller andra provisoriska anställningar. Här fordras insatser för att skapa nya jobb. I detta perspektiv måste man bedöma de åtgärder som skall vidtas, budgetunderskottet och alla de argument som förs fram emot varje radikal ekonomisk politik.

Vi anser det viktigt att förhindra att skolan utarmas ytterligare. Fler partier är överens med oss om det. Vi får se om det går att hitta ett sätt att finansiera en bättre skola.

Det är också viktigt att förhindra att mjölkpriset höjs. Eftersom vi vill slopa moms på mat, gärna genom att höja subventionerna, kan vi naturligtvis inte acceptera att subventioner tas bort och att det förs en politik som står i motsats till vår. Det handlar om en kovändning i förhållande till den politik som socialdemokraterna förde före 1982, då de hängde ut matkassar utanför Domusvaruhuset och talade om vad centerns politik betydde för matpriserna. Nu är det dags för oss att göra likadant som socialdemokraterna då gjorde.

Vi är inte ovilliga att hjälpa till att förstärka inkomsterna om det skulle behövas. Vi vill höja aktieomsättningsskatten från 2 % till 6 %, och vi vill höja reavinstskatten på aktier. Industrifastigheter bör beskattas för att åstadkomma reformer på bostadsområdet. Vi vill gå vidare och införa den realränteskatt som regeringen var på väg att införa men backade från på grund av den borgerliga kampanjen och högeranstormningen i höstas. Det blev en engångsskatt i stället för en flerårsskatt. Här hade man möjligheter att tillförsäkra sig långvariga och goda inkomster för en reformpolitik.

Vi vill vidare slopa anslagen för att reparera kärnkraftverk som ändå skall avvecklas. Det är ett inslag i en förnuftig budgetpolitik. Som jag tidigare nämnt vill vi dra in likvida medel från näringslivet, medel som har tjänats ihop av de anställda och som nu används på annat sätt än för investeringar och samhällsnyttig produktion. Det finns möjligheter för regeringen att gå till vänster om den vill. Ni skulle få ett starkt stöd av oss.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till samtliga reservationer från vänsterpartiet kommunisterna. Dessa reservationer innehåller ett klart alternativ till de andra partiernas politik. Ett bifall till våra reservationer skulle innebära en klarare fördelningspolitisk inriktning och medföra att vi alla tog ett nappatag med de stora framtidsproblem som står för dörren.

Anf. 5 ARNE GADD (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 10 om riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen är riksdagens underlag för ställningstagande till regeringens förslag i samma ämnen och gäller hur de nog så viktiga ekonomiska målen skall kunna uppnås. Som så ofta tidigare – och i betydande omfattning – skiljer sig de olika partiernas i utskottet uppfattningar åt. 20 reservationer har fogats till betänkandet.

Sammanfattningsvis anser utskottet att utvecklingen under 1986 ger klart belägg för att den förda politiken – den tredje vägens politik, att både arbeta och spara sig ur krisen – hittills varit framgångsrik. Inflationen har pressats ned till en så låg nivå att man måste gå tillbaka till slutet av 1960-talet för att finna en motsvarighet. Budgetunderskottet har ytterligare reducerats.

Bytesbalansen, dvs. totalresultatet av folkhushållet Sveriges transaktioner med utlandet, har svängt och ser ut att återigen och för andra året i följd ge ett rejält överskott.

Utsikterna för den ekonomiska utvecklingen är i dagsläget goda. Den privata konsumtionen förväntas fortsätta öka och investeringarna, inte minst industriinvesteringarna, ökar igen.

Allt detta har kunnat uppnås med upprätthållande av en ur internationell synpunkt unik hög sysselsättning. Arbetslösheten i Sverige uppgick under 1986 till 2,7 % av arbetskraften i landet. I borgerligt styrda länder, där av tradition arbetsmarknadspolitiken aldrig ansetts vara väsentlig, är det långt ifrån ovanligt att arbetslösheten ligger på nivåer som är både fyra och fem gånger så höga som i Sverige.

Men att det är sämre utomlands kan aldrig få bli något skäl för oss att bagatellisera de arbetsmarknadsproblem som fortfarande är olösta, trots den medvetna satsning som gjorts och som är naturlig för en socialdemokratisk regering. Ungdomens svårigheter att få insteg på arbetsmarknaden är ett exempel. Återanpassningen till normala arbetsförhållanden av de nu långtidsarbetslösa är ett annat exempel och den arbetslöshet som är regionalt betingad – och som ofta nog går tillbaka på strukturförändringar i basnäringarna – ett tredje exempel.

Kört sagt: Det finns mycket starka skäl för att arbetsmarknadsfrågorna fortfarande skall stå i politikens fokus. För den som är arbetslös är det ändå en klen tröst att man har det sämre i andra delar av världen. När det gäller arbetsmarknadspolitiken räcker det inte att Sverige är bäst i världen!

En viktig förutsättning för att den positiva utvecklingen i Sverige just nu skall bestå är att prisutvecklingen kan hållas under kontroll. Det nuvarande prisstoppet är ett verksamt medel för att formellt hålla prisutvecklingen i schack.

Stor enighet råder i utskottet om att någon reell lösning på inflationsproblemet aldrig uppnås med hjälp av prisstopp eller andra priskontrollerande åtgärder. Alltför länge i tillämpning leder sådana ingrepp till snedvridningar i ekonomin och till ett ineffektivt utnyttjande av de resurser vi har. Det vore inte till gagn för någon.

Införandet av prisstoppet den 30 januari var dock nödvändigt för att avtalen mellan arbetsmarknadens parter skulle kunna slutas på nivåer som var samhällsekonomiskt tolererbara. Prisstoppets varaktighet måste bestämmas så att reallöneutvecklingen under 1987 verkligen blir den som löntagarorganisationerna förutsatte när de till sist gick med på uppgörelserna med arbetsgivarparterna.

Det bör framhållas att löntagarorganisationerna därmed får anses ha tagit sitt ansvar för samhälls ekonomin. För det är de värda en eloge. Utskottet utgår från att företagen efter det att det nuvarande prisstoppet hävts visar prov på samma samhällsansvar som löntagarorganisationerna redan gjort och tillämpar en strikt återhållsamhet i sin prissättning, vilket måste innebära att de när prisstoppet hävs inte ökar sina vinstmarginaler.

Riksdagen bör kunna utgå ifrån att regeringen inte häver prisstoppet förrän det går att förvänta att utvecklingen är under kontroll.

Det som fortfarande inte är bra när det gäller den ekonomiska utveckling-

en är den svaga tillväxten av våra sammantagna resurser, av BNP. Om det skall bli möjligt att bygga vidare på "folkhemmet" – och det är ju dit politiken syftar – måste vår ekonomi vara så "trimmad" att den klarar att ekonomiskt bära alla erforderliga och väsentliga satsningar som behövs inom den offentliga sektorn. Det gäller inom vårdsektorn, det gäller omsorgen om våra barn och våra gamla, det gäller ungdomsutbildningen, det gäller fort- och vidareutbildningen, det gäller satsningar på forskning och utveckling, det gäller den sociala tryggheten – för att nu bara nämna några av de allra viktigaste områdena.

Men den konkurrensutsatta sektorn är fortfarande inte tillräckligt stor för att ge de ekonomiska förutsättningarna för den välmotiverade fortsatta utbyggnaden av den offentliga sektorn. Det är därför nödvändigt att kapitalbildningen prioriteras.

Innebörden av detta är också att den offentliga sektorn – uttryckt i ekonomiska termer – under närmaste tiden inte kan växa precis så starkt som den kunde göra under de år då ekonomin expanderade som den gjorde under 1960-talet och en bit in på 1970-talet. Eftersom behoven av den offentliga sektorns tjänster fortfarande är så väldiga som de är, blir det under flera år i första rummet en fråga om att i den statliga verksamheten, i kommuner och i landsting medvetet prioritera mellan önskade nya verksamheter och sådan tidigare verksamhet som efter hand visat sig kunna undvaras.

Effektiviteten i den offentliga sektorn måste bli en fråga av första rangens politiska betydelse för alla och envar som inser vikten av den sektorns insatser. Den verksamhet som bedrivs inom riksrevisionsverket och vid statskontoret och som numera årligen tar mer än 150 milj. kr. i anspråk blir därmed än mer väsentlig än den varit tidigare.

Riksdagens beslut 1984 om den ekonomiska politiken på medellång sikt innebar att allt det vi förmår avdela nya resurser till – ge friska pengar till – är enbart det som går tillbaka på ändringar i befolkningens storlek och struktur eller våra ambitioner att fullfölja utbyggnaden av barnomsorgen.

Det ligger i allas intresse att de samlade resurserna som vi förfogar över i Sverige blir så stora som möjligt. Vi strävar därför efter en starkare tillväxt i vår ekonomi. Det politiskt kontroversiella ligger inte alls i att vi vill ha mer att röra oss med. Det politiskt kontroversiella ligger i hur vi disponerar de resurser som vi har och vilka som ges rätten att fatta de avgörande besluten. Om detta står den politiska striden i dag liksom tidigare. Det kommer tydligt och klart till uttryck i de reservationer som fogats till finansutskottets betänkande.

Utskottet ställer sig bakom den politik som regeringen nu fullföljer för att restaurera Sveriges ekonomi med sikte på att vi åter skall bli i stånd att föra en traditionell och expansiv reformpolitik.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag i alla dess delar. *Bo Södersten kommer längre fram i debatten att svara för utskottsmajoriteten vad beträffar valutapolitiken och frågor kring de internationella betalningarna.*

När det gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken har de tre borgerliga partierna även denna gång avlämnat en gemensam reservation, nr 1. Vänsterpartiet kommunisterna har gett sina synpunkter i

reservation nr 2. Det alldeles nya återfinns i centerns reservation, nr 3, om "övergripande mål för den ekonomiska politiken", vilket vid närmare granskning visar sig vara något som kan betraktas som centerns förslag till allmänna riktlinjer för allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken. Detta raffinemang – som i långa stycken utgår från Nils G. Åslings personliga improvisationer i utskottet – hann tydligen inte utskottets moderater och folkpartister ta till sig, utan de har valt att i reservation nr 4 hävda att det som centern söker få fram i reservation nr 3 är vad de andra borgerliga partierna redan har sagt, men det har de inte gjort.

Vad som döljer sig bakom centerns "klurigheter" i reservation nr 4 kan en utanförstående bara gissa sig till. Sannolikt är det så att centern – under bibehållet sken av att medverka till en borgerlig enighet – vill öppna vägar som leder bort från den blockpolitik som visat sig vara så förödande för centerpartiet och som halverat centerns väljarunderlag.

Den inriktning som reservation nr 3 har är intressant – mycket intressant. Centerpartiet vill verkligen profilera sig som ett miljöparti, och det efter vägar som åtminstone jag inte trodde att centern var villig att riskera att gå. Jag citerar direkt från reservationstexten:

"Den ekonomiska politikens mål har i Sverige sedan länge varit full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden och balans i utrikesbetalningarna.

Utskottet anser att dessa mål är riktiga men att de måste kompletteras med restriktioner i form av ren miljö, resurshänsyn samt regional balans."

Längre fram säger reservationstexten följande:

"Utskottet anser dessutom att producenter och konsumenter måste känna av de verkliga kostnaderna för produktionen. I dag får andra bära de kostnader som miljöföroreningarna orsakar i form av minskad skogstillväxt, vårdkostnader, produktionsbortfall och korrosion." Och så kommer den spännande meningen: "Producenten måste belastas för dessa kostnader genom att betala miljöavgifter. Därmed kommer marknadspriset att på ett bättre sätt spegla den verkliga produktionskostnaden. På detta sätt kan också den ekonomiska politiken användas för att minska samhällets kostnader för miljöutsläpp genom att avgifterna stimulerar till minskade utsläpp."

Rent formellt kan det hävdas att det inte är finansutskottets sak att behandla dessa frågeställningar, utan jordbruksutskottets.

Utan att vara speciellt insatt i miljö- och jordbrukspolitiken hajar man till, och det ordentligt, eftersom det är centerns representanter som kommer med synpunkterna. Såvitt jag vet är det första gången som centern – med alla sina rötter djupt inne i bondekooperationen – öppet och framt hävdar, att jordbrukets nuvarande produktionsmetoder påverkar den omgivande miljön på ett så negativt sätt att jordbruksnäringen bör belastas med en extra miljöavgift.

På vilket sätt kan man annars tolka reservationstexten om att producenterna måste känna av de verkliga kostnaderna för produktionen och därför börja betala en miljöavgift? Vilka är producenter om inte landets bönder?

Det var synd att Nils G. Åsling inte nämnde någon av dessa sina nya tankar och förändrade synpunkter redan under utskottsbehandlingen utan valde att smyga in dem på några rader i en extra reservation. Några motståndare bland

utskottets socialdemokrater till att i princip införa en miljöavgift på den jordbruksproduktion som verkligen skadar sin omgivande miljö hade han inte funnit, det kan jag försäkra.

Kanske kunde Nils G. Åsling vidareutveckla sina synpunkter litet grand redan i dag och här i kammaren. För det är väl ändå inte så, att det är "miljöcentern" som dikterat innehållet i reservation nr 3 utan att "bondecen-tern" fått vara med och läsa korrektur på texten?

Jag vill återgå till reservation nr 1. Den gemensamma borgerliga reservationen inleds med hård kritik av regeringens politik när det gäller lönerörelsen förra året och prisstoppet från den 30 januari 1987.

Med skärpa vänder sig alla tre borgerliga partierna mot den politik som den s. k. SAMAK-rapporten rekommenderar, nämligen att regeringen tar plats – som reservanterna uttrycker det hela – vid förhandlingsbordet som en tredje part med syfte att ge förutsättningarna för de egentliga förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter.

Detta är inte alls något nytt, vill jag framhålla. Det har självfallet ingenting att göra med en inskränkning av den fria förhandlingsrätten. Den rätten finns där, och som tillskyndare till denna rätt har verkligen inte socialdemokratin någon anledning att känna sig tvingad att förklara sig.

Det råder, som jag redan påpekat, heller inga delade meningar om att prisstopp eller prisregleringar som används alltför länge är till skada. Nu är emellertid avsikten – vilket ju ofta också hävdats av regeringens talesmän – med prisstoppet att löntagarnas organisationer skall känna absolut förtroende för den politik som förs och skall föras och som syftar till att höja Sveriges internationella konkurrenskraft.

Prisstoppet får anses ha varit en viktig förutsättning för att förra årets avtalsrörelse skulle kunna träffas på den nivå som den gjorde. Utgångsläget för löneförhandlingarna nu och framöver tiden är att prishöjningarna skall bli mycket små.

Detta är en helt annan värld, om man jämför med de borgerliga åren, då inflationen ibland nådde upp mot 15 % per år. Den fackliga organisation som under de förhållandena kände ansvar för sina medlemmars ekonomiska förhållanden – och vilken facklig organisation gör inte det – var då tvingad att kräva uppemot 20 % i lönepåslag för att skydda sina medlemmar mot effekterna av den borgerliga ekonomiska politiken.

Med en inflation som håller sig kring nuvarande 3 à 4 % är förhållandena givetvis radikalt annorlunda. Nu räcker även ett så – procentuellt sett – modest utfall som årets förhandlingar gett för att löntagarna skall kunna öka sin köpkraft.

Det är inget märkligt alls att löntagarnas organisationer tar hänsyn till den politik som förs av regering och riksdag. De känner till – av smärtsam erfarenhet – hur det var 1976–1982, de år då en hel månads köpkraft togs ifrån dem.

Genom ett konstruktivt samspel mellan regeringens ekonomiska politik och arbetsmarknadens parter bör den ekonomiska politiken lyckas att hålla den inhemska prisutvecklingen under kontroll. På så sätt kommer den svenska konkurrenskraften internationellt sett att stärkas och möjligheterna till en starkare tillväxt att väsentligen förbättras.

Vad är då det borgerliga alternativet?

Så långt är vi socialdemokrater och de tre borgerliga partierna helt överens som att vi menar att vår ekonomiska tillväxt måste öka och helst öka betydligt. Vi är också helt ense med centern om att en politik för en ökad ekonomisk tillväxt måste föras under givna politiska villkor. Till dessa villkor hör det som centern framhållit i sin reservation nr 3, nämligen "ren miljö, resurshänsyn samt regional balans".

Det skulle för oss socialdemokrater lätt kunna gå att utöka listan av förutsättningar utöver dem som centern nämnt i sin reservation. Jag väljer att nämna:

- Inflytande för de anställda på sina arbetsplatser.
- Arbetsförhållanden och arbetstider som är anpassade till dagens familjestruktur och restider.
- Närhet till ett rikt kulturutbud utan kommersiella inslag.
- En god hälsovård med tillgång till hälsoekonomiskt relevanta läkemedel.

Normalt brukar vi ju inte föra sådana värderingsmässiga utgångsförutsättningar till den traditionella ekonomiska politiken. Men kör till. Det finns ju inte bara gröna förutsättningar för en ekonomisk expansion, det finns röda också.

För allt detta krävs goda ekonomiska resurser, resurser som inte hotas av det som en stark utlandskonkurrens kan ställa till med.

Vad vill då den samlade borgerligheten? I reservation nr 1 har man delat upp sina tankar i sex punkter:

1. Ändring av skattepolitiken.
2. Nedskaering av en alltför rundhänt utgiftspolitik i den offentliga sektorn.
3. Avmonopolisering av den offentliga sektorn.
4. Avreglering och nedskaering av byråkratin.
5. Avskaffande av prisregleringarna.
6. Avskaffande av löntagarfonderna.

När det gäller skattepolitiken har ju den nye moderatledaren och den ganska nye folkpartiledaren råkat i ordväxling om skatterna. De tycks inte vara eniga ens om på vilken nivå skattetrycket bör ligga. Moderaterna vill ha ned skattetrycket ordentligt, under det att folkpartiet anser det orealistiskt att under närmaste tid nämnvärt kunna sänka skattetrycket.

Den nye centerledaren slog kort och gott fast att han inte tänkte lägga sig i det grälet.

I reservation nr 1 säger de tre borgerliga partierna att de vill ha:

- sänkta marginalsatser,
- återinförd indexreglering av skatteskalen,
- sänkta skatter på arbetande kapital i familjeföretag,
- sänkta skatter för småföretagen.

Ingenstans nämns att man tänker höja någon skatt. För moderaterna är det givetvis logiskt, eftersom moderata samlingspartiet strävar efter en ekonomisk nedrustning av den offentliga sektorn. Men hur centerpartiet och folkpartiet skall sänka alla dessa skatter samtidigt som de skall bibehålla skattetrycket utan att höja andra skatter förklaras inte.

Det går givetvis inte heller att förklara. Sannolikt är man inte intresserad

av att göra sina förslag trovärdiga; man menar kanske inte allvar med dem.

För oss, som inte tillhör den borgerliga familjen, tjänar det väldigt litet till att försöka förstå mittenpartiernas nuvarande förslag, eftersom de logiskt inte hänger ihop. Det går inte att med bibehållet totalt skatetryck sänka vissa skatter utan att höja andra. Vilka de senare skulle vara talar man inte öppet om, om man ens försökt fundera över problemet.

För oss socialdemokrater framstår det som uppenbart att vi behöver reformera vårt nuvarande skattesystem ordentligt. Våra partimedlemmar har under mottot Offensiv för rättvisa intensivt arbetat med skattefrågorna under våren. Höstens partikongress skall ta ställning till riktlinjerna för den politik som vi socialdemokrater vill föra. Det som då är väsentligt är naturligtvis att det framtida skattesystemet stimulerar till produktivt arbete. Nolltaxeringar och arbetsfria inkomster hör inte hemma i vårt folkhem. Sänkningar i marginalskatterna bör kombineras med ordentliga reformeringar av avdragsmöjligheter och beskattning av kapital och förmögenheter. Det måste vara skattesystemets totaleffekter som är av intresse. Det skall inte vara så att inkomst av arbete beskattas hårdare än inkomst av kapital, för att nu ta ett exempel.

De tre borgerliga partierna framhåller vidare att de vill få stopp för en alltför rundhänt utgiftspolitik samt få till stånd en avmonopolisering av den offentliga sektorn.

Det som då först av allt tas fram är att statsbidragen till arbetslöshetskassorna skall sänkas. Det är egentligen svar nog på frågan om de borgerliga partiernas verkliga avsikter när de angriper den offentliga sektorn. Det första de tar fram är begränsningar av statens stöd till arbetslöshetskassorna.

Under de nu så svåra tiderna med omstruktureringar i näringslivet har arbetslöshetsproblemen runt om i Sverige blivit mer påtagliga än tidigare. För löntagare som övervägt att stödja – eller som redan har stött – borgerliga partier i valen är detta verkligen en allvarlig varning. Om de borgerliga vore vid makten i dag skulle en av deras första åtgärder vara att försämra för de arbetslösa.

Sedan länge har det varit ett bärande tema bland borgerliga företrädare att hävda att den offentliga sektorn är för stor. Det ingår liksom i den borgerliga jargongen att göra gällande att våra ekonomiska svårigheter går tillbaka på att den offentliga sektorn har blivit alltför stor, så stor att den förkväver annan verksamhet.

Jag vill därför ställa frågan: Har den offentliga verksamheten verkligen tagit allt större andelar av våra gemensamma resurser?

Riksrevisionsverket har för finansutskottets räkning genomfört beräkningar av den offentliga sektorns andel av våra totala resurser för perioden 1970–1986. Jag hade, herr talman, för avsikt att visa dessa undersökningsresultat på kammarens bildskärm, men de tekniska resurser riksdagen förfogar över räcker inte till för att klara de ljustekniska problemen. Jag får därför göra en muntlig redovisning.

Undersökningen gäller som sagt perioden 1970–1986. De siffror som belyser den andel av BNP som staten har förbrukat för investeringar under denna period visar att denna andel varit praktiskt taget konstant. Staten, exkl. affärsverken, använde år 1970 1,4 % av BNP till investeringar. Den

nivån bibehölls fram till ungefär 1980, då andelen lade sig på en nivå motsvarande 0,5 % av de samlade resurserna.

För den andel som gäller statlig konsumtion under perioden redovisas en utveckling från 8 % ned till 7 %.

Detta innebär alltså att det inte förekommit några drastiska förändringar över huvud taget. Det tyder på att staten i sin verksamhet har följt den ekonomiska utvecklingen i samhället totalt. Staten använde för konsumtion och investeringar sammantaget 9,4 % år 1970, och denna siffra hade sjunkit till 7,6 % år 1986.

I undersökningen har man vidare till detta lagt investeringar och konsumtion på den kommunala sidan. De sammantagna siffrorna för investeringar och konsumtion i statlig och kommunal verksamhet visar att den offentliga sektorn år 1970 förbrukade 28,2 % av landets samlade resurser, BNP, och att motsvarande siffra för 1986 stigit med 2,5 procentenheter till 30,7 %.

Det går alltså inte att hävda att den offentliga sektorn i Sverige har expanderat alltför kraftigt.

De privatiseringsresonemang som förs i samtliga borgerliga motioner och reservationer är intellektuellt sett inte hållbara, om utgångspunkten är den offentliga sektorns andel av vår ekonomi.

Men om vi går ett steg vidare och ser på det man brukar kalla för de offentliga transfereringarna, finner vi att det när det gäller dem har skett något av en finansiell explosion. År 1970 avsattes 15,7 % av BNP till transfereringar. 1986 hade denna nivå stigit till 33,1 %.

En enkel summering visar att de offentliga utgifterna, som inkluderar transfereringar, har ökat från 43,9 % till 63,8 % under denna 17-årsperiod.

Eftersom transfereringarna innehåller pensioner och barnbidrag till enskilda samt subventioner till företag, utgör emellertid dessa transfereringar ingen "belastning" på samhällsekonomin i egentlig mening, utan de är ett uttryck för en politisk vilja. Man tar från de yrkesverksamma och ger till pensionärerna. Den konsumtion som de yrkesverksamma skulle kunna svara för överläts på pensionärerna. Man belastar de vinstgivande företagen för att klara företag med lönsamhetsproblem, om man därmed räddar sysselsättningen och en avfolkningshotad bygd.

Det intressanta är att denna transfereringsutveckling ökade explosionsartat mellan åren 1976 och 1982. Det skedde en ökning från knappt 50 % till närmare 70 %. Den ökningen brukar i statistiska resonemang beskrivas som "Nils Åslings backe". Den är inte ett uttryck för något asfalteringsbehov i Jämtlands län, utan den är till mycket stor del resultatet av att det dåvarande industridepartementet satsade pengar – jag utgår från att man gjorde detta på goda grunder – på företag som annars skulle ha fått läggas ner.

Den offentliga sektorn var bra att ha för de borgerliga regeringarna under åren 1976–1982. Man kan med mycket starka skäl hävda att det som då fördes var en socialdemokratisk utgiftspolitik i kombination med en borgerlig inkomstpolitik. Det är sviterna efter den kombinationen som vi fortfarande har att söka råda bot på.

De nuvarande problemen i den offentliga sektorn beror alltså inte på den offentliga sektorn själv, utan de går tillbaka på den politiska hanteringen av denna under åren i fråga.

Herr talman! Jag går sedan över till att kommentera reservation nr 2 av vpk om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

I denna reservation jämförs regeringens politik med moderata samlingspartiets. Nämnar vi löntagarfonderna, engångsskatten på livförsäkringsbolagen, debatten kring den offentliga sektorn och privatiseringen samt den socialpolitiska satsning som nu sker på barnfamiljer och pensionärer, kan man konstatera att vpk slår över i sin kritik, som därför inte kan bli tagen på allvar.

Skulle det vara likgiltigt för vpk om vi har eller inte har löntagarfonderna?

Skulle det vara likgiltigt för vpk om vi infört eller inte infört den s. k. engångsskatten?

Är det likgiltigt för vpk om barnfamiljerna får eller inte får det stöd som regeringen föreslår?

Har vpk den uppfattningen, då skall vpk naturligtvis också handla därefter. Jag tror inte att det ligger i vpk:s intresse att argumentera som om regeringens politik vore identisk med moderata samlingspartiets.

I reservationerna 11, 12 och 13, som behandlar den s. k. budgetregleringen, har de tre borgerliga partierna nu som tidigare när det gäller budgetregleringen valt att gå sina egna vägar.

Moderata samlingspartiet vill minska det totala skattetrycket med 5 procentenheter fram till 1992. Det innebär att 45 miljarder kronor försvinner ur statskassan. För budgetåret 1987/88 uppgår nedskärningarna till 8,5 miljarder kronor. Till detta får läggas att moderata samlingspartiet motsätter sig den s. k. engångsskatten på livförsäkringsbolagen, som enligt regeringens bedömning skall ge 15 000 milj. kr. och som enligt vad moderaterna antyder skall ge än mer.

Det intryck som moderata samlingspartiet numera ger i skattepolitiken är att man helt släppt kontakten med verkligheten. Varför stanna vid just 5 procentenheter, när den svenska ekonomin numera tydligen är så stark att den tål vad som helst? Varför slår man inte till med 10, 15 eller 20 procentenheter? Men det kommer kanske?

Folkpartiets budgetalternativ är inte lika långtgående som moderata samlingspartiets. Vi vet av uttalanden från folkpartiledaren att man inte anser att skattetrycket kan sänkas under den närmaste tiden. I reservation nr 12 avvisar folkpartiet höjningen av sjukförsäkringsavgiften, en höjning som utgör förutsättningen för den reformering av sjukförsäkringen som Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen kommit överens om. Folkpartiet vill ha tillbaka en indexreglering av skatteskalorna, något som man en gång var med om att ta bort. Folkpartiet vill slopa skattereduktionen på fackföreningsavgifter och lindra förmögenhetsskatten. Folkpartiet vill minska statsbidragen till arbetslöshetskassan.

Profilen på folkpartiets budgetalternativ är snarlik moderata samlingspartiets, men man vulgariserar inte skattepolitiken på det sätt som moderata samlingspartiet gör.

Centern vill inte ändra inkomstbeskattningen, men vill ha en utredning i frågan. Centern vill inflationsskydda skatteskalorna, öka energiskatten och införa en miljöavgift. Hemmakeavdraget skall höjas från 1 800 kr. till 4 000 kr. per år.

Det största tillskottet till statsbudgeten enligt centerpartiets förslag kommer genom en omfördelning av arbetsgivaravgifterna. Centern vill att ATP-avgiften och delpensionsavgiften sänks med 0,2 resp. 0,3 procentenheter och att folkpensionsavgiften höjs med motsvarande belopp, dvs. med 0,5 procentenheter. Den praktiska innebörden är att statsbudgeten tillförs 2 miljarder och att AP-fonden och delpensionsfonden går miste om motsvarande belopp.

Det här är inte bara budgetkosmetika. Centern vill urholka pensionärernas trygghetssystem för att få fram resurser till sina förslag i riksdagen. Om man tar från pensionsfonderna för att få fram ett snyggare budgetsaldo, urholkar man pensionssystemet.

Vpk, slutligen, sätsar hej vilt. Om man utgår enbart från de åtgärder som klart kan kostnadsberäknas, finner man att dessa skulle försvaga budgeten med 2 miljarder. Finansutskottets kansli bedömer dock att helårseffekten av vpk:s alla förslag blir en budgetförsvagning på 7 miljarder kronor.

Vi socialdemokrater anser att en sådan politik i dagsläget inte kan försvaras. Den skulle leda till att vi tappar kontrollen över statsfinanserna, och den skulle därmed leda till en ökad inflation. Den skulle leda till större utlandsberoende, eller beroende av transnationella företag, som vpk brukar kalla det. Den leder slutligen med visshet till en stor arbetslöshet, som resultat av en eroderad statsfinansiell situation.

Vpk:s ambitioner är i sig i långa stycken aktningvärda, men de ekonomiska konsekvenserna förödande – inte minst för de små och ekonomiskt svaga, som direkt skulle drabbas om politiken fördes på det sätt som vpk önskar.

I reservationerna 15, 16, 17 och 18 behandlas kommunernas ekonomi. Finansutskottet kommer inom kort att i ett särskilt betänkande föreslå riksdagen åtgärder med anledning av regeringens proposition om kommunal skatteutjämning. I detta sammanhang kan blott konstateras att regeringen vill förändra skatteutjämningsystemet så, att olikheterna i kommunal utdebitering minskar, samtidigt som de statsfinansiella konsekvenserna av utjämningsystemet dämpas.

Regeringen vill dra in 2 380 miljoner från kommunerna, moderata samlingspartiet föreslår en indragning om 5 640 miljoner, folkpartiet en indragning om 3 030 miljoner och centerpartiet en indragning om 1 900 miljoner. Vpk vill däremot spendera 6 520 miljoner mer på kommunerna.

Det föreligger alltså en stor majoritet i riksdagen för en statsfinansiell besparing inom skatteutjämningsystemet. Enbart vpk vill att det skall expandera. Olikheterna mellan partierna är emellertid mycket stora, och riksdagen kommer inom kort att få tillfälle ta ställning till ett förslag från finansutskottet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 10 i alla dess delar.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Som vanligt när finansutskottets ordförande står i talarstolen ges intrycket att allt är frid och fröjd i den svenska ekonomin. Hans förklaring till detta är, också som vanligt, att vi har en socialdemokratisk regering som ser till att allt blir till det bästa. Däremot, menar han, är borgerliga regeringar

specialister på att skapa elände – de vill inget hellre. Som ett bevis på detta anfördes att arbetslösheten i borgerligt styrda länder ute i Europa skulle vara fyra à fem gånger större än i Sverige.

Låt mig då påminna om att det faktiskt finns kvar några länder i Europa som är socialistiskt styrda och att arbetslösheten där är som störst. Jag tänker på Spanien och Grekland, som har arbetslöshetsnivåer på ca 20 % och socialdemokratiska regeringar.

Likaså heter det att inflationen under de borgerliga åren var fruktansvärd men att en klok socialdemokratisk regering i Sverige nu har fört ned den till bara 3–4 %. Det avgörande är dock de förutsättningar som råder. Under de borgerliga regeringsåren var inflationen lägre än genomsnittet i OECD-länderna. Vårt problem i dag är att vi inte har följt med i den nedgång som har skett internationellt. Inflationstakten i Sverige är avsevärt högre än i viktiga konkurrentländer.

Arne Gadd uppehöll sig vid prisstoppet. Jag tyckte att hans inställning var dubbeltydig: prisstoppet var nödvändigt och verksamt, men ändå inte bra. Det är samma oklara syn som Kjell-Olof Feldt har ådagalagt när han har sagt att ingen längre luras av ett prisstopp. Ändå var det tydligen tillräckligt slagkraftigt för att kunna lura Stig Malm.

Det verkliga syftet med genomförandet av prisstoppet var att ge löntagarnas organisationer en spik på vilken man kunde hänga upp ett ställningstagande att inte utnyttja rätten att begära omförhandlingar av det förra året träffade avtalet. Arne Gadd berömde organisationerna för att de hade visat samhällsansvar, och samtidigt förmanade han företagarna att göra likadant.

Rent psykologiskt – och finansministern vill ju gärna anlägga psykologiska synpunkter på detta – tror jag att prisstoppet var mycket oklokt. Inom handeln hade man förra året ansträngt sig för att hålla oförändrade marginaler. Nu fick man en smäll, och denna har lett till en låsning. Det kommer verkligen att bli mycket svårt, beroende på detta brott mot kravet på stabila spelregler, att i fortsättningen utan prisstopp få en lugn prisutveckling.

Det egendomliga är också att prisstoppet, i ett läge där man strävar efter att hålla tillbaka konsumtionen, är en åtgärd som verkar i rakt motsatt riktning, dvs. som skapar större möjligheter för konsumtion.

Arne Gadd uppehöll sig också vid ämnena vårt budgetalternativ och de stora fördelarna med den offentliga sektorn. Jag återkommer till dem i mitt nästa inlägg.

Anf. 7 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att finansutskottets ordförande bör vara litet varsam med orden. Han nämnde alldeles i slutet av sitt anförande att folkpartiet skulle ha varit med om att avskaffa inflationsskyddet. Jag vill tala om att det var en socialdemokratisk regering som avskaffade detta skydd. Det är ett väl känt och dokumenterat folkpartikrav, som vi har upprepat varje år därefter.

Vidare förklarade Arne Gadd att de borgerliga partierna, möjligen speciellt folkpartiet, vill försämrå för de arbetslösa. Nu är det tvärtom så att vi för att möjliggöra en hög ersättning till de arbetslösa vill begränsa

statsbidragen till kassorna och kräver att de medlemmar som inte är arbetslösa, dvs. de som har arbete, skall betala en högre avgift till sin kassa. Det är en solidarisk politik. Jag vill också påminna om att folkpartiet – i motsats till vissa andra partier – stöder förslaget om höjning av dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen.

Jag tycker vidare att Arne Gadd kunde göra sig besväret att ta reda på en del fakta om utvecklingen på arbetsmarknaden under de borgerliga åren resp. under de socialdemokratiska åren innan han väljer så skarpa ordalag. Det är nämligen så att arbetslösheten i Sverige under de socialdemokratiska åren efter 1982 varit högre än tre procentenheter under i stort sett två och ett halvt år. Under den borgerliga perioden 1976–1982 var arbetslösheten så hög bara ungefär under ett halvt år. Det är också väsentligt annorlunda konjunkturlägen i dessa två fall med bättre förutsättningar under den socialdemokratiska tiden. Tyvärr har den socialdemokratiska politiken faktiskt misslyckats med arbetslöshetsbekämpningen.

Jag är ledsen att jag glömde säga att Hans Petersson i Hallstahammar var oense med representanterna för de övriga partierna i utskottet angående den statliga lönepolitiken. Det Hans Petersson sade var helt riktigt.

Några ord till Nils G. Åsling. Om avsikten med de höjda miljöskatterna är att miljöförstörelsen skall fortsätta, eller kanske t. o. m. öka, så att man därigenom får in höga statliga inkomster, kan jag förstå centerpartiets uppfattning. Men folkpartiet är också för miljöavgifter. Vi menar att de skall medverka till att minska miljöförstörelsen. Det är i själva verket ett väldigt viktigt skäl till dessa. Men då får man inte heller in några statsinkomster. Då kan man inte använda pengarna till någonting. Jag undrar om inte Nils G. Åsling måste tänka litet mera för att få centerpartiets skattepolitik att gå ihop.

Vi från folkpartiet vill sänka marginalskatterna därför att det faktiskt bara är på det viset som man kan få den dynamik och den växtkraft som skapar möjligheter för bättre reallöner för alla människor. Egentligen tjänar de som har de lägre inkomsterna mest på detta. För dem är det viktigast att få bättre reallöner. Jag skall återkomma litet senare med en ytterligare utveckling av detta.

Anf. 8 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Får jag först till utskottets ordförande säga att orsaken till att vi gör den omfördelning vi gör i vårt budgetalternativ mellan ATP-avgifter och folkpensionsavgifter är att vi hävdar att vi vill stärka den grundtrygghet som folkpensionen ger. Vi anser inte att det finns behov att på samma sätt höja ATP-pensionen. Denna filosofi ligger alltså till grund för den omfördelning som vi gör.

Jag vill försäkra Arne Gadd att det inte är ett utslag av någon tillfällig fiffighet, som han uttryckte det i finansutskottet, att vi har hävdat att ekologisk balans skall höjas upp till ett övergripande mål även i den ekonomiska politiken. Detta framgår av vår partimotion om miljöavgifter och av vår partimotion om den ekonomiska politiken. Det är en sedan länge känd strävan, som har manifesterats många gånger från vår sida.

Det var intressant att höra när Arne Gadd gav sig in i en analys av vad det

skulle innebära. Han finner detta riktat mot bönderna, som han likställer med producenter. Men producenterna i det här samhället är ju många. Bönderna, denna hunsade folkgrupp som bjuder svenska folket på ett kulturlandskap, är den enda producentkategori i dag som har att betala miljöavgifter. Gödselmedelsavgifter är ingenting annat än en miljöavgift. Men det är som sagt den enda kategori producenter som har en sådan avgift. Försurningen och den smygande skogsdöd som kommit som en följd av försurningen har många producenter, industrin och bilismen ett ansvar för. Men den enda möjligheten att komma till rätta med denna miljöpåverkan är att värdera miljöpåverkan som en kostnad som andra produktionsfaktorer. Som svar på Anne Wibbles undran kan jag säga att om man värderar miljöpåverkan som en produktionskostnad, får man en rättvisande bedömning av olika produktionsfaktorerens roll i samhället. Vi menar att man måste uppmärksamma miljöpåverkan i olika avseenden som ett pris man får betala i produktionen. Det gäller alla producenter. Det är naturligtvis till sist ett angeläget intresse för samhället att hitta en objektiv värdering av miljöpåverkan.

Anf. 9 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Nu börjar det bli intressant i debatten. Nu kommer motargumenten, och de är ganska hårda från Arne Gadd. Han gillar inte att man nämner saker vid deras rätta namn. Han angrep mig för att vi jämförde socialdemokraterna med moderaterna och för att vi kritiserar löntagarfonderna.

Om jämförelsen mellan moderaterna och socialdemokraterna står i vår reservation: "Som exempel kan nämnas att socialdemokraterna alldeles efter regeringsskiftet år 1982 med all rätt hårt kritiserade moderata samlingspartiet för mycket kraftiga besparingar i budgeten och att vår välfärd hotades därigenom. I dag är emellertid situationen den, att skillnaden mellan moderata samlingspartiet, som vidhåller sina besparingsförslag, och regeringen i detta avseende praktiskt taget har försvunnit. Differensen dem emellan i besparingar uppgår för budgetåret 1987/88 endast till 1,7 miljarder kronor." Det är ett faktum att ni ligger nära varandra. Arne Gadd säger: Då kan väl kommunisterna ta ställning och släppa fram högern. Till svar kan jag citera min företrädare i de ekonomiska debatterna, C.-H. Hermansson. Han sade att det finns grader också i helvetet.

Om vi, när vår politik faller, tvingas rösta bort högerpolitiken är det en röst mot moderata samlingspartiet, men det skall definitivt inte uppfattas som en röst för den socialdemokratiska politiken. Så är den saken utredd.

Arne Gadd gav sig också in på andra saker, t. ex. löntagarfonderna. Jag talade om vad löntagarfonderna var för något, att deras företrädare for på aktiebörsen och tydligen sysslade med optionsaffärer på samma sätt som andra kapitalister och att de inte är ett inslag i något slags ekonomisk rättvisa. Arne Gadd vet att det är så. Att jag i dag inte yrkar på att löntagarfonderna skall bort beror på att jag vill förändra dem: förbättra dem, utveckla dem och använda dem som ett ekonomiskt-politiskt instrument. Jag vill inte som borgarna avskaffa dem, trots att det inte har det minsta med socialism att göra att det finns löntagarfonder i vårt land.

Arne Gadd berömmar sig för engångsskatten. Jag vet inte om han nämnde aktieomsättningsskatten. Han sade att engångsskatten är bevis för att socialdemokraterna för en bra politik. – Men ni hade det jobbigt att klämma in ordet "icke" i alla skrivningar om vpk:s politik. Under många år stod det att vpk:s politik var omöjlig. Sedan var ni tvungna att skriva att den icke var omöjlig, eftersom aktieomsättningsskatten och engångsskatten var vpk-förslag.

Om vi någon gång ibland driver er åt rätt håll skall det inte tas som intäkt för att vi godkänner hela er politik.

Anf. 10 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Jag uppskattar Hans Petersson i Hallstahammar för att han uppfattar skillnader i temperatur i olika bostadsområden. Det finns alltså fortfarande hopp för den ekonomiska politiken.

Lars Tobisson klämde i med arbetslösheten. Den var värre i vissa socialdemokratiska länder, sade han. Han tog till Spanien och Grekland. Det ena av dessa två länder har en tid plågats under en fascistisk diktatur. Det andra har haft ett inbördeskrig ganska nära i tiden. Exemplet var litet långsökta, Lars Tobisson. Det råder inget som helst tvivel om att arbetsmarknadspolitiken i det här landet, liksom i andra länder där arbetarrörelsen har haft en långvarigt dominerande ställning, är en central politisk fråga. Vi kan jämföra oss med många andra länder men kanske helst med länder i Skandinavien.

Lars Tobisson tyckte att vår inställning till prisstoppet var dubbeltydig. Jag ser inte vad det skall vara för dubbeltydigt med att införa prisstopp för att under en relativt begränsad tid få balans i ekonomin. Prisstoppets negativa verkningar kommer naturligtvis om det skulle vara kvar för länge, precis som med ett tryckförband vid en kraftig blödning.

Anne Wibbles kommentar var intressant, att det var en solidarisk politik att fackföreningsrörelsen själv får betala för arbetslösheten. Därmed fick vi en ny definition av vad folkpartiet menar med solidaritet! Vi socialdemokrater har en annan uppfattning. Vår arbetslöshetsförsäkring tänker vi slå vakt om, det kan jag försäkra Anne Wibble!

Nils G. Åsling försvarar omfördelningen från pensionsfonderna till centrens budgetsaldo. Jag konstaterar att det alltså inte var någon tillfällighet att man gjorde så här, men självfallet försvagar detta pensionssystemet. När man skall föra en politik som man har svårt att hålla samman – vilket jag förstår att centern har – offerar man alltså pensionärernas trygghet. Pensionärernas trygghet är nämligen tekniskt sett vad fonderna garanterar.

Ekologisk balans – det var ett rakt och rejält svar. Det var alltså inte miljöcentern som har påverkat reservation nr 3. Det är väl inget tvivel om att försurningen i vatten i mycket hög grad betraktas som orsakad av jordbruket, men detta gör redan sitt, säger centerpartiet. Nu vet alltså miljövännerna vad de har att vänta sig från centrens miljöpolitik. Därmed har det här meningsskiftet tjänat ett visst syfte.

Anf. 11 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Arne Gadd hade i sitt anförande ett stort upplagt försvar för den offentliga sektorn. Han visade att offentliga investeringar och offentlig konsumtion inte ökat så mycket, men däremot har transfereringarna exploderat.

Just det! Det bekräftar vår kritik av den rundgångspolitik som förs.

Det är faktiskt så att över 75 %, tre fjärdedelar, av de offentliga utgifterna innebär just bidragsbetalningar, som tas in med nya skatter. De höga skatterna skapar behov av högre bidrag, vilket kräver ännu högre skatter i en enda lång spiral.

Så småningom har vi då slagit i taket. Det anmärkningsvärda är att socialdemokraterna i det skedet med förkärlek sätter in sina besparingar mot de områden som utgör kärnan i statens verksamhet, som egentligen ingen annan än staten kan sköta. Jag tänker på försvaret, där besparingspolitiken har drivits under längst tid, på polisen och på rättsväsendet – områden som i dag har svårt att fullgöra sina uppgifter, bl. a. på grund av brist på personal och personalavgångar.

Detta är utmärkande för socialistisk politik. Man vågar inte ta sig an det nödvändiga, att försöka vända rundgångsspiralen nedåt igen såsom vi har visat och genom sänkta skatter skapa utrymme för att människor också med lägre bidrag skall kunna ha en oförändrad eller t. o. m. bättre standard.

Arne Gadd var avvisande till privatisering. Jag vill bara säga: Akta er nu, finansutskottets socialdemokrater, så att ni inte återigen tar i för mycket och försvarar en förligad politik! Regeringen har ju just inlett en privatisering av Procordia, gamla AB Statsföretag, själva kärnan och stoltheten i den aktiva näringspolitiken. Det kan åter bli så med PKbankens monopol på postgiromedel. Det är någonting som vi moderater i årtal har krävt att få upphävt. Socialdemokraterna i finansutskottet har sagt nej, men nu tvingas de notera att regeringen har sett till att så har skett.

Till slut hade Arne Gadd några svepande fördömanden mot moderaternas budgetpolitik. Det heter att vi vill sänka skatterna på ett sätt som släppt kontakten med verkligheten. Men naturligtvis vet finansutskottets ordförande efter dessa veckor att vårt budgetalternativ inte är så enkelt att vi bara vill sänka skatterna. Våra "vulgära skattesänkningar" budgetåret 1987/88 är på 5 miljarder kronor. Vi sänker samtidigt statsutgifterna med 13 miljarder kronor och förbättrar alltså budgetbalansen med 8 miljarder kronor.

Det är det moderata budgetalternativet, som finansutskottets ordförande valde att presentera på ett så missvisande sätt.

Anf. 12 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Arne Gadd hur han vill åstadkomma den tillväxt som han talade så varmt för – den tillväxt som ju är den enda grunden för medborgarnas höjda reallöner. Det är uppenbarligen de som har svårt att få pengarna att räcka till i dag som är i störst behov av och har störst intresse för de höjda reallöner och de säkrare jobb som den ökade tillväxten ger. Arne Gadd svarade nämligen ingenting på de frågor jag ställde. Vad är det för fel med en politik som dämpar pris- och löneökningarna genom att

avstå från höjda arbetsgivaravgifter och genom att sänka marginalskatterna 1988?

Vår ambition i fråga om skattetrycket, som har kommenterats av några talare i debatten, avspeglas väl i våra konkreta förslag till årets riksmöte, som just innebär en sänkning av skattetrycket redan 1988.

Arne Gadd förklarade inte heller vad det skulle vara för fel på de förslag som vi har fört fram från folkpartiet och som leder till en sänkning av räntenivån för att förmå företagen att investera. Alla vet – det sade också Arne Gadd – att det behövs mer investeringar för att få upp tillväxttakten. Alla vet också att framför allt de mindre och medelstora företagen tycker att räntan är för hög och därför inte vill investera. Vad är det då för fel i förslag som innebär att räntan kan sänkas?

Arne Gadd sade också någonting om att han ställer sig positiv till inflytande på den egna arbetsplatsen för de anställda. Det tycker jag var intressant. Det återspeglas tyvärr inte i de konkreta förslagen från regeringen. Jag tänker närmast på det förslag som nu finns i form av en lagrådsremiss om arbetsgivaravgift på de anställdas vinstandelar.

Det är ju så, Arne Gadd, att vinstandelarna är mycket populära hos de anställda. Finansministern har tagit emot uppvaktningar från Metall- och Fabriksklubbar på Volvo som vill ha kvar sina vinstandelar. Det finns många utsagor från andra klubbar på mindre företag som på samma sätt vill ha kvar sina vinstandelar. Vi i folkpartiet tycker att det är bra att de anställda på det här viset får del i företagets vinst, blir medägare och får inflytande på den egna arbetsplatsen. Jag vill fråga Arne Gadd om han är så dogmatiskt bunden vid sitt förord för kollektiva lösningar att det bara är förslag som innebär kollektiva lösningar som kan vinna hans gehör och om han inte skulle kunna vara beredd att pröva tanken att det är bra med egna vinstandelar för anställda.

Anf. 13 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Det är fel, som Arne Gadd gör, att påstå att vi försämrar pensionssystemet genom att vi gör en omfördelning till förmån för pensionärer med lägre pension. Det är tvärtom att stärka grundtryggheten – det är ju därför vi gör denna omfördelning.

Jag tycker att miljöresonemanget har mycket intressanta aspekter. Arne Gadd avfärdade mig med att påstå att jag skulle ha sagt att bönderna har gjort sitt och att vi därmed har fastställt hur vi vill ha det. Det är inte alls så att någon kategori, någon producent, någon människa i det här landet har gjort sitt när det gäller miljön. Om jag skulle dra slutsatser av Arne Gadds resonemang så är det en socialdemokratisk uppfattning att svensk industri och transportsektor har gjort sitt – det måste vara den logiska slutsatsen. Nej, ingen kategori – vare sig bönder, transportörer eller industrifolk – har gjort sitt i miljöfrågan. Vi har aktualiserat frågan om miljöavgifter för att miljökonsekvenserna av all produktion och all samhällsaktivitet skall föras in i den marknadsekonomiska bedömning som vi vill ha och som ändå till sist avgör hur man allokering resurser och hur produktionen utformas här i landet. Vi måste ju försöka föra ett resonemang utifrån någorlunda allmänna och allmänt accepterade synpunkter.

De miljöavgifter som i dag finns belastar händelsevis bönderna, dvs. jordbruket. Man kanske kan säga att det inte är tillräckligt och att man kanske måste göra kompletteringar. Jordbruket är emellertid det enda område av svenskt näringsliv som i dag belastas av miljöavgifterna. Det kan ju inte vara rättvist, eftersom man ser hur försurningen fortsätter i samhället och hur nya miljökonsekvenser uppträder. Därför måste man få en helhetssyn. Det är det som vi har förordat i detta sammanhang.

Till sist, herr talman, vill jag säga följande. När jag lyssnar till den timide och vänlige utskottsordföranden Arne Gadd, tycker jag att det är symptomatiskt med den ödmjukhet som han visar mot regeringen och dess propositioner. Han nämner inte med ett ord bristerna i den tredje vägens ekonomiska politik. Han gör inte ett försök att svara folket i Grängesberg och i andra regioner som verkligen får bära bördan av denna ekonomiska politik. Inte ett enda tröstens ord har Arne Gadd att ge, på den socialdemokratiska majoritetens vägnar i finansutskottet, åt dessa människor som får bära det tunga lasset av den ekonomiska politik som regeringen har bedrivit.

Anf. 14 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Åter till frågan om budgetunderskottet och synen på de olika partiernas budgetförslag. Finansutskottets kansli gör sina bedömningar, och vänsterpartiet kommunisterna gör sina. Det är uppenbart att när det gäller beräkningen av vissa effekter som aktiemarknadens reaktion på en förhöjd omsättningsskatt, osv. gör vi olika bedömningar. Vi hade bedömt att den nya skatten säkert skulle minska omsättningen något. Finansutskottet hade bedömt att den skulle minska mer. Så går det till när det är stora skillnader mellan de olika budgetförslagen. Men jag vet också att Arne Gadd har förståelse för att våra förslag, som ju många gånger är mer långtgående och förändrar betydligt mer än att justera någon liten procentsats på någon skatt, tar en viss tid att slå igenom, och den fulla effekten syns inte direkt under budgetåret. Hade man godkänt delar av vpk:s politik förra året, hade man haft mer pengar att röra sig med i år.

Beträffande synen på underskottspolitikerna har vi också sagt att långvariga och stora underskott är ett fördärv. Vi har inte någon annan bedömning i detta sammanhang. Men vi menar inte att underskottet i varje läge kan föras fram som ett universalargument mot nödvändiga förändringar i samhället. Man måste då också studera vad dessa förändringar betyder ekonomiskt och politiskt och för de människor som berörs. Ekonomisk politik är ju ändå en fråga om tillståndet i landet och inte bara plus och minus i en budget. Det måste väl Arne Gadd ändå hålla med om.

I våra stora satsningar – Arne Gadd målar upp dem som ansvarslösa – på den gemensamma sektorn ingår bl. a. 4 miljarder kronor för fasta jobb i kommuner och landsting, fasta jobb i stället för diverse andra anställningar. Många ungdomar arbetar i dag halva dagar och får låg lön för det. De kan inte försörja sig, trots att de många gånger utträttat ett fullvärdigt och bra arbete. Som jag nämnde tidigare kan de inte ens få bostad på arbetslöshetsorten, eftersom man inte får bostad om man inte har jobb. Den effekt på den ekonomiska politiken som det skulle få att en halv generation – det kanske är att ta till, men det är väldigt många människor – skulle kunna börja försörja

sig, skaffa sig en bostad och bli vanliga medmänniskor och konsumenter med en normal ekonomi – därmed inte sagt att de skulle vara avvikande på något sätt, eftersom det inte är dessa människors fel att de inte har fått ett jobb – måste ju också värderas. Alla sådana förslag kan inte motarbetas genom att man bara säger att underskottet därigenom ökar. Jag är säker på att vi på sikt minskar underskottet genom att skapa arbeten.

Anf. 15 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar talade om den fulla effekten och hänsynstaganden till en rad saker som skulle kunna tänkas inträffa om vpk:s politik genomfördes. Jag tycker, Hans Petersson, att den kommunist var roligare som kommenterade budgetförslaget och sade: Ja, det är klart att vi är revolutionärer, men det syns mest i början.

Lars Tobisson talade om mitt inlägg kring den offentliga sektorn. Han exemplifierade, såvitt jag förstår, rätt ingående transfereringarna och talade om rundgång. Jag håller för en gångs skull med Lars Tobisson om att rundgångarna ibland utgör ett problem. Men man kan se på den sifferserie om den offentliga sektorn som RRV gjort och som startar 1976 på 23 % och hamnade 1982 på 34 %. Vem är den skyldige? Ursäkta, hans namn var Bohman som den gången skötte om rundgången. Sedan har vi fått en naggande god finansminister, och nu är transfereringarna på väg nedåt. Han har emellertid haft större svårigheter än vi hade hoppats att han skulle ha att få ned dessa, men det går i alla fall åt rätt håll. Det är vi tacksamma för.

Anne Wibble, jag har ingenting emot att Völvos anställda får vinstandelar. De har, såvitt jag vet, inte heller något emot att betala normala skatter för dem. Men denna problematik har olika sidor. Låt oss säga att vi hade fört denna diskussion för ett och ett halvt år sedan. Då hade Anne Wibble förmodligen nämnt Fermentas anställda. Det gör hon inte nu. De privata vinstandelarna är beroende av om företagen bär sig eller inte. Som socialdemokrat tycker jag att när det gäller andelar i företagen, insyn och styrning, osv. är det mycket viktigt att de anställda faktiskt har inflytande och insyn också när det går riktigt illa.

Nils G. Åsling talade om att jag inte hade sagt något om Grängesberg. Men var kvar i kammaren, Nils G. Åsling, grabben från Grängesberg, Bo Södersten, kommer när han får tillåtelse att uppträda. Ta då en diskussion, Nils G. Åsling, så skall Nils G. Åsling få höra hela historien.

Jag återupprepar mina påpekanden om centern och pensionsfonderna och om centerns budgetpolitik. Man tar från pensionärerna för att klara sitt eget, kanske litet väl lättviktigt improviserade, budgetalternativ.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i dess helhet i finansutskottets betänkande.

Anf. 16 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Företrädarna för oppositionspartierna har nu ägnat flera timmar åt att recensera regeringens ekonomiska politik. Jag skall naturligtvis ägna deras inlägg tillbörlig uppmärksamhet. Men jag vill börja med ett par andra recensioner av socialdemokratins politik och den svenska ekonomins utveckling sedan mitten av 70-talet.

I London utges en tidskrift som heter The Economist. Den läses kanske inte så mycket i Sverige, men den är spridd över hela världen. Den är aktad och känd, dock icke för några socialistiska sympatier. Under rubriken svenska lärdomar öser den i sitt senaste nummer så mycket beröm över Sverige att t. o. m. en av beröm ganska bortskämd person nästan kan bli generad. Den tredje vägens politik sägs t. o. m. ha fungerat som en dröm – so far it has worked like a dream, säger skribenten. Det är, tycker jag, nog att gå litet för långt.

På ledarsidan i tidskriften tas den svenska sysselsättningspolitiken upp som ett föredöme, t. ex. för den engelska regeringen.

Ett liknande betyg till Sverige har också på senare tid – fast i mindre lyriska ordalag – utdelats av den ansedda amerikanska forskningsinstitutionen Brookings. De amerikanska ekonomerna är särskilt angelägna om att hålla fram den svenska utvecklingen som ett föredöme för USA, som ju är på väg att sladda in i samma sorts underskottsproblem som vi i Sverige hade mot slutet av 70-talet och början av 80-talet.

Fru talman! Jag har inte svårt att förstå varför den ekonomiska politiken i Sverige har gjort ett så starkt intryck på de utländska bedömarena. Vändningen i den svenska ekonomin sedan 1982 är nämligen slående, hur man än mäter den. Jag skall anföra några siffror.

Tillväxten har sedan 1982 varit två och en halv gång så hög som den var mellan 1976 och 1982. Industriproduktionen har ökat med 15 % sedan 1982, medan den under den föregående sexårsperioden sjönk med 5 %. Investeringarna i landet har stigit med 14 % sedan 1982, medan de sjönk med nästan 9 % mellan 1976 och 1982.

Industrisysselsättningen minskade med 155 000 personer mellan 1976 och 1982. På det området är vändningen dramatisk, eftersom sysselsättningen i svensk industri har ökat med 40 000 personer sedan 1982. Arbetslösheten har minskat.

Inflationen uppgick till i genomsnitt 10,5 % om året mellan 1976 och 1982. Sedan 1982 har den varit 7 % per år. I fjol uppnådde vi den lägsta prisstegringen sedan 60-talet. Och låt mig säga, eftersom det förekom andra uppgifter i debatten, att 1986 var prisstegringen i Sverige lika med genomsnittet för industriländerna och lägre än genomsnittet i Västeuropa.

Budgetunderskottet ökade med 76 miljarder mellan 1976 och 1982. Sedan 1982 fram till i år har det minskat med 43 miljarder. Rensar vi bort inflationen och tillväxten i ekonomin, så är underskottet nu mindre än en tredjedel av vad det var 1982.

Detta är alltså siffrorna. De ger ett klart och entydigt besked: Det går avsevärt bättre för Sverige, både jämfört med historien – den borgerliga historien framför allt – och jämfört med en rad länder i vår omvärld.

Men det är inte detta som har gjort det största intrycket på de utländska bedömarena, vare sig de kommer från tidskriften The Economist eller från Brookings i Washington. Det intressanta är det sätt varpå man förklarar varför Sverige har återhämtat sig snabbare än väntat, snabbare än många andra länder, varför vi har kunnat förena en mycket hög sysselsättning med låg inflation och minskat underskott.

Brookings ekonomer och The Economist säger att det inte är draghjälpen

utifrån. De borgerliga har under den här debatten, liksom under alla debatter som vi har haft, tjatat om att det är draghjälpen utifrån som är förklaringen, men ekonomerna säger att den draghjälpen har ju alla länder haft. Och det är inte de fallande oljepriserna som har räddat Sverige, för de fallande oljepriserna har alla länder upplevt. Det man pekar på, det som är unikt för Sverige under den här perioden sedan 1982, är vår avancerade arbetsmarknadspolitik och den klart marknadsinriktade industripolitik som vi har fört, tillsammans med ett socialt ansvar för vad som har hänt med människorna under industrins strukturförändring.

Man går längre än så. Man säger att den starka fackföreningsrörelsen är en tillgång för Sverige. Man säger att den solidariska lönepolitiken är bra, för den underlättar rörlighet på arbetsmarknaden och underlättar strukturomvandlingen. Man säger t. o. m. att ett samhälle som strävar efter rättvisa har större möjligheter att lösa ekonomiska problem än länder som struntar i rättvisan. Och man pekar på välfärdsstatens möjligheter att erbjuda trygghet i förändringen som en mycket viktig förklaring till den snabba återhämtningen i Sverige.

Fru talman! Mycket av detta är ju vad svensk borgerlighet har beskrivit som våra huvudproblem, som våra belastningar, som orsakerna till krisen. Det är våra höga skatter, den stora offentliga sektorn, för mycket social välfärd, för starka fackföreningar. Det var inte så länge sedan som Lars Tobisson stod i den här talarstolen och talade om hur man måste skära ned på allt detta, hur fackföreningarna måste "tämjas" för att vi skulle klara oss ur den ekonomiska krisen.

Därför är framgångarna för socialdemokratins ekonomiska politik inte i första hand en fråga om teknik – kanske inte ens, fru talman, om begävnig, även om det bjuder mig emot att erkänna det. De beror framför allt på att vi så behållit fast vid de grundläggande dragen i det samhälle som byggdes upp under 40 år och som visade sig bli ett av de mest framgångsrika industrisamhällena i världen. Vi höll fast vid den fulla sysselsättningen, vi samarbetade med fackföreningsrörelsen i stället för att bekämpa den – vilket har föreslagits av borgerligheten i denna riksdag. Vi höll efterfrågan uppe, vi valde att slå vakt om den sociala välfärden och lyssnade inte på rekommendationen att rusta ned den. Det är just resultatet av denna medvetna politik som de utländska bedömarena nu storögt betraktar.

Låt mig ta ett exempel på vad vår välfärdspolitik kan betyda för att skapa en effektiv ekonomi. Nu har under lång tid moderata och liberala politiker och ekonomer fått breda ut sig och tala om att vi måste ha större löneskillnader, större klyftor i samhället för att få en effektiv ekonomi. Brookings analyser, och erfarenheter som vi själva har gjort, pekar på motsatsen, nämligen att små löneskillnader och starka fackföreningar kan förbättra effektiviteten i vår ekonomi.

För det första: Har vi små löneskillnader, så uppstår inte vad som är så vanligt i andra länder, nämligen att arbetare i nedläggningshotade industribranscher "läses in" i dessa branscher och vägrar att lämna dem därför att de skulle utsättas för stora lönesänkningar. Den sidan av stora löneskillnader talar moderater och liberaler mycket sällan om.

För det andra: Har man ett väl utbyggt socialt skyddsnät, så minskar det

otryggheten och gör strukturomvandlingen mer socialt acceptabel.

För det tredje: Det generella välfärdssystem som vi med stora kostnader byggt upp i Sverige har betytt mer för rörligheten på arbetsmarknaden, för människors valfrihet när det gäller att välja jobb, än mycket annat. Det betyder att man tack vare ATP, den offentliga sjukförsäkringen osv., tar med sig sina inarbetade sociala förmåner när man byter jobb. Det stimulerar rörligheten mer än de system där man förlorar sina förmåner därför att de är knutna till företaget, till arbetsgivaren.

För det fjärde: Stora och starka fackföreningar, som känner ett samhälls-ekonomiskt ansvar och som understödjer den tekniska utvecklingen i stället för att bekämpa den, bidrar till den ekonomiska utvecklingen. Stig Malm har formulerat det så, att det vi inom fackföreningen skall tycka illa om är inte ny teknik, utan gammal teknik som håller kvar våra medlemmar i låga löner och otrygga jobb.

Vi har hållit fast vid de här sanningarna, mot de olika modetrender som har förekommit och som svept igenom borgerligheten också i Sverige, även om vindarna varit något svagare här. Och vi är stolta över att vi haft modet att hålla fast vid denna politik och driva den så konsekvent som vi har gjort. Det är faktiskt detta som omvärlden nu börjar upptäcka och betrakta med förnyad respekt.

Oppositionen har i den här debatten talat med mindre bokstäver än vad man brukar göra om våra misslyckanden och tillkortakommanden, om de katastrofer som vi har ställt till med. Men de tre borgerliga partierna har ändå samlat krafterna till ett stordåd: man har gjort en gemensam reservation på hela sex sidor i finansutskottets betänkande. Den uppges innehålla ett borgerligt alternativ i form av riktlinjer för den ekonomiska politiken, och inledningsvis kommer man med en magistralt formulerad mening: "Den 'tredje vägens' politik äger inte längre trovärdighet."

Varför då? Jo, den avgörande svagheten är att regeringen inte har tagit itu med de grundläggande strukturproblemen i svensk ekonomi, säger man. Grundläggande strukturproblem skulle alltså enligt den svenska borgerligheten inte vara budgetunderskottet, som vi har minskat, underskottet i bytesbalansen, som vi har eliminerat, arbetslösheten, som vi har sänkt, eller industrins lönsamhet, som har flerdubblats. Ingenting av detta är strukturella problem i den borgerliga föreställningsvärlden.

Vad är då deras grundläggande strukturproblem? Jo, de säger att vi har tillväxthinder i svensk ekonomi, och de är närmare bestämt fyra. Det är skatterna, statens utgiftspolitik, valutareglering och prisreglering och andra regleringar samt lönebildningen, som fungerar så illa.

Jag kan hålla med om att åtminstone ett par av de här problemen verkligen är grundläggande och antagligen också kan skapa problem när det gäller att åstadkomma tillväxt. Men vad hjälper det borgerligheten att man anser sig veta vilka strukturproblem som Sverige har, när dessa tre partier är helt oense om hur de skall lösas?

Vi skall ha en överläggning om skattepolitiken på fredag. Jag skall därför i den ekumeniska andans tecken inte gå in på någon närmare analys av de tre borgerliga skattealternativ som har presenterats här. Men jag ser framför mig att det kommer att uppstå vissa samordningsproblem i de diskussioner som vi

skall ha. Uppenbart är i varje fall att om man anser att våra skatter är ett hinder för tillväxt, då har man i dag ingen politik för att lösa det problemet.

Utgiftspolitikerna är nu för expansiv, säger de borgerliga. Då är det bara att konstatera att om man skulle lägga ihop alla borgerliga förslag om ökade utgifter som finns i motioner till detta riksmöte, då skulle vi få en enorm expansion av de statliga utgifterna. Det är högst troligt att om borgerligheten skulle haft majoritet i riksdagen och regerat, då är det precis detta som hade hänt.

Man talar ofta om det fördärliga i de offentliga utgifternas tillväxt i Sverige. Under de sex år som de borgerliga regerade ökade de offentliga utgifternas andel av BNP med 15 procentenheter. Andelen steg från 52 till 67 %. Under den tid som vi har regerat har de offentliga utgifternas andel minskat med 4 procentenheter.

Bengt Westerberg, som ibland ästadkommer intressanta formuleringar, har sagt om den borgerliga regeringsperioden att den var den största gemensamma nämnarens politik, dvs. det ena partiet sade till det andra: Om jag får sänka skatterna för mina väljare får du öka utgifterna för dina.

Nu säger Lars Tobisson att den förbättrade budgetbalansen – det är ändå ett visst erkännande som Lars Tobisson ger regeringen här – ger utrymme för rejäla skattesänkningar. Det är alltså då som han skall försöka ena borgerligheten kring skattesänkningsspolitiken. Men, fru talman, vad är det som talar för att de tre borgerliga partierna i regeringsställning skulle kunna göra någonting annat än vad de gjorde förra gången som de regerade?

Jag skall be att få citera några meningar ur dagens ledare i Svenska Dagbladet, också aktad och icke känd för socialistiska sympatier. Man skriver så här:

”Sex års borgerligt maktinnehav – mellan 1976 och 1982 – blev uppenbarligen en traumatisk upplevelse för en hel del politiker i de tre partierna. Regeringarna fortsatte att driva reformpolitik; därigenom skulle de skapa välfärdspolitisk trovärdighet. Men samtidigt höll de emot när det gällde att höja skatterna; därigenom skulle den borgerliga trovärdigheten erövrars.”

Detta brukar vi socialdemokrater kalla limstångspolitik: alla skall fastna på limstången, både de som får de ökade utgifterna och de som slipper skatterna.

Men så här fortsätter Svenska Dagbladet, som liksom tar till storsläggan:

”Lika lite som en företagsledning kan leda sitt företag effektivt utan en klar målinriktning kan en regering driva ett land utan att veta vad som är själva målet för verksamheten.

Inte minst därför att själva målet för maktutövningen var oklart 1976 utmynnade sex borgerliga regeringsår i ett underskott i statsbudgeten på 85 miljarder kronor och en ökning av statsskulden med 400 miljarder kronor.”

Nu är det då en gång för alla fastslaget i Svenska Dagbladet vad resultatet av er politik blev. Läs och begrunda!

”De tre borgerliga partierna gjorde aldrig valet mellan reformer och lägre skatter vilket siffrorna i efterhand visar”; slutar Svenska Dagbladet.

Jag vill nu fråga er, ni som företräder borgerligheten: Vad är det som talar för att ni lyckas bättre om det blir en nästa gång? Var finns trovärdigheten i moderaternas påståenden om skattesänkningar som nu är möjliga tack vare

vår budgetpolitik och era möjligheter att föra en ansvarsfull ekonomisk politik?

Avskaffa regleringar, säger de borgerliga. Valutaregleringen skall avskaffas. Men jag vill ställa frågan: Hur är det då med jordbruksregleringen? Är inte den ett ganska allvarligt problem för tillväxten i Sverige? Vad säger Nils Åsling, som är en pålitlig motståndare till regleringar på alla områden. Vad säger han om jordbruksregleringen? Är den med i den här katalogen kanske?

Om valutaregleringen säger man att den skall avskaffas. Men detta är ju fullständigt meningslöst, eftersom ett av partierna helt och hållet vill lägga om vår valutapolitik. Moderaterna vill ansluta oss till EG:s monetära system, i själva verket göra Sverige till ett lydrike under D-marken, medan Anne Wibbe mycket klart tog avstånd från detta. Det är utomordentligt allvarligt om ni tänker köra fram på dessa två linjer inför nästa val, då jag antar att ni kommer att göra anspråk på att kunna regera. Ni kan skapa – jag är ledsen att jag behöver säga det – en valutakris i Sverige om ni inte har gjort klart för allmänheten och marknaderna vilket slags valutapolitik som ni skall föra. Det är en enorm skillnad mellan att hålla kvar vid den nuvarande valutakorgen och att byta hela regimen för valutapolitiken och övergå till att bli D-marksanknuten.

Detta är en fundamental fråga för den ekonomiska politiken, och jag antar att åtminstone Lars Tobisson och Anne Wibbe inser att ni inte kan vimsa vidare på det här sättet om ni skall undvika att ställa landet i olycka bara genom obetänksamt prat.

Till Lars Tobisson vill jag säga: Det vore bra om han slutade med att använda ordet "smygdevalvering" om vad som händer när den västtyska D-marken stiger därför att dollarn sjunker. Han säger att det beror på konstruktionen av vår valutakorg. Ja, det gör det, men vem var konstruktören av valutakorgen, Lars Tobisson? Jo, jag säger som Arne Gadd: Hans namn var Bohman. Det är den politiken som vi fortfarande bedriver. Det handlar inte om någon smygdevalvering, lika litet som det var någon smygrevalvering när dollarn steg och D-marken sjönk. Kasta inte onödig smuts över det gamla konungariket, Lars Tobisson!

Nu klarar vi i och för sig av den typen av glirningar, men en och annan kan ju tro att Lars Tobisson vet vad han talar om. Då blir min fråga: Vad är meningen med att de tre borgerliga partierna gör upp gemensamma riktlinjer för den ekonomiska politiken? Är meningen någon annan än den att ni vill dölja de djupgående motsättningar som råder mellan oppositionspartierna i praktiskt taget alla grundläggande ekonomiska frågor? Jag får nästan intrycket att de borgerliga partierna genom att skriva ihop sig på sex sidor om den ekonomiska politiken driver med riksdagen. Läser man vidare i finansutskottets betänkande, finner man en innovation. De borgerliga har nämligen infört någonting som kallas övergripande mål för den ekonomiska politiken. De har inte, fru talman, bara riktlinjer för den ekonomiska politiken utan också övergripande mål för denna. Men det visar sig att det bara är centerpartiet som har några övergripande mål. Centerpartiet har släppt loss sin fantasi i en reservation med den rubriken. Men moderaterna och folkpartiet har ställt sig avvisande. I reservationen går centern emot ekonomisk standardhöjning och tillväxt, emot överhettade storstadsregioner

samt emot omfördelning till aktieägare och höginkomsttagare. Å andra sidan ställer, såvitt jag förstår, centerpartiet upp för råvaruskatter och kraftigt ökade statsutgifter. Allt detta avvisas bestämt av moderaterna och folkpartiet. Man kan möjligen säga att strävan efter borgerlig enighet tar sig märkliga uttryck. Men jag måste få veta om det i fortsättningen blir så att de borgerliga kommer att ha övergripande mål för den ekonomiska politiken som är helt andra än de mål som riktlinjerna för denna ekonomiska politik avser att vara grunden för. Svenska Dagbladet skrev att den förra borgerliga regeringen inte hade bestämt sig för målet för sin politik, och det verkar som ni den här gången har ställt till en ännu värre röra i fråga om förutsättningarna för en borgerlig regering.

Sedan tycker jag litet synd om Nils Åsling. Centerpartiet skall vara stödparti åt moderaterna och folkpartiet och samtidigt driva vad som förr kallades Åsa Nisse-marxism, men jag skall inte använda sådana nedsättande uttryck om en hedersman som Nils Åsling. Någonting konstigt är det. Nils Åsling säger i kritik mot vår politik: Aldrig har så många blivit så rika med så litet hederligt arbete som under senare år. Det ligger mycket i detta, jag kan t. o. m. instämma i vad Nils Åsling säger. Därför har det varit ett centralt inslag i den tredje vägens politik att försöka motverka den här utvecklingen, att försöka göra det mindre lönsamt med klipp och spekulation. Vi har i riksdagen lagt fram en rad förslag med detta syfte. Vad har då centerpartiet gjort? Delar ni vår uppfattning kan man fråga sig varför ni gick emot höjningen av arvs- och förmögenhetsbeskattningen år 1983, den extra förmögenhetsskatten 1984, omsättningsskatten på aktiehandeln 1985, den tillfälliga vinstskatten på utdelningar 1984 och stoppet mot höjda aktieutdelningar 1985. Allt detta föreslogs för att ändå minska spekulanternas och klipparnas förtjänster. Ni har inte lagt fram ett enda förslag avsett att beröva spekulanterna en krona av deras enligt Nils Åsling ohederliga verksamhet. Förklaringen är ju, fru talman, att centerpartiet måste hänga ihop med moderaterna och folkpartiet och rösta emot regeringen för att ge intryck av att den borgerliga konstellationen ändå står på tre ben. När det gäller att förbättra situationen för människor i sämre omständigheter, människor som inte har fått del av spekulationerna och klippen – delpensionshöjningen, den extra höjningen av basbeloppet, reformen av sjukförsäkringssystemet, bättre ersättning till arbetslösa – säger ni nej. Jag antar att det finns några skäl, men jag har svårt att få denna politik att gå ihop med den moral som Nils Åsling predikar för oss andra. Över huvud taget tycker jag att centerpartiet har hamnat i ett något besvärligt läge rent intellektuellt sett, om man får säga så.

Centern vill ha lägre skatt och en utbyggd välfärd och dessutom högre tillväxt och avveckling av kärnkraften. Jag måste fråga Nils Åsling om en sak som jag inte begrep. Nu klagar Nils Åsling på att tillväxten i år är för låg. Den beräknas bli ungefär 2,2 %, men i debatten i fjol sade Nils Åsling: "Erfarenheterna visar att den ohämmade tillväxten dyrt får betalas av låginkomsttagare och eftersatta regioner, och till sist medför denna ekonomiska politik en orationell hantering av våra mänskliga och materiella resurser." I fjol var tillväxten 1,7 %. Skall jag ta Nils Åsling på orden är 1,7 % en för hög tillväxt, medan 2,2 % är en för låg tillväxt. Vad är då en

lagom tillväxt för Nils Åsling? Jag blir mer och mer fundersam.

Centern vill också ha en ökning av sparandet och lägre räntor. Jag har förstått att centerns skattepolitik är fantastisk. Skatterna skall sänkas mest för de högavlönade liksom också för de lågavlönade. Jag tror att det var Anne Wibble som bad Nils Åsling att tänka efter litet grand, så att centern får sin politik att gå ihop. Jag tycker att centern på en rad områden är ute på vägar som i andra och mera vulgära sammanhang gör att man brukar tala om den rena populismen. I dag finns det en mycket smal marginal mellan den politik som vpk för fram i kammaren och den som centern för fram här. Det finns fortfarande en marginal. Se till att den vidgas, Nils Åsling. Det skulle centern möjligen tjäna på.

Den grundläggande inställningen hos de borgerliga partierna finns ändå. Man tycker inte om den offentliga sektorn, och man tycker inte om välfärdssamhällets utbyggnad. Det är ganska intressant att se att centerpartiet än en gång har visat sin fientlighet mot ATP-systemet och vill beröva ATP-systemet resurser för att därmed täcka in andra åtgärder. En rad förslag som läggs fram andas den gamla fientligheten mot fackföreningarna. Jag tycker att det är synd, eftersom det finns så pass många belägg – det anser inte bara vi socialdemokrater i Sverige utan också relativt opartiska och objektiva bedömare utomlands – för att dessa i det svenska samhället har varit en del av vårt styrkebälte och också hjälpt oss att ta oss ur den ekonomiska krisen.

Fru talman! Jag menar alltså att den tredje vägens politik har varit framgångsrik, så framgångsrik att det nu är framgångarna som har börjat skapa problem. Vi har brist på arbetskraft i stora delar av landet, samtidigt som arbetslösheten finns kvar i andra delar. Vidare har vi en hög nivå på efterfrågan, så hög att kapacitetstaket nu börjar nås inom industrin. Vi har en kraftig ökning av den privata konsumtionen. Jag håller med dem som säger att det i längden inte kan vara så, att vi konsumerar större delen av vår tillväxt. Akut är naturligtvis problemet att inflationen kan skjuta fart igen och att vi kan få nya underskott i vår handel med omvärlden. Låt mig beträffande inflationen i år skjuta in en sak. Jag har många gånger hört sägas att det hittills i år är regeringen och framför allt finansministern som har skapat inflationen. Man säger att priserna steg med 1,3 % i januari och att nästan allt var skattehöjningar. Jag vill då påminna kammarens ledamöter om att dessa skattehöjningar – höjningen av spritskatten och tobaksskatten – beslöts av en enig riksdag. Har vi bidragit till inflationen får ni i så fall dela äran med oss. Det litet bisarra har inträffat, fru talman, att den skattesänkning som regeringen har genomfört, nämligen slopandet av garantiskatten, har vår ärevärdiga statistiska centralbyrå helt enkelt glömt att ta med vid beräkningen av prisindex för januari. Prisindex skulle ha varit 0,35 procentenheter lägre än det som faktiskt har redovisats. Inte 1,3 % utan 0,95 % steg priserna i januari, om man nu skall vara petnoga. Detta är då litet ironiskt för mig, eftersom man inte har tagit med den skattesänkning som genomförts. I stället diskuteras desto mer de skattehöjningar som faktiskt riksdagen i dess helhet ställt sig bakom.

Nu har vi ett läge där vår bytesbalans i och för sig visar ett litet överskott. Men marginalen är mycket smal till att vi på nytt skall få underskott. Jag förstår inte framför allt Lars Tobisson, som hävdar att det skulle vara en stor

lycka för Sverige att få börja låna utomlands igen genom att låta utländska kapitalplaceringar köpa våra statsobligationer. Jag har inte fått något rimligt svar på frågan varför ett land som har balans, ja, t. o. m. överskott i utrikesaffärerna skall börja låna utomlands igen med en medveten politik. Som jag ser det är det bara ett sätt att i så fall skylla över våra inhemska problem, att försöka dölja för medborgarna att vi faktiskt fortfarande har problem internt, att skylla över det med ett sparande som vi importerar.

Ty, fru talman, även om det för närvarande går bra för den svenska ekonomin har vi ett antal problem som väntar. Den internationella ekonomiska utvecklingen har under den senaste månaden antagit en mindre positiv karaktär än vad man hade anledning att tro bara för några månader sedan.

Vi har fått åtskilliga dåliga nyheter. I Europa reviderar man ner tillväxten ganska kraftigt enligt de senaste prognoserna. Inte minst gäller det Västtyskland. Även i Japan blir tillväxten dämpad till följd av en allt starkare valuta, som håller tillbaka Japans export. I USA tycks problemen fortsätta att växa med ökat underskott i handelsbalansen trots den kraftigt sänkta dollarkursen. Tecken finns tyvärr på att inflation och räntenivå kan börja röra sig uppåt igen i USA och därmed i resten av världen.

Samtidigt har den internationella skuldskrisen skärpts. Det är inte bara länder med mycket stora skulder som nu hävdar att de inte klarar av sin skuldbörda. De fattigaste länderna, som ofta glöms bort i detta sammanhang, befinner sig i ett svårt läge. Därför kan vi inte utesluta risken för att akuta finansiella svårigheter på nytt uppstår i den internationella ekonomin. Men just i det läget skärps kravet på att vår ekonomi hålls så stark som möjligt och att den ekonomisk-politiska kursen ligger fast. Därför måste vi konsekvent föra politiken vidare med inriktning på att hålla kostnadsutvecklingen och efterfrågetillväxten inom de ramar som ges av de internationella förutsättningarna.

Min bedömning är att den svenska ekonomin i dag står väl rustad att möta påfrestningarna, om vi får en försvagning av världsekonomin. Konkurrenskraften i vår industri är god. De offentliga finanserna förstärks. Vi har ett tvåårsavtal som nu ligger fast. Det prisstopp som har införts har varit ett verksamt medel för detta. Men uppgiften är nu – det gäller regering och riksdag gemensamt – att se till att den inhemska efterfrågan hålls under kontroll, att tillväxten och sammansättningen av denna efterfrågan inte blir sådan att Sverige än en gång måste börja låna utomlands.

Regeringens budgetförslag syftar till att nå det målet genom att hålla tillbaka tillväxten av både privat och offentlig konsumtion. Det är uppenbart att det största hotet mot den yttre balansen kommer från den privata konsumtionen – inte från den offentliga. Det är inköpen av bilar och videoapparater, utlandsturismen osv. som kostar oss utländsk valuta – inte utbyggnaden av vård och omsorg.

Vi behöver alltså hålla nere utgifterna och budgetunderskottet av det skälet men också för att kunna nå rimligare räntenivåer än vad vi har haft under det senaste halvåret. Ränteläget i Sverige är högt – det har kritikerna rätt i.

Hur möter riksdagen dessa strävanden att hålla utrikesaffärerna i balans och att skapa förutsättningar för en lägre räntenivå?

Tar vi först vänsterpartiet kommunisterna så påstår Hans Petersson i Hallstahammar att vi socialdemokrater använder budgetunderskottet som ett universalargument mot alla reformer. Får jag då bara påminna om att i årets budgetförslag ingår en extra höjning av basbeloppet, en höjning av deltidspensionen, en kraftig förbättring av pensionärernas kommunala bostadstillägg, höjda barnbidrag, mycket stora satsningar på forskning och regionalpolitik och den största reform av sjukförsäkringen som ägt rum i Sverige på många år. Bara den senaste reformen kostar 3,5 miljarder kronor. Nog görs det reformer i Sverige, Hans Petersson, men det är bara det att vi anser att reformerna måste betalas och betalas av dagens generation. Vad vpk vill göra är att skjuta den bördan på framtidens löntagare och skattebetalare. De skall få betala räkningen för vpk:s reformanspråk. Vi anser att det är en ytterligt farlig och omoralisk politik att göra på det sättet. Vi tycker att svenskarna, liksom de har gjort tidigare, skall göra rätt för sig också när det gäller sociala reformer.

De borgerliga partierna manövrerar i sina motioner och i utskottet för att försöka blockera en rad viktiga åtgärder i syfte att sanera statsfinanserna och hålla den inhemska efterfrågeutvecklingen under kontroll. Jag skall ta två exempel, denna gång hämtade ur Dagens Nyheter. I en ledare i söndags kritiserade man vad man ansåg vara en kortsiktig och snöd partitaktik med hjälp av två belysande exempel.

Det är ett faktum, fru talman, att tre partier i denna riksdag vill minska statens subventioner på mjölken. Tillsammans har vi 286 av riksdagens 349 mandat. Ändå fick regeringen nej i jordbruksutskottet i fredags till förslaget att spara 250 milj. kr. på mjölkstödet nästa budgetår. Hur kan det komma sig? Jo, ett parti sade: Vi vill lägga ut detta på ett annat sätt under budgetåret, och därför kan vi inte ställa upp på regeringens förslag. Det var moderaterna. Ett annat parti, folkpartiet, sade: Vi går med på att sänka mjölksubventionerna, men vi vill omedelbart sprätta ut pengarna igen – det skall inte bli någon besparing i budgeten. Alltså fick vi nej från båda dessa partier. Medan man talar om en stram finanspolitik, bl. a. för att få ned ränteläget, motverkar man alltså i praktiken just denna strama finanspolitik.

Det andra exemplet är systemet för kommunal skatteutjämning. Det system vi har är både dyrt och ineffektivt – det tror jag att det råder en ganska allmän mening om. Följaktligen har regeringen föreslagit att statsbidraget skall minskas och ges en annan och mer omfördelande inriktning. Oppositionen säger nej. Det handlar om många miljarder kronor. Oppositionspartierna har visserligen helt olika uppfattningar om vad man skall göra i stället, men inför utsikten att kunna tillfoga regeringen ett nederlag i riksdagen viker tydligen alla hänsyn till landets ekonomi och till statsfinanserna.

Centern vill skära i de specialdestinerade bidragen och öka bidraget till skatteutjämningen. Folkpartiet vill behålla statsbidragen som de är men dra in pengar genom en särskild avgift för kommunerna. Moderaterna vill allmänt skära ned statsbidragen till kommunerna. Alla tre partierna har ändå en uppfattning om att det går att i någon mån minska bidragen till kommunerna, men alla väljer vägar som blockerar en förnuftig lösning här i riksdagen.

Jag kommer inte ihåg vilken av de borgerliga talarna som antydde att

riskan fanns att riksdagen skulle hamna i det läget att budgetunderskottet ökade med åtskilliga miljarder på grund av denna besynnerliga situation i riksdagen.

Jag vet att det är många som nu önskar sig en rejäl räntesänkning i Sverige. Till dem måste jag säga: Skrinlägg förhoppningarna om sänkta räntor så länge fyra partier i Sveriges riksdag agerar som de gör utan kontakt med den ekonomiska verkligheten och så länge partitaktiken triumferar över ansvaret för landets ekonomi. Det är mycket dystert för mig att behöva göra det konstaterandet och lämna det beskedet, men som läget är i riksdagen har jag inget annat besked att ge.

Till oppositionen kan jag bara säga: Ni är naturligtvis i er fulla rätt att kritisera vår finanspolitik och samtidigt lamentera över det höga ränteläget. Men om vi är så ense om behovet av att minska inflationen och sänka räntan, skulle ni då inte kunna sätta de målen framför ert interna partitaktiska spel?

Fru talman! Det var inte många år sedan svensk ekonomi kallades Europas sjuke man. Nu är Sverige – och här åberopar jag en amerikansk affärstidning som heter Business Week – Europas kraftverk och skulle vara föremål för den europeiska kontinentens avund. Men vår uppgift är ju inte slutförd. Inflationen är fortfarande för hög. Vi har inte ett stabilt överskott i våra utrikesaffärer. De offentliga finanserna behöver stärkas ytterligare. Fortfarande är det för många människor arbetslösa.

Den främsta uppgiften vi nu har framför oss – och där ligger nyckeln till lösningen av de övriga problemen – är att pressa tillbaka pris- och kostnadsstegringen. Den uppgiften är svår, det har vi lärt oss, men den är inte omöjlig. Vi har kommit en bra bit på väg, och det finns en rad åtgärder som kan bidra till att pressa tillbaka inflationen utan att öka arbetslösheten. Det är ju det som är svårt. Den politik som vi har valt måste vi därför driva vidare med styrka och konsekvens. Men jag vill lägga till att den måste byggas under med åtgärder för att förbättra effektiviteten i vår ekonomi och förbättra ekonomins funktionssätt.

Jag tror att en rejäl skattereform skulle vara ett steg i denna riktning, och vi skall nu börja en diskussion om hur en reformering av det svenska skattesystemet skulle kunna gå till. Jag hoppas att vi när det gäller skattepolitiken skall kunna nå fram till en bred uppgörelse som gör det möjligt att lägga fast en skattepolitik som håller under en lång tid framöver.

Fru talman! Vi har en ganska stark ekonomi i dag. Men vårt egentliga problem är enligt min mening risken för att vi grips av överoptimism eller av övermod och tror att vi nu har övervunnit krisen helt och hållet – att penningkranarna kan skruvas på och att vi snabbt kan ta igen den levnadsstandard vi förlorade under de magra åren på 70-talet. Frestelsen är naturligtvis stor. Nu om någonsin gäller det emellertid att fullfölja den långsiktiga strategi som den tredje vägens ekonomiska politik utgör. Klarar vi det borde vi kunna se fram emot en fortsatt tillväxt, full sysselsättning och ökat välförhållande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 17 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern citerade, som man kunde vänta, med välbehag *The Economist*. Den enda orsaken var väl inte den uringade blondin med vilken man här valt att symbolisera den tredje vägens politik.

Om allt som står i den här artikeln skulle vara riktigt, så borde det också gälla följande påstående, som jag hämtar därifrån: Socialdemokraternas ekonomiska strategi kan beskrivas som mer *Thatchersk* än fru *Thatchers* politik.

Nej, om framställningen i *The Economist* och i andra utländska tidskrifter är det nog riktigt att säga som en svensk ekonom om utländska iakttagare av vårt högskatteland: De reagerar som en tandläkare som ser en gammal patient för första gången på 20 år och blir glatt överraskad över att det finns *några* tänder kvar. Patienten däremot vet att han har tandvärk – det är därför han har kommit.

Kjell-Olof Feldt slog an samma tongångar som Arne Gadd: Allt går så mycket bättre nu än på borgerliga regeringars tid. Ja, jag har redan nämnt de sämre yttre förutsättningar som då rådde – oljeprischockerna. Och jag påminner om min fråga till finansministern, hur han tänker bemöta den alldeles egna elchock som regeringen tydligen är beredd att åsamka svensk ekonomi.

Men det var också – och det kanske är grundläggande – skillnad på opposition. För egentligen är positionerna desamma när det gäller den borgerliga sidan och den socialdemokratiska sidan. På den tiden drev socialdemokraterna på för att *höja* offentliga utgifter och för att *höja* skatterna. När socialdemokraterna nu är i regeringsställning och har lagt om sin kurs är det ändå vi som i oppositionsställning kräver ännu lägre offentliga utgifter och lägre skatter.

Finansministern citerade – det är roligt att se att finansministern hinner läsa tidningar – dagens nummer av Svenska Dagbladet. Jag instämmer i långa stycken i den analys som där görs. Det är viktigt att klargöra målen för den ekonomiska politiken. Och i det sammanhanget är det angeläget att sänka det rekordhöga skattetryck som vi har här i Sverige, därför att det skulle *dämpa det som nu är de grundläggande problemen: för snabb lönestegring, för snabb inflation, för hög räntenivå*. Det skulle vidare stimulera företagande och arbete, och det skulle hålla uppe konkurrenskraften i Sverige.

Jag noterar med tillfredsställelse att man även från andra borgerliga partier än moderata samlingspartiet under de senaste dagarna har kommit med instämmanden, medgivanden, att det går att sänka skattetrycket och att man bör göra detta. Det gäller Nils G. Åsling här i dag, och för några dagar sedan framförde hans nye partiledare Olof Johansson sådana synpunkter. Det gäller också Anne Wibble. Som jag ser det finns det inget skäl att vänta. Kollektivt sparande är den väg som socialdemokraterna vill gå. Vi föreslår att sparandet skall ligga hos hushållen och hos företagen samt att man skall stimulera sparandet och undvika nya offentliga utgifter.

Anf. 18 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Finansministern pratade som vanligt ganska mycket om det förflutna, och jag vill självfallet inte förmena honom glädjen att referera

beröm i The Economist och på annat håll, även om ryktet förtäljer att The Economist hade fått underlaget för sin artikel främst från finansdepartementet.

Det är ändå så att vad som framkommer vid en jämförelse med den engelska ekonomin inte bara är sådant som vi borde berömma oss av, när utfallet för vår del blir bra. Den engelska ekonomin har väsentliga brister, som vi i Sverige över huvud taget inte skulle överväga att ha, bl. a. en arbetslöshet på tvåsiffriga tal. Det är därför inte alltid så mycket värt att få beröm av ekonomer som diskuterar i sådana termer.

Jag tycker det är bra att finansministern verkligen har gjort sig mödan att gå igenom den borgerliga reservationen nr 1. Jag förstår att han har blivit litet besviken när han har läst majoritetens utskottstext samt sökt efter något bättre och därför gått till den icke-socialistiska reservationen. Uppriktigt sagt hoppas jag att han också något tar fasta på innehållet i reservationen.

Finansministern kom senare i sitt anförande in på problemen inför framtiden – pris- och lönestegringstakten samt kapacitetsbrist som hämmar tillväxten. Det är alldeles uppenbart att det krävs att man gör någonting för att få ner pris- och löneökningstakten och för att få upp kapaciteten inom den svenska industrin och hela ekonomin – dvs. det krävs att man får ner lönestegringarna och att man får upp investeringarna.

Jag vill då upprepa den fråga som jag ställde till finansutskottets ordförande. Han besvarade den inte, men jag hoppas att finansministern har möjlighet att ändå tänka ut något svar på frågan: Vad är det för fel på en politik som vill få ner inflation och lönestegringstakt genom att man låter bli att höja arbetsgivaravgifter och genom att man sänker marginalsatterna?

Vidare vill jag upprepa även en annan fråga: Vad är det för fel på den politik som innebär att räntan pressas ner till en nivå där företagen anser sig ha råd att göra de kapacitetsökande investeringar som Sverige väl behöver? Jag skulle uppskatta om finansministern hade möjlighet att ändå något kommentera de här frågorna.

Anf. 19 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag missunnar inte finansministern bifallsropen från The Economist, Business Week, Brookings och Svenska Dagbladet. Tvärtom gratulerar jag finansministern. Men jag ställer frågan: Hur är det när det gäller Grängesberg, Pilgrimstad och de människor på olika orter som i hög grad får bära bördan av den här politiken? Men det är klart: För en gammal socialist är det naturligtvis skönt att få bifallsropen från höger!

Jag tycker att finansministern faktiskt var i överkant demagogisk – och det säger inte litet – när han sade att vi från centern är fientliga mot ATP. Vad är det för nonsens? Jag skulle med samma rätt kunna säga att regeringen är fientlig mot de pensionärer som i huvudsak lever på folkpension. Vi har gjort en omfördelning av resurserna från högre pensioner till lägre därför att vi anser att det är fördelningspolitiskt riktigt. Sluta med den typen av enkel demagogi här i kammaren. Spara det för Folkets hus, kära finansminister.

Sedan var det ett intressant yttrande som finansministern gjorde beträffande vår syn på tillväxten. Jag tackar för att jag blir refererad även från fjolårets debatt. Jag sade då och säger nu att vi naturligtvis vill ha en tillväxt – men inte

till varje pris. Det är det väsentliga i sammanhanget: Man måste kunna värdera miljö och ekologisk balans när man tar ställning till vilken tillväxt man vill ha och hur den skall främjas.

Finansministern gjorde faktiskt ett mycket intressant yttrande – jag vet inte om han själv uppmärksammade hur intressant det var – när han satte högre tillväxt i motsatsställning mot en avveckling av kärnkraften. Skall jag fatta det så att det är den debatten som socialdemokratin för internt och att det är därför som det är så svårt att hitta någon entydig linje i regeringens energipolitik? Kanske finansministern företräder den linjen att en avveckling av kärnkraften äventyrar tillväxten? Vi måste få ett klart besked om det i dag.

Mycket av vårt resonemang om energi, miljö och tillväxt bygger på klara ställningstaganden i detta avseende. Jag tycker att finansministern måste ge ett svar på frågan om vi skall tolka honom så att kärnkraftsavvecklingen står i direkt motsatsställning till önskemålet om en fortsatt tillväxt i vår ekonomi. Ett klart besked i dag vore välgörande.

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern inledde med att säga: Visst sker reformer. Kom inte och säg att det har varit reformstopp. – Nej, det har det inte varit. Och många av de reformer som nu föreslås är sådana som vi har kämpat för. Men just vid en viss punkt är det precis stopp, och varje förslag därutöver avstyrks med motiveringen om underskotten.

Sedan säger finansministern att vi i vpk är ansvarslösa därför att vi låter framtidens generationer betala. Det är ett mycket märkligt argument. Skillnaden mellan regeringens och vpk:s budgetsaldo är inte särskilt stor, och jag tror att finansministern håller med mig i bedömningen att vissa insatser som vid ett givet tillfälle skenbart ger kostnadsökningar får positiva ekonomisk- politiska effekter i framtiden. Annars vore det mycket märkligt.

Det är inte framtiden som skall bära problemen i dagens ekonomi. Det är i stället en mängd arbetslösa människor – bl. a. ungdomar, som jag tidigare nämnt, som går på halvtidsjobb med låga löner och inte kan starta sina vuxna liv med en rimlig försörjning utan tvingas leva i ett slags andra klassens tillvaro – som får bära följderna av de ekonomiska problemen i dag. Det är dagens människor som lider av de problemen. Det är faktiskt, enligt våra förslag, dagens – men gärna också morgondagens – kapitalister, aktiespekulanter och förmögenhetsägare som skall vara med och betala!

Min avgörande kritik mot socialdemokratin avsåg ändå inte i första hand budgetfrågorna utan att man lämnar framtidsfrågorna därhän, inte angriper vissa problem som utlandsinvesteringar, maktfrågor, internationellt beroende och regional politik. Nils G. Åsling har framfört likartad kritik. Och då passar finansministern på att säga: Det är bara vpk och centern som har dessa åsikter. Han gjorde ytterligare någon jämförelse som skulle visa att vi intar samma positioner.

Jag vill säga till finansministern att jag instämmer i hans kritik av centern. Jag tror nämligen inte att man kan göra sådana cirkusnummer – att både orera över marknadsekonomins effekter och samtidigt försvara den.

Här inställer sig faktiskt ytterligare ett par intressanta frågor: Hur ser finansministern på den regionala utarmningen, på utlandsinvesteringarna,

på de stora problem som marknadsekonomi skapar och som Nils G. Åsling mycket riktigt kritiserar? Vad vill finansministern göra åt dessa problem? Har han något mer att komma med än vad centern har? Jag tvivlar på det.

Prot. 1986/87:84
11 mars 1987

Finansdebatt.

Anf. 21 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Hans Petersson i Hallstahammar tycker att skillnaden i budgetsaldo inte är så stor mellan regeringsförslaget och vänsterpartiet kommunisternas alternativ. Om jag minns rätt är skillnaden sju miljarder kronor, och det är faktiskt ganska mycket pengar. Men problemet med kommunisternas ekonomiska politik ligger ändå inte där. Vpk vill avskaffa kapitalismen, såvitt jag förstår. Men det sätt som ni vill göra det på är utomordentligt oklokt. Ni vill helt enkelt beskatta bort kapitalismen. Ni vill lägga så hög skatt på företagen att de helt enkelt upphör att finnas kvar. Jag håller med om att det är ett sätt att avskaffa kapitalismen – men ni avskaffar samtidigt en förfärlig massa jobb, och de inkomster som ni har räknat med i era motioner får ni aldrig in!

Den typ av lättfärdig finanspolitik som ni anvisar har ingen förankring i verkligheten. Om kommunisterna i Sverige skall bli trovärdiga, med den uppläggning ni har, får ni gå tillbaka till de förhållanden som rådde under den tid när det verkligen fanns ordentliga kommunister i Sverige som trodde på statsägande och centralplanering och visste att Gud bor i Moskva. Då var det ordning på kommunisterna. Nu blir det mer och mer fråga om en populistisk uppläggning av politiken.

Lars Tobisson sade någonting som jag visserligen har hört förut men som jag trodde att han skulle skämmas för att säga igen, nämligen: Visst gick det dåligt för de borgerliga regeringarna, men det var den socialdemokratiska oppositionens fel, därför att vi var så elaka! Låt mig påminna Lars Tobisson och andra om att ni hela tiden hade majoritet i riksdagen. De tre borgerliga partierna hade absolut majoritet i riksdagen. Ni behövde inte bry er om ifall vi var elaka eller snälla. Ni hade alla möjligheter att genomföra er politik.

Om Lars Tobisson menar att en borgerlig regering, hur stor majoritet den än har, inte tål någon opposition, skall ni akta er för att bilda regering över huvud taget. Det är höjden av impotens, om man inte kan ha en opposition som har en annan uppfattning än man själv har, eftersom man då blir handlingsförlamad och oförmögen att regera.

Skillnaden i dag är att den regering som jag företräder inte har någon egen majoritet i riksdagen. Därför kan oppositionen blockera finanspolitiken. Och det är det ni sysslar med i dag. Jag har inte fått något svar på frågan varför ni gör det. Är det även ur era egna synpunkter bättre att landets ekonomi försvagas genom att riksdagsmajoriteten väljer en felaktig finanspolitik än att vi möjligen gemensamt kan ställa en del saker till rätta – för den händelse ni skulle vinna valet 1988? Låt mig försäkra er: Ni behöver bästa möjliga förutsättningar vad gäller ekonomin för att över huvud taget ha en chans – om ni skulle vinna valet. Ställ alltså inte till det värre än nödvändigt!

Jag måste nog ta bladet från munnen och säga till Nils Åsling att han nu är en riktig populist, när han gratulerar mig för att regeringen får beröm från höger. Vad vet Nils Åsling om ekonomerna på Brookings? Vet han om de befinner sig till höger, till vänster eller i mitten? De kanske t. o. m. är

centerpartister – det kan finnas sådana i Washington också. Det är alltså ekonomer som har gjort dessa bedömningar. Och vilken politisk färg journalisterna hos The Economist och Business Week har vet ingen, utan de skriver vad de tycker sig ha upplevt när de var i Sverige.

När Åsling skall komma med kritik från vänster, undrar han vad jag säger om invånarna i Grängesberg, som bär bördan av regeringens ekonomiska politik. Eftersom det här gäller 800 gruvarbetare i Grängesberg är jag nu mycket allvarlig: Menar Nils Åsling att det är regeringens ekonomiska politik som är orsaken till att priset på järnmalm sjunker och att dollarkursen går ned? Är vi skyldiga till det också, Nils Åsling? I så fall skulle vi ha ett inflytande över världsekonomin som vore oerhört intressant, fru talman. Då kunde vi göra helt andra saker, t. ex. höja malmpriserna, om de är orsaken till svårigheterna i gruvan.

Om centerpartiet tänker fara omkring i Bergslagen och påstå att svårigheterna för gruvan i Grängesberg är orsakade av regeringens ekonomiska politik blir jag nästan upprörd, därför att då är gränsen för anständigt umgänge mellan partierna på väg att överskridas. Det är ett gemensamt problem som är djupt allvarligt att järnmalsmarknaden har försvagats kraftigt, och vi skall göra allt för att klara upp situationen i Grängesberg. Med denna typ av beskyllningar lurar centerpartiet människor att tro att problemen har helt andra orsaker än de verkligen har.

Anne Wibble säger att det inte är någon bedrift att vara bättre än den engelska högerregeringen, att ha en ekonomisk utredning som är bättre än Englands. Det är ett intressant uttalande, fru talman. I England har man nämligen just det som folkpartiet eftersträvar, nämligen mycket lägre marginalskatter än i Sverige. Anne Wibble säger att den engelska ekonomin har stora brister som vi inte vill ha. Nej, men där har man låga marginalskatter och svaga fackföreningar, och där har valutaregleringen avskaffats.

Varför går det då inte bättre för England? Varför är 3,5 miljoner människor arbetslösa? Varför är inflationen högre där än i Sverige? Engelsmännen har ju gjort allt det som ni i folkpartiet tänker göra om ni kommer till makten, dvs. sänka marginalskatterna, försvaga facket och avskaffa valutaregleringen. Då skall ju allt gå så bra – varför gör det inte det i England.

Anne Wibble frågar mig om det är fel att pressa ned räntan. Nej, det är det naturligtvis inte, men då måste riksdagsmajoriteten vara beredd att föra en finanspolitik som möjliggör lägre räntor. Jag måste upprepa min fråga: Varför blockerar ni regeringens allvarligt menade försök att sanera statsfinanserna på det sätt som ni för närvarande gör i utskottet?

Slutligen vill jag, fru talman, vända mig till Lars Tobisson. Han kan för anständighetens skull inte göra annat än hålla med Svenska Dagbladet. Han instämmer med Svenska Dagbladet i att det är farligt att inte ha några mål för den ekonomiska politiken eller för politiken över huvud taget. Jag har försökt lyssna i denna debatt för att höra vilka gemensamma mål borgerligheten har. Enligt Lars Tobisson är sänkt skattetryck målet för borgerlig politik. Om det är det enda målet, kan jag konstatera att det inte kommer att rädda Sverige. Jag måste dessutom tillägga att en borgerlig regering då inte har något gemensamt mål att sträva efter, eftersom de två andra partierna har

helt andra uppfattningar än moderaterna om vad som går att göra, i alla fall under en mandatperiod.

Prot. 1986/87:84
11 mars 1987

Finansdebatt

Anf. 22 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! I sitt anförande beklagar sig finansministern över att jag använder ordet smygdevalvering. Det verkar som om han är rädd för sanningen. Vad annat är det nuvarande förhållandet, att när dollarn faller också kronan försvagas i förhållande till ett genomsnitt av våra utrikeshandelspartners valutor?

När finansministern kommer in på de utländska frågorna spelar han på rädslan för det främmande. När vi moderater förordar en anslutning till det europeiska valutasamarbetet är det bara för att uppfylla en utfästelse som ekonomiminister Bohman gav om att återvända till denna tanke när det fanns förutsättningar.

Finansministern talar om ett lydrike till D-marken. Vad som i själva verket skulle bli följden är att vi skulle kunna motverka tendensen till alltför snabb kostnadsstegring i Sverige och bevara vår konkurrenskraft – det som är det dominerande problemet för svensk ekonomi just nu.

Kjell-Olof Feldt säger sedan att moderaterna vill börja låna utomlands igen. Det är konstigt. Vi var pådrivande för att bryta statsupplåningen i utländsk valuta, men när vi säger att vi kan låta utländska placerare köpa kronobligationer är det ingen skillnad mot den nuvarande ordningen, som socialdemokraterna står bakom, som innebär att svenska företag genom ett högt ränteläge i Sverige pressas att låna utomlands för att sedan ta dessa pengar och köpa kronobligationer för. Skillnaden mot tidigare är alltså att valutarisken placeras hos långgivare. Skillnaden mot den politik som socialdemokraterna för är att vi skapar förutsättningar för att avsevärt sänka räntenivån i Sverige.

Kjell-Olof Feldt sade: Skrinlägg förhoppningarna om sänkta räntor! Med regeringens syn på EMS och dess motstånd mot att avskaffa valutaregleringen är det nog riktigt att sådana förhoppningar får skrinläggas. Kjell-Olof Feldt säger i stället att det är oppositionen som blockerar statsfinansiell åtstramning i riksdagen. Det må vara att de borgerliga regeringarna var dåliga på att utnyttja sin majoritet, men den nuvarande regeringen glömmer, såsom den nu uppträder, att den inte har någon majoritet.

Vi har sedan gammalt från moderat håll ett program för en successiv avveckling av livsmedelssubventionerna. Det ger samma resultat för nästa budgetår som regeringens, och regeringen hade då kunnat anpassa sig till det förslaget.

När det gäller kommunalskatteutjämningen är socialdemokraterna det enda parti som vill dra ner på den. Vi moderater har som princip att i stället dra ner på de specialdestinerade statsbidragen, och det vill också de andra borgerliga partierna göra. Vi kan föra ett resonemang om detta – kom oss till mötes, men säg inte att allt måste genomföras på regeringens villkor, för det har ni som minoritetsregering inga förutsättningar för!

Anf. 23 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Oppositionen blockerar finanspolitiken, sade finansministern. Jag måste då säga att en opposition värd namnet – och vi har statsministerns ord på att vi är ganska bra på att opponera – skall granska regeringens förslag i fråga om både höjda och minskade utgifter. Folkpartiet säger nej till en del dåliga förslag och accepterar en del bra förslag. Det är självfallet varje politiskt partis rätt och skyldighet att göra så. En minoritetsregering bör i allra högsta grad beakta att den måste skaffa sig majoritet för sina förslag.

Folkpartiet har t. ex. sagt nej till besparingarna på skolområdet; de är dåliga och bör därför avvisas. Jag hoppas att riksdagen kommer att göra det. Folkpartiet har accepterat en del andra förslag, t. ex. den numera välkända BB-avgiften, därför att det är en riktig princip. I fråga om mjölksubventionerna har folkpartiet i flera år sagt att de infördes för att vara ett stöd till barnfamiljerna. När de avskaffas skall pengarna i sin helhet gå till barnfamiljerna. I motsats till regeringen menar vi vad vi säger när vi säger "i sin helhet". Pengarna kan ges tillbaka i form av ett skattefritt vårdnadsbidrag.

Jag vill också påminna finansministern om att oppositionspartierna, och inte minst folkpartiet, har lagt fram förslag som tillsammans ger en minoritetsregering en oändligt rik flora av besparingsförslag att välja bland. Jag kan försäkra att om ni väljer några av dem vi har lagt fram från folkpartiets sida kommer vi inte att ändra uppfattning bara för att ni skulle råka tycka att några av dem är bra.

Får jag beträffande jämförelsen med England säga att jag tror att ett av skälen till att det inte går så bra i England är att man där inte hade en borgerlig regering 1976–1982, såsom vi hade. De borgerliga regeringarna åstadkom flera viktiga och för Sveriges vidkommande bra saker. Jag delar inte uppfattningen att allt var elände som skedde då, utan åtminstone två viktiga och positiva saker tror jag att finansministern nu har stor glädje av.

För det första är det den strukturomvandling som gav oss en modern och högeffektiv svensk industri, beredd att möta efterfrågan från utlandet.

För det andra satsade vi mycket resurser och intresse på att rädda sysselsättningen, att hålla arbetslösheten nere.

Inget av detta tycker jag är dåligt. Jag är tvärtom mycket stolt över att vi gjorde detta.

Jag fick alltså inget svar på frågan vad som är felet med folkpartiets förslag för att dämpa prisstegringen och öka tillväxten. Jag inser att finansministern inte kommer att svara nu heller, men han kanske kan tänka ut något svar till den debatt vi skall ha på måndag i nästa vecka, så kan vi ta upp frågan då igen.

Anf. 24 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! När jag använder Grängesberg, Pilgrimstad eller andra katastroforter som symbol är det för att beteckna de avfolkningsbygder vi har i Norrlands inland, Bergslagen och vissa delar av Sydostsverige. Där märks konsekvenserna väldigt tydligt av den koncentrationspolitik som har följt i den tredje vägens spår. Där frågar sig människor naturligtvis om priset för den tillväxt man har lyckats åstadkomma med denna politik är rimligt. Är de sociala konsekvenserna av utslagningsprocessen av människor och företag,

av den forcerade flyttlasströmmen ett rimligt pris? Det tycker jag att finansministern skulle vara angelägen att ge svar på.

Jag menar att skillnaden mellan den socialdemokratiska regeringen och den borgerliga var att under den borgerliga regeringens tid, trots att den hade den värsta industrikrisen under efterkrigstiden att administrera, gick flyttlas- sen i andra riktningen. Man tog tag i problemen. Den socialdemokratiska regeringen har inte gjort annat än talat om att man har brutit upp från det förgångna, man har stängt akutmottagningen osv. Man har alltså suddat ut känslan hos människor i de här bygderna av att regeringen tar ett solidariskt ansvar. Jag tillhör själv en valkrets som i hög grad är drabbad av de här konsekvenserna. Jag får ständigt vittnesbörd om den bristande tilltro till regeringens politik som finns ute bland människorna. Det här är alltså en allvarlig fråga, och vad vi säger är inget utslag av ett försök att exploatera människors oro. Det gäller vardagen i stora delar av de avfolkningsbygder vi har. Herr finansministern bör ta det allvarligt. Det är alltså en konsekvens av politiken som man inte kan bortse från.

Får jag summera med att säga att centerns budgetalternativ innebär att vi fördelningspolitiskt har ägnat stort intresse åt att förstärka studiemedlen, vi upprepar vårt gamla förslag till vårdnadsersättning, vi vidtar åtgärder för de sämst ställda pensionärerna, vi vill inte nedrusta skolan, och vi vill behålla mjölksubventionerna. För detta har vi sparat på bostadssubventioner, ersättningen till kommunerna, på energisektorn och på flyttningsbidragen. Vi har den vägen presterat ett bättre budgetsaldo än regeringen. Skillnaden är 1,3 miljarder. Detta har fastslagits i finansutskottets analys. För detta begär vi respekt och en saklig diskussion, herr finansminister.

Anf. 25 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern antar att vänsterpartiet kommunisterna vill avskaffa kapitalismen. Rätt gissat. Men läst motionen om vilka steg vi vill ta för att inleda en sådan utveckling och en nödvändig samhällsförändring har förmodligen inte finansministern gjort. Vi vill förändra samhället, vi vill avskaffa kapitalismen. Då kommer finansministern med den här slängen om att det var annat förr när de riktiga kommunisterna fanns i Moskva. Jag hade väntat mig den slängen i nästa vända, när jag inte längre hade någon replikrätt. Men det var bra att den kom redan nu.

Det finns riktiga, oriktiga och olika sorters kommunister världen över, finansministern. Uppenbarligen finns det också olika socialdemokrater. Om det fanns några riktiga socialdemokrater kvar i den här kammaren skulle de i allt väsentligt ha stått för den ekonomiska politik som vi står för, grundad på arbetarrörelsens rättvisevärderingar.

Vpk vill skatta bort företagen, sägs det. Om man menar omsättningsskat- ten på aktier, har det inträffat att varje gång vi har infört och höjt den – det har skett i två steg – har också omsättningen på börsen ökat. En sådan skattehöjning hindrar ingen från att sukta efter de oerhörda vinster som finns att hämta där. Det bevisar verkligheten.

Vilka medel har finansministern, om han till äventyrs vill förändra samhället i socialistisk riktning? Jag betvivlar det, men om han har en sådan önskan vore det kul om han meddelade vilka medel han har.

Apropå detta att skatta bort företagen skulle jag vilja fråga: Hur många företag lämnade Sverige under förra året, om man räknar om det i sysselsättning, utan kommunistisk skattepolitik men med socialdemokratisk förvaltning av kapitalismen? Rune Molin säger i en tidningsartikel för någon vecka sedan: Lita inte på företagen! Han säger att de utlandsinvesteringar som ökade med 80 % förra året, trots en tidigare hög ökningstakt, motsvarade det totala börsvärdet på hela Volvo och hela Saab tillsammans. Är inte det en rejäl utarmning av svenskt näringsliv och svensk produktion, om det omsätts i hur många jobb det skulle ge här i landet? Rune Molin säger att man varit överens om den tredje vägen och hållit igen lönerna för att industriproduktion skulle utvecklas i vårt land. Men nu blir det inte så, säger han. Vad skall man då göra?

Jag kan se att ersättningsjobben för det företag som ASEA och Nils Åsling lade ned 1980, Spännarhyttan, som gäller Bergslagen i allra högsta grad, efterlyser Anna-Greta Leijon 1987 – sju år senare. Har ni inte mer att sätta emot storfinansens, Kjell-Olof Feldt?

Anf. 26 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Anne Wibble säger att man inte alls vill blockera vägarna fram till en ansvarsfull finanspolitik, man har många bra förslag som det bara är för regeringen att nappa på. Det är möjligt att det finns sådana förslag. Jag har inte förnekat att folkpartiet har lagt fram ett budgetalternativ som jag tycker mer än de övriga borgerliga partiernas har präglats av en insikt om vad läget kräver.

Men det problem jag försökte peka på var att det faktiskt finns en stor majoritet i riksdagen för att göra någonting åt både mjölksubventionerna och den kommunala skatteutjämningen. Men inget av de fem partierna kan tydligen ta det steg som behövs för att vi skall kunna hitta en lösning på hur detta skall genomföras. Det kallar jag en äkta blockering. Men låt mig i detta sista inlägg i den här debatten uttrycka den förhoppningen att man på ömse håll är beredd att lyfta på betongklumparna som ligger i vägen för en sanering av statsfinanserna och en ansvarsfull finanspolitik, åtminstone på de här områdena.

Anne Wibble gled ur greppet när det gäller Storbritannien. Det hade ändå varit intressant att höra hur hon ville förklara varför det inte har gått bättre i ett land med så kraftigt sänkta marginalskatter, inga regleringar och så svaga fackföreningar. Nu fick vi en förklaring av det mera besynnerliga slaget, nämligen att skälet till att det inte hade gått så bra är att de inte hade en borgerlig regering åren 1976–1982, dvs. tydligen en svensk borgerlig regering – ett något imperialistiskt betraktelsesätt, om jag så får uttrycka det.

Sanningen om England är att man har haft borgerlig regering där sedan 1979. I snart 10 år har Margaret Thatcher regerat. Jag kan inte förstå annat än att om de borgerliga i England varit lika duktiga som de svenska borgerliga partierna borde de ha kunnat reda upp situationen. De har ju gjort precis det som ni säger att ni vill göra om ni får makten.

Lars Tobisson säger att jag skrämmer för det främmande när jag tar upp moderaternas idéer om att anknyta den svenska kronan till det europeiska monetära systemet. Nej, icke alls! Jag har inte försökt skrämja för det

europiska monetära systemet för ett enda ögonblick. Vad jag vill framhålla är att det för Sverige kan vara livsfarligt om det visar sig att tre partier med ambition att bilda regering har helt olika linjer beträffande fundamentet för valutapolitiken. Lars Tobisson måste inse vilket osäkert läge det kan skapa på valutamarknaden och i näringslivet om ni tänker köra på så helt olika linjer inför nästa års val. Sedan är det möjligt att man inom näringslivet är klok nog att inte tro på någon borgerlig regering, men enbart denna grundläggande osäkerhet ser jag som ett orosmoment, och det vore önskvärt om det kunde avlägsnas.

Jag vill svara Nils Åsling om detta med kärnkraft och tillväxt. Det är alldeles riktigt när Nils Åsling betonar behovet av att göra en avvägning mellan miljö och tillväxt. Han säger att centern vill ha tillväxt men inte till varje pris. Det är något som vi kan ena oss om. Men när centern påstår att det går att göra en snabbavveckling av kärnkraften och öka tillväxten i Sverige, då tror jag att man inte längre är kvar i realiteten.

Vår linje är att avveckla kärnkraften men att göra det med förnuft så att vi bibehåller möjligheterna till tillväxt och sysselsättning. Om vi skulle göra så som ni påstår vara möjligt, dvs. börja avveckla kärnkraften redan i år, skulle det uppstå allvarliga problem. Det är orimligt att bara säga att man vill ha både ökad tillväxt och snabbavveckling av kärnkraften.

Jag är inte så imponerad, Nils Åsling, av centerns sätt att klara budgetsaldot. Att sälja ut statliga tillgångar är naturligtvis en bekväm väg, men det betyder ju bara en engångslösning av problemet. Att sälja ut statliga skogar, vattenkraft och företag ger oss inkomster i dag. Vad ni föreslår är att byta ut dessa tillgångar mot minskade statliga lån, men på sikt händer ingenting med budgetsaldot. Det erkänns faktiskt också i klarare ögonblick att borgerliga förslag till utförsäljning av statliga tillgångar inte innebär någon långsiktig sanering av statsfinanserna.

I polemiken med Nils Åsling vill jag till slut säga att det är bra att vi är överens om att inte exploatera människors oro. Jag är bara rädd för att det sker just med den typ av argument som Nils Åsling anförde när det gäller Grängesberg.

På en punkt är det nödvändigt att vi gör klart för oss vad vi talar om. Det är inte den ekonomiska tillväxtens sociala konsekvenser som bekymrar mig utan det är marknadsekonomin sociala konsekvenser. Ekonomisk tillväxt har alltid, när vi har kunnat förvalta tillväxtens resultat på ett riktigt sätt, varit bra för människorna. Men marknadsekonomin sätt att klara tillväxten och fördela tillgångar och sysselsättning har skapat stora problem. Det är därför vi ingriper i samhällsekonomin och gör sådant som Nils Åsling i andra sammanhang går emot, när han är på det nyliberala humöret och anser att staten blandar sig i. Det är alltså marknadsekonomin sätt att fördela tillväxten och sysselsättningen som det gäller att påverka och motverka. Här behövs en regionalpolitik av det slag som jag är alldeles övertygad om bara kan förverkligas med en socialdemokratisk regering – gärna med centerpartiets stöd. Men Nils Åsling kan inte för ett ögonblick på allvar inbilla sig att han tillsammans med Lars Tobisson och Anne Wibble skall kunna förverkliga en regionalpolitik av det slag som centerpartiet i sina ljusare stunder står för.

Fru talman! Denna debatt har visat att oppositionen efter många omgångar av tröskande när det gäller statistiken och bedömningen av Sveriges ekonomi har gett upp försöken att beskriva Sveriges ekonomiska läge som krisartat, starkt försämrat och på väg åt fel håll. Debatten har också visat att den svenska modellen tydligen står ganska stark. Jag hörde mycket litet av systemskiftetal från Lars Tobisson och Anne Wibble, möjligen litet mer från Nils Åsling, som har sitt alldeles egna system som han vill sätta i verket.

Det vore värdefullt om partierna i Sveriges riksdag accepterade att den svenska modellen börjat tillvinna sig respekt och kanske också nyfikenhet i vår omvärld. Det kan ha stor betydelse för de 22 miljoner människor i Västeuropa som för närvarande är arbetslösa. Det skulle ha stor betydelse om man insåg att det kan finnas andra vägar än vad nyliberalismen, monetarismen och konservatismen har anvisat under de senaste tio åren. Det skulle kunna få en oerhörd betydelse om vi möjligen i någon blygsam mån kunde påverka den ekonomiska politiken i länder där de konservativa och högern styr i dag.

Det är tyvärr så att debatten med allra största eftertryck har visat att den borgerliga oppositionen inte har något samlat alternativ till regeringens politik. De borgerliga partierna blockerar varandra på de flesta områden. I fundamentala frågor har de helt olika uppfattning. Jag anser att den borgerliga oppositionen i regeringsställning skulle utgöra en allvarlig risk för Sveriges ekonomi. Jag hoppas att man i oppositionen är beredd att ta någon del av ansvaret för hur den ekonomiska politiken skall fortsätta. Min slutsats av denna debatt, liksom av en del tidigare debatter, är ändå att den tredje vägens politik håller och skall fullföljas.

Anf. 27 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! I årets upplaga av finansplanen finns ett mycket kort avsnitt om kreditutvecklingen. Det korta avsnittet andas viss oro för effekterna av den nu i huvudsak genomförda avregleringen av kreditmarknaden. Den socialistiska riksdagsmajoritetens beslut i slutet av förra året att med tre år förlänga den kreditpolitiska lagstiftningen utan att begära en omarbetning kan enligt min uppfattning tolkas som att man håller öppet för en återgång till en tidigare ordning, och det skulle vara djupt olyckligt.

En avreglering av kreditpolitiken måste bli bestående. Det är bara naturligt att det blir en viss kreditexpansion, när en i årtal uppdämd efterfrågan släpps loss. Efter en tid, när den uppdämda efterfrågan har tillgodosetts, kommer en anpassning till de nya förhållandena och utvecklingen kommer att normaliseras, i synnerhet som hushållens lånekostnader blir höga med nu gällande realräntenivå och avdragsbegränsningen, som är så påtaglig för många villaägare i vårt land.

Strävan bör enligt moderat uppfattning i stället vara att avlägsna återstående rester av kreditregleringen, t. ex. förbudet mot realränte- eller indexlån för försäkringsbolag. Nu går man i stället runt lagstiftningen genom försäljning med återköpsavtal som i praktiken fungerar som ett realräntelån. Vi moderater vidhåller också vår tidigare ståndpunkt att banker bör erhålla skälig ränta på kassakravsmedel hos riksbanken. Det kan också övervägas att

avskaffa räntetrappan och i stället sätta priset på upplåning i riksbanken från fall till fall. Det ger ett mer marknadsanpassat och flexibelt system än det nuvarande. Den fullt genomförda avregleringen bör sedan bekräftas genom att lagen om kreditpolitiska medel ersätts med en regelrätt beredskapslag för extraordinära situationer. Den nuvarande slentrianmässiga förlängningen av lagen om kreditpolitiska medel är enligt min uppfattning ett otyg.

Den omläggning av kreditpolitiken som har skett under det senaste året betyder att diskontot numera saknar reell betydelse för räntebildningen. Diskontot har ändå behållits med motiveringen att hänvisningar till diskontot fortfarande förekommer i äldre lånekontrakt liksom i många civilrättsliga avtal. Riksbanken har under det gångna året också genomfört diskontoändringar för att bekräfta förändringar i räntepolitiken som redan fått genomslag på marknaden.

Så länge marknadsräntan föll skapade denna uppläggning inga andra svårigheter än att kommentatorer som trodde att diskontot fortfarande spelade en självständig roll visade otålighet när det inte justerades snabbt nog. Men mot slutet av 1986 vände ränteutvecklingen uppåt. I mitten av januari 1987 låg marknadsräntorna cirka två procentenheter över den nivå där de befann sig vid den senaste diskontosänkningen. Att bekräftelsen med en kontoförändring dröjde visar hur svårt det kan vara att fatta ett betydelselöst men obekvämt beslut, när utvecklingen går åt ett icke önskvärt håll. Nu är, som vi alla vet, marknadsräntorna åter på väg nedåt, och därmed är situationen nu en helt annan än i januari.

Den uteblivna diskontoförändringen verkar dock snedvridande på kreditmarknaden genom att en del av bankernas utlåningsräntor och hela räntestrukturen på inlåningskonton är baserade på diskontot. Härtill kommer att på diskontot grundade avtalsföreskrifter under dessa omständigheter leder till att betalningen blir lägre än avsett. Det inträffade understryker hur angeläget det är att bankerna frigör sin räntesättning från diskontot och utvecklar en annan jämförelseränta, som kan användas där en sådan behövs. Vi har det t. ex. i Förenata Staterna – prime rate. Riksbanken skulle därmed i likhet med vad som nyligen har skett i Norge kunna avskaffa diskontot.

Däremot, fru talman, är det helt klart att penningmarknaden har utvecklats på ett oroväckande sätt. Denna utveckling måste enligt min uppfattning hållas under kontroll, om kreditpolitiken skall kunna fylla sitt syfte att upprätthålla ett stabilt penningvärde.

Om det kreditpolitiska avsnittet i finansplanen är kort, är det valutapolitiska avsnittet helt obefintligt. Detta kontrasterar starkt mot den utförliga behandlingen i den reviderade finansplanen från förra våren, då avsikten att genomföra en betydande avreglering av valutapolitiken tillkännagavs. Sedan dess har visserligen några steg i angiven riktning tagits, men reformviljan förefaller ha avtagit.

Detta kan sammanhånga med att valutaflödet vände utåt redan hösten 1986. Det berodde emellertid inte på en negativ bytesbalans. Orsaken var i stället underskott i den privata kapitalbalansen. Bakom den utvecklingen låg bl. a. att den tidigare exporten av svenska aktier efter fördubblingen av omsättningskatten förbyttes i en återimport och att borttagandet av kravet på utlandsfinansiering av svenska företags direktinvesteringar i andra länder

har lett till anpassningsrörelser, där likviditet i Sverige används för att reducera skuldsättningen utomlands.

Dessa erfarenheter vittnar, fru talman, om de svårigheter som är förknippade med att företa en partiell avreglering av valutapolitiken. Varje steg i liberaliserande riktning utlöser till en början ett valutaflöde när en uppdämd efterfrågan kan tillgodoses. Därför är det viktigt att man öppnar för strömmar både till och från Sverige. I stället för att i enlighet med det socialdemokratiska programmet långsamt arbeta sig fram till en halvmejsyr, bör vi således snabbt genomföra en fullständig avreglering av valutapolitiken. Se på Danmark, där det förekommit en avreglering av valutapolitiken sedan 1983 utan några påtagliga svårigheter!

Det går då inte att vidmakthålla förbudet mot svenskars och utlänningars portföljinvesteringar vid gränserna. Särskilt angeläget är det att öppna möjligheter för valutaautlänningars köp av svenska kronobligationer. I stället för att med hjälp av ett högt svenskt ränteläge förmå våra företag till en kombination av utlandslån och köp av svenska statspapper finns det anledning att ge utländska placerare möjlighet till direktköp av svenska obligationer. Följden skulle utan tvivel bli att vi kunde hålla en avsevärt lägre räntenivå med positiva effekter på bl. a. den svenska kostnads- och investeringsutvecklingen. Jämfört med alternativet att staten själv lånar utomlands flyttar det också valutarisken till de utländska placerarna.

Den här skisserade motviljan mot ett frisläppande av portföljinvesteringar bottnar i en rädsla för att utländska spekulanter genom att överge den svenska kronan skulle kunna framkalla en valutakris. Men det är en illusion att tro att vi genom att skärma av oss från vissa kapitalrörelser skulle kunna skaffa oss större stabiliseringspolitisk handlingsfrihet. Redan åtagandet att hålla en fast valutakurs, vilket utesluter nya devalveringar, ställer krav på att vi anpassar vår ekonomiska politik – och mera speciellt vår kostnadsutveckling – efter vad som sker i vår omvärld.

I själva verket genomför Sverige emellertid sedan snart två år tillbaka en successiv smygdevalvering. Det sammanhänger med konstruktionen av den korg med främmande valutor till vars värde kronan är fixerad. Den amerikanska dollarn har där lagts in med dubbel vikt jämfört med dess andel av vår valutahandel. Om man i stället jämför med handelsvägt valutaindex ser man att dollarkursens fall har medfört att Sverige genomfört en avsevärd devalvering gentemot omvärlden.

Den sjunkande dollarkursen och dess genomslag via valutakorgen i form av en successiv smygande devalvering betecknas ofta som lyckosam för landet. Men den verkliga innebörden är att det uppstår ett extra utrymme i särskilt exportföretagen som, i den mån det inte stannar där som ökad vinst, måste leda till ökad löneglidning, vilket driver på den redan alltför snabba svenska kostnadsutvecklingen. För att råda bot på detta problem kan det förefalla ligga närmast till hands att skriva upp kronan mot korgen. Men kravet på fasta spelregler, som är särskilt framträdande inom valutapolitiken, gör att täta växelkursjusteringar bör undvikas. Och med korgens nuvarande konstruktion skulle det krävas regelbundet återkommande revalveringar så länge dollarn faller och devalveringar när dollarn stiger.

Till skillnad från finansminister Feldt anser vi moderater att ett betydligt

fastare och bättre system att anknyta kronan till erbjuder sig i form av EMS, det europeiska monetära systemet, i vilket flertalet EG-länders valutor ingår. Därmed skulle vi få mycket fasta och tydliga spelregler, som skulle vara positiva för penningmarknaden. En stabiliserande och positiv effekt på vår ekonomi skulle uppstå. Inom EMS skulle också riksbanken kunna påkalla andra centralbankers stöd för att försvara kronans värde när det skulle behövas. Inom Storbritannien och Norge förekommer nu överväganden med sikte på inträde i EMS, vilket ytterligare skulle vidga kretsen av samarbetsländer.

När Sverige i slutet av 1970-talet under trycket av våra stora ekonomiska obalanser utträdde ur valutaorten utlovades en förnyad anknytning till ett europeiskt valutasamarbete så snart förutsättningarna för detta åter förelåg. Tiden är nu enligt oss moderater mogen för detta steg.

Anf. 28 BO SÖDERSTEN (s):

Fru talman! Jag skall börja mitt inlägg med att fortsätta diskussionen om penning- och valutapolitiken. Det gör jag som företrädare för den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet.

Vi vet att växelkurspolitiken har kommit att spela en allt större roll under de senaste sju åtta åren. Devalveringarna 1931 och 1949 var stora och mycket betydelsefulla för den svenska ekonomins utveckling, men de hade karaktären av engångsinslag. De stora valutornas utveckling sedan 1973, då vi fick fria växelkurser, och det sätt på vilket fluktuationerna i valutorna har utvecklats, påverkar hela världsekonomin. Ser vi till vår lilla svenska ekonomi, finner vi att växelkurserna för oss tenderar att bli en av de mest centrala variablerna och en av de viktigaste handlingsparametrar som vi har att hantera.

Vår ekonomi är helt integrerad i världsekonomin. Därför påverkar förändringar i växelkurser, inte minst dollarns uppgång och fall, reala faktorer. Hur det går för våra gruvor, våra stålverk och vår bilindustri är på ett avgörande sätt knutet till förändringar i dollarkursen. Men internationella kapitalrörelser är också utomordentligt viktiga, inte minst för vårt inhemska ränteläge. Alla minns att vi i maj och juni 1985 hade ett dramatiskt valutautflöde, som drev upp vår ränta. Också under 1986 och 1987 har nettoflödena varit mycket stora. Under första halvåret 1986 hade vi ett inflöde av valutor som uppgick till hela 14 miljarder kronor. Från juni till oktober i följande balanserade i stort sett ut- och inflöden varandra. Från slutet av oktober fram t. o. m. januari i år skedde ett utflöde på 6,5 miljarder kronor. Det skapade en viss nervositet på marknaden och även en press uppåt på de korta räntorna på penningmarknaden. Man kan se hur valutaflöden och räntor på ett mycket intimt sätt hänger samman. Under februari och mars i år har vi haft ett ungefär lika stort inflöde, dvs. på 5–6 miljarder kronor.

Jag tror att man skall vara litet försiktig med att söka förklaringar till vad som orsakar dessa korta flöden. Det är möjligt att utströmningen från november förra året till januari i år berodde på de lättnader att finansiera direktinvesteringar utomlands som det partiella avskaffandet av valutaregleringen medförde. Å andra sidan tenderar förklaringar av det slaget att hamna i ett slags snusförnuft.

Den internationella litteraturen på detta område präglas sällan av tvärsäkerhet. De bästa analytikerna uttalar sig ofta med en påfallande försiktighet. Inte minst pekar de på att marknaden långt ifrån alltid är rationell. Fenomen som överanpassning – det som engelsmännen brukar kalla för overshooting – bubbler och liknande tycks vara vanligt. Att ta alltför stor hänsyn till dessa korta kapitalrörelser i vår egen politik vore knappast klokt. Vi får räkna med att inslag av spekulation, drivning av kurser och överdrivna svängningar i växelkurser, som inte kan motiveras av reala ekonomiska faktorer, kommer att tillhöra den moderna värld vi lever i.

Vårt bästa försvar är därför att se till att vi har vår egen ekonomi under kontroll. Det bästa botemedlet är helt enkelt att undvika underskott i våra utlandsaffärer. Det har vi också i stort sett lyckats med sedan regeringsskiftet 1982. I fjol hade vi ett överskott i bytesbalansen på 8,5 miljarder, och vi kan också i år förutse ett visst överskott. En politik som ser till att vår egen ekonomi är i balans är det bästa botemedlet mot oförutsedda svängningar i växelkurs och mot kapitalutflöden, som lätt kan drabba en liten, öppen ekonomi som den svenska.

Vi har i dag fått höra – och det finns i den moderata partimotionen i anslutning till budgeten – kritik mot den förda växelkurspolitiken. Den kritiken är betydelsefull men samtidigt egendomlig. Både Lars Tobisson och Rune Rydén har här gjort ett stort nummer av vad de kallar smygdevalvering. Vidare vill moderaterna ansluta vårt land till EMS, det europeiska monetära systemet.

Talet om smygdevalvering är nonsens. Vi har inte gjort någon förändring av vikterna i den svenska valutakorgen. Att sedan kronans relativa värde förändrats mot några viktiga valutor är en annan sak. Kronan har stigit i värde gentemot dollarn, men samtidigt har den sjunkit i värde gentemot D-mark och yen. Det är inget speciellt för den svenska kronan. Samma sak har hänt med så gott som alla andra mindre länders valutor. Detta är egentligen en utveckling som vi bör välkomna.

Internationellt har den förändring av växelkurserna som har ägt rum sedan den 22 september 1985 efter Plaza-överenskommelsen lett till att vi har fått förändringar av pariteter mellan valutor, som svarat mot fundamentala förändringar i köpkrafter och underliggande reala faktorer. Sett ur speciellt svenskt perspektiv har det också varit bra. Det har förbilligat vår import och minskat våra räntekostnader. Samtidigt har vår konkurrenskraft stärkts på mycket viktiga marknader, inte minst på den som är mest central för oss, nämligen den västeuropeiska, just genom att D-markens värde gått upp.

Moderaternas förslag om att vi borde tillhöra EMS är helt huvudlöst. Det skulle enbart skapa en stor mängd problem för oss. Vi tillhörde faktiskt den europeiska valutaormen fram till 1977, då vi tvingades lämna det samarbetet. Som bekant hette den ekonomiminister som tvingades bita i det sura äpplet Gösta Bohman. Men det har man tydligen glömt. För moderaterna gäller som vanligt att ord är en sak och handling något helt annat.

Centern har också betydande egendomligheter i sitt synsätt och sin motion, då man påstår att den stora devalveringen 1982 inte löste några problem utan skapade nya problem, exempelvis i form av regionala obalanser. Centerns argumentering ställer saker och ting på huvudet. 1982

var den svenska ekonomin i total obalans med stora budgetunderskott och ett betydande underskott i våra utlandsaffärer. Devalveringen var en förutsättning för den expansion och den sanering av vår ekonomi som skett sedan dess. Utan den kombinationen skulle vi ha haft regionala obalanser, som varit långt större än vad de är i dag. Centerns argumentering runt växelkurspolitiken måste därför hänföras till buskteaterns område.

Arne Gadd lovade i sitt inlägg att jag skulle kommentera Nils G. Åslings tal om vad som hade hänt i Grängesberg, något som han grät krokodiltårar över. Åsling försökte få det till att just devalveringspolitiken skulle ha orsakat problemen. Men det förhåller sig precis tvärtom. Från 1982 till 1985, delvis till följd av devalveringen och den stigande dollarkursen, gick gruvdivisionen inom SSAB, dvs. gruvorna i Grängesberg och Dannemora, bra. De gav ett överskott på ca 50 milj. kr. Dessutom bidrog de till att ge finansavdelningen en vinst på 40 milj. kr.

I Grängesberg handlar det inte om några varv som blöder. Gruvdivisionen gick som sagt med ett överskott åren 1982–1985. Man hade en liten doppling 1986 med en förlust på 20 milj. kr., men enligt alla planer och budgetar som finns kommer det att bli ett överskott både i år och nästa år, bl. a. till följd av den säkring av valutorna som man har gjort och som är fullständigt naturlig för ett företag av den här typen.

Nils G. Åsling försöker få det till att det är regeringens politik som har skapat problemen, men det är precis tvärtom. Den tredje vägens politik har gett SSAB i allmänhet och gruvdivisionen i synnerhet en viss draghjälp.

Ett annat tema som de borgerliga partierna försöker ta upp gemensamt är talet om valutaregleringen. Regeringen har tillsammans med riksbanken fört en politik som lett till en kraftig avreglering, framför allt av kreditmarknaden. Det har också inletts en viss, mer begränsad avveckling av valutaregleringen. Vad som ännu är reglerat är portföljinvesteringar.

De borgerliga vill avskaffa valutaregleringen helt. Låt mig då först stillsamt påstå att de borgerliga ändå hade regeringsansvaret under sex år. Varför gjorde de ingenting då? Då hade de ju möjlighet att genomföra de här storstilade planerna, men då skedde ingenting. Och tur var faktiskt det, för med de obalanser som vi hade då skulle fria kapitalrörelser ha skapat kaos.

Det är sant att förutsättningarna för ett avskaffande är betydligt större i dag, men även i dag består riskerna. Som jag redan påpekat är Sverige en liten sparv i den stora internationella tranedansen. Den svenska kronan skulle mycket lätt kunna utsättas för attacker och spekulation, om full frihet för kapitalrörelser föreläge.

Rune Rydén nämnde Danmark och England som exempel på att en avreglering skulle ha varit lyckosam. Vad har hänt i Danmark? Danmark har haft jättestora underskott i sin bytesbalans, både 1985 och 1986, som i och för sig har parerats med försäljning av danska statsobligationer, framför allt i Tyskland. Att det är en fullständigt livsfarlig politik inser danskarna också, och de har tvingats till hårda åtstramningar – men för sent.

Vad hände i England när man tog bort valutaregleringen 1979? Jo, det ledde till en stark inströmning av valutor som sedan pressade upp pundkursen väldigt kraftigt. Det tycktes kanske på kort sikt vara fint, men på längre sikt var det fullständigt förödande för ekonomin, för det ledde till att stora

delar av den engelska industrin blev alldeles konkurrensoduglig. Industrin slogs helt ut i många engelska städer, Birmingham bl. a. Det ledde till att arbetslösheten snabbt drevs upp från en miljon till tre miljoner arbetslösa, och vi vet att regeringen Thatcher aldrig har kunnat ta sig ur de problem som landet hamnat i.

Så fria kapitalrörelser, särskilt om de kombineras med en fast växelkurs, vilket tydligen har avsetts, är en mycket farlig väg att slå in på. Den politiken skulle nämligen leda till att jämvikten i bytesbalansen skulle bli det helt övergripande målet för den ekonomiska politiken. Om vi i ett pressat läge skulle få tendenser till underskott i vår bytesbalans och samtidigt en stark, oförutsedd utströmning av valutor, är det lätt att inse vilken typ av åtstramning som skulle kunna bli nödvändig. Den skulle framför allt gå ut över sysselsättningen och skapa en ordentlig arbetslöshet, precis som skedde exempelvis i England.

Det är möjligt att moderaterna faktiskt har insett det. Kanske deras förkärlek för att avskaffa valutaregleringen motiveras av deras kärlek till vad de med ett fint ord kallar icke-ackommodation. Kanske är det ett sätt för dem att försöka klavbinda en framtida regering så att sysselsättningen måste offras. Men jag har litet svårt att tro att centern och folkpartiet också skulle vilja föra en sådan politik. Jag tror att hos dem är ivern för valutaregleringens avskaffande snarast ett utslag av brist på realism, kombinerad med fromma förhoppningar. Men låt oss inte glömma bort att vägen till helvetet inte sällan är stenlagd med goda intentioner.

De borgerliga partierna liksom vpk har inga realistiska alternativ att komma med. Ser man till deras finanspolitiska förslag, visar det sig också att dessa redan på helårssikt innebär en betydande försvagning av budgeten. Om vi slår upp s. 57 i dagens betänkande från finansutskottet kan vi läsa de kalkyler som finansutskottets kansli har gjort. Det blir försvagning på helår för moderaterna 3,5 miljarder, för centern 3,9 miljarder, för folkpartiet 4,4 miljarder och för vpk en ännu högre siffra.

Hur vill man då klara den här saken? Jo, de borgerliga vill försöka klara biffen genom att sälja ut statlig egendom. Det är klart att det går att sälja ut den elektricitet som Vattenfall producerar och de skogar som domänverket äger, men jag tror att de flesta inser att detta är mycket kortsiktig politik. Det är helt enkelt som att sälja matsilvret för att få råd att bjuda på middag.

När Anne Wibble tror att avreglering skulle leda till en sänkt ränta, då förutsätter hon egentligen vad hon skall bevisa. Det kan naturligtvis tänkas att det momentant kommer att ske, men på litet längre sikt lägger det den svenska ekonomin öppen för oerhört stora faror, och precis det motsatta kan bli följden.

Vi måste vara medvetna om att den socialdemokratiska regeringen är en minoritetsregering, och det är då ganska tragiskt att de borgerliga partierna inte tycks vilja medverka till att åtminstone punktvis förstärka finanspolitiken på de områden som har diskuterats här i dag.

Socialdemokratin har ändå fört en framgångsrik saneringspolitik, som också uppmärksammats internationellt. Det är möjligt att man kan vifta bort vad som har stått i senaste numret av *The Economist*, som är en av världens ledande ekonomitidskrifter, men vad som absolut inte går att vifta bort är

den stora boken från Brookingsinstitutet. Ett team av ledande amerikanska ekonomer har noggrant gått igenom den svenska ekonomin. De har läst allt som har skrivits av svenska ekonomer av vetenskaplig relevans, och de har gjort egna undersökningar. De slutsatser de kommer fram till är oerhört intressanta och också originella, både när det gäller mikrofrågor som skattesystemet och arbetsmarknadens sätt att fungera och när det gäller den övergripande makropolitiken.

Den som försöker vifta bort Brookingsrapporten tror jag tar en litet för stor börda på sig. Jag skulle vilja säga att den personen gör sig egentligen ganska löjlig i ett mer seriöst sammanhang.

Den budget som vi diskuterar här i dag kunde kanske göras ännu litet starkare, men den bidrar trots allt till att fortsätta det framgångsrika sanerings- och reformarbete som påbörjades 1982.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka utskottets hemställan i alla dess delar.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 29 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Det är alltid intressant att lyssna till professorn och riksdagsmannen Bo Södersten. Problemet är att man inte riktigt vet vem av de två personerna som Bo Södersten representerar, riksdagsmannen eller professorn, i ett givet läge. Om man läser Bo Söderstens välkända lärobok i internationell ekonomi, finner man att han där har en annan uppfattning än den han för fram här i dag, när han talar för en regleringsekonomi. Jag tycker att det är mycket intressant att göra den jämförelsen.

Jag kan hålla med Bo Södersten när han säger att marknaden är minst av allt rationell. Det gäller den svenska marknaden, och det beror på att den socialdemokratiska regeringen inte låter marknaden fungera på ett rationellt sätt. Man har reglerat den i olika delar. När man har infört en reglering har marknaden störts, och det leder till att man måste ha andra regleringar för att ta reda på hur den resterande biten av marknaden verkligen fungerar. Det ena ger det andra, och man får bara ont värre på det viset.

Vi har från moderat håll sagt att vi får dra lärdom av det systemet. Vi menar att man inte kan försvara den nuvarande situationen och den nuvarande valutapolitiken. Det är därför vi säger att det system som valutakorgen nu representerar och som i nuvarande valutaläge innebär en smygdevalvering – som får effekter på den svenska lönebildningen – måste efterträdas av ett system med betydligt fastare och tydligare spelregler.

Det finns två vägar, som jag sade i mitt anförande, att lösa det problemet. Den ena är att man konsekvent genomför förändringar genom att ändra på korgen, den andra är att man anknyter kronan till ett fast system, exempelvis EMS. Vi föredrar EMS av flera skäl, bl. a. därför att det representerar ett område där vi har en stor del av vår handel.

Bo Södersten sade att den senaste uppskrivningen av D-marken har förbilligat vår import; han menade antagligen tvärtom. Men han sade också, och där tror jag att han har rätt, att den har förbilligat vår export till detta område. Det viktiga är emellertid att marknaden, med en anknytning av

kronan till EMS, skulle få mycket entydiga och klara spelregler, och det skulle förhindra de spekulationer som Bo Södersten talade så varmt emot.

Det som Bo Södersten har förespråkade är i stället en socialdemokratisk regleringsekonomi. Under årens lopp har vi sett vad den innebär. Vi vill ha en starkare och tydligare finanspolitik än regeringen. En stor del av den spekulation som kom nu i januari månad orsakades antagligen av den mycket svaga finanspolitiken i finansplanen. Med en annan finanspolitik hade den säkert inte inträffat.

Bo Södersten pekade också på att Gösta Bohman tvingades lämna EMS-samarbetet. Det är i och för sig riktigt, men han fick göra det i samband med en nödvändig devalvering, orsakad av den socialdemokratiska ekonomiska politiken i mitten av 1970-talet.

Anf. 30 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Det kan tyckas som om det vore något esoteriska ting vi talade om här i dag, men i själva verket är det om saker som är fullständigt avgörande för väldigt många svenskers välfärd. Betänk om det skulle ha varit så som moderaterna vill ha det, att den svenska kronan hade varit knuten till den tyska D-marken, vilket är den faktiska innebörden av att vi skulle vara med i EMS. Vad hade det lett till? Jo, till att vi under de senaste 18 månaderna skulle ha apprecierat, dvs. skrivit upp, kronans värde med 20 %. Det skulle ha fått förödande konsekvenser inte enbart för stora delar av den svenska exportindustrin utan också för stora delar av den hemmamarknadsindustri som arbetar i konkurrens med utländska producenter. Detta skulle ofelbart ha lett till att vi hade fått påfrestningar på vår sysselsättning som vi inte hade kunnat bemästra. Vi skulle ha fått en kraftig ökning av den öppna arbetslösheten som en följd av en sådan politik. Och det är möjligt att det är dit moderaterna vill.

Naturligtvis är detta en utmärkt politik, om man vill stycka fackföreningarna och också i och för sig om man vill hålla tillbaka krav på löneökningar, men det är en mycket dyrbar politik för löntagare i allmänhet och för ett folkflertal, för det är de som kommer att få betala. Vi har ingen möjlighet att styra utvecklingen av den tyska marken, lika litet som vi har någon möjlighet att styra utvecklingen av dollarn. Vi har haft en betydande del tur genom att vi har stått utanför den här typen av fast samarbete, och det har varit till stor bättnad för den svenska ekonomin.

Anf. 31 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Bo Södersten om att det förvisso inte är esoteriska ting som vi diskuterar här, utan utomordentligt viktiga frågor som är av avgörande betydelse för den svenska ekonomiska utvecklingen. Det är beklagligt att vi har så olika uppfattningar om den här frågan, för om det hade funnits större samstämmighet i Sverige om valutakurspolitiken tror jag att förutsättningarna också hade varit bättre för en kraftfull ekonomisk politik i landet.

Moderaterna vill, som Bo Södersten helt riktigt sade, knyta kronan till EMS. Det innebär också att vi får en fastare knytning till D-marken. Naturligtvis skulle det under en kort tidsperiod, som Bo Södersten visar, leda

till en appreciering av den svenska kronan, men han bör också i ärlighetens namn sträcka ut det över en längre tidsperiod, och då blir bilden helt annorlunda. Vi vet ju att D-marken också har rört sig åt andra hållet under flera års tid. De problem på exportmarknaden som Bo Södersten tar upp hade inte uppstått, om vi hade varit med i EMS, eftersom vi då hade haft de fasta, tydliga spelreglerna, som hade påverkat både lönebildningen och prisutvecklingen i Sverige. Genom att vi inte har det har vi för hög lönebildning och prisbildning i landet i förhållande till våra närmaste konkurrentländer, bl. a. Västtyskland. Det leder till en successiv urholkning av den svenska kronans värde och påverkar successivt också sysselsättningsläget. Man kan faktiskt föra det omvända resonemanget mot Bo Södersten.

Det är löntagarna som får betala den socialdemokratiska politiken i slutändan, därför att socialdemokraterna inte för en kraftfull finanspolitik och därför att de har tillåtit den här smygdevalveringen under tiden. Fastare spelregler och en anknytning till EMS hade gjort en annan utveckling möjlig.

Anf. 32 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Rune Rydén tog upp resonemangen om avregleringar. Det är faktiskt just den socialdemokratiska regeringen och riksbanken som har genomfört en väldigt stark avreglering av kreditmarknaden, men det har inte enbart fört goda saker med sig. Det ledde till att vi fick en våldsam kreditexpansion under fjolåret och också till att vi fick en ökning av den privata konsumtionen som inte enbart var av godo.

Men faktum kvarstår, att det trots allt är vi som har genomfört den betydande avreglering som hittills har förekommit. Däremot är vi inte beredda att lägga oss öppna på det sätt som det skulle innebära, om vi tog bort den valutareglering som kvarstår när det gäller de s. k. portföljinvesteringarna.

Rune Rydén talar både ekonomiskt och politiskt i väldigt vaga och luftiga termer. Vad skulle ha hänt, om vi hade suttit fast i EMS, om vi hade fått en våldsam uppskrivning – appreciering – av den svenska kronans värde? Vi skulle ha fått alla negativa effekter, utslagningar av stora delar av den svenska industrin. Skulle vi försöka gå i Västtysklands ledband på det här området, skulle vi också tvingas att acceptera en liknande typ av politik och ungefär samma grad av arbetslöshet.

I vårt land har vi i dag ca 2,7 % eller något mindre än 100 000 öppet arbetslösa. Västtyskland har 9–10 % öppet arbetslösa. Det är liktydigt med att vi skulle få en ökning från 100 000 till ungefär 400 000 arbetslösa. Det är naturligtvis ett pris som är alldeles för högt.

Fundamentala ting som dessa försöker moderaterna dölja i sin propaganda. Men vad de trots allt inte kan dölja är att de i detta avsnitt är helt extrema. De är extremisterna i den svenska politiken. Inget annat parti – varken liberaler eller centerpartister – är intresserat av den typ av växelkurspolitik som moderaterna förespråkar. Det visar återigen att moderater å den ena sidan och liberaler och centerpartister å den andra står helt emot varandra på för den ekonomiska politiken helt fundamentala områden. Det finns inga möjligheter till samverkan. Därför saknar det borgerliga alternativet all trovärdighet som ett regeringsalternativ i fråga om en framtida svensk ekonomisk politik.

Andre vice talmannen anmälde att Rune Rydén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 33 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Alltsedan andra världskrigets slut har målet för den ekonomiska politiken angetts vara full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden, regional balans och balans i utrikesbetalningarna. Kds instämmer naturligtvis i dessa målsättningar men anser inte att de är tillräckliga. Många av de metoder som har tillgripits för att uppnå ekonomisk tillväxt och den många gånger ensidiga betoningen av detta har också skapat stora problem. Tillväxten har därigenom fått ett högt mänskligt pris.

Under de goda tillväxtåren grundlades många av de växande sociala och mänskliga problem som vi i dag brottas med. 1950- och 1960-talens rörlighet på arbetsmarknaden, som det hette, ledde i praktiken till flyttlasspolitik. Vad som hände var att människor i den ekonomiska tillväxtens namn rycktes upp med rötterna och fick flytta från sin hembygd. Färden gick till storstäderna, där den lönsamma industrin, den utbyggda infrastrukturen och den nära marknaden fanns. Bostadspolitiken medverkade inte till att skapa den sociala gemenskap man fick lämna. Trots stora satsningar från samhällets sida blev många ensamma och isolerade i det nya folkhemmet. Alkohol- och drogproblemen ökade.

Den ekonomiska tillväxten får alltså inte isoleras från sina sociala, miljömässiga och resursmässiga följder. Livskvalitetsfrågorna måste prioriteras också i den ekonomiska politiken. Trasiga familjemiljöer, bristande miljöpolitik och drogproblem har stora negativa effekter på samhällsekonomin.

Herr talman! Skattedeibatten är i full gång, och det är naturligtvis en angelägen debatt. I stället för exercis med procent och siffror borde debatten, anser jag, mycket mer handla om de många verksamheter som ryms inom den offentliga sektorn. Visst kan skattetrycket sänkas. Skattedeibatten blir lätt enkelspårig. Man tycks uppställa som ett axiom och utgå ifrån att om skattetrycket skall minskas, då innebär detta att också välfärden minskar. Det är dags att studera hur livsstilen påverkar skattetrycket. Minskar trycket på den offentliga sektorn, kan också det totala skattetrycket minskas.

Det är heller inte säkert att människors välfärd ökar bara för att den offentliga sektorn byggs ut i nominella tal. Detta har forskningsassistenten Ritva Gough på Arbetslivscentrum visat i sin häromdagen publicerade undersökning av 1 200 högst ordinära Örebro pensionärers förhållanden. Enligt undersökningen går 40 kr. per hundralapp åt till administration av hemtjänsten. Bara 60 kr. når de gamla direkt. Undersökningen tyder på att den som behöver hemvård i dag måste räkna med att få mindre konkret hjälp än vad motsvarande pensionärer fick på 1950-talet, när den offentliga sektorns andel av BNP var avsevärt lägre än den är i dag. Då träffade pensionärerna samma person varje vecka. I dag kan det passera uppåt 50 vårdbiträden under ett år genom den gamles hall, berättar Ritva Gough. Något absolut matematiskt samband mellan den offentliga sektorns procentuella andel av BNP och människors välfärd finns alltså inte. Livskvalitetsas-

pekterna måste få ökad plats också i den ekonomiska debatten.

På några års sikt skulle kraftfulla satsningar på förebyggande åtgärder på familjepolitikens, miljöpolitikens, alkoholpolitikens, skol-, kultur- och hälsovårdens område skapa ett minskat tryck på den offentliga sektorn. Förebyggande åtgärder av denna karaktär innebär inte så stor BNP-tillväxt på kort sikt, men är definitivt starkt tillväxtbefrämjande på längre sikt.

Den snabba ekonomiska och industriella tillväxten hade också negativa konsekvenser på den fysiska miljön. Gifterna i vår miljö och skövlingen av naturresurser är resultatet av en politik där tillväxt prioriteras före livskvalitet och hälsa. Därför måste hushållning med naturresurser lyftas fram som ett mål, jämbördigt med de övriga som gäller för den ekonomiska politiken.

I kds budgetalternativ börjar vi en omläggning av produktionsbeskattningen där vi minskar löneskatten och ökar energiskatterna. Dessutom föreslår vi kraftfullt ökade anslag till kalkning av försurade vattendrag, bättre resurser till länsstyrelserna för service i miljöfrågor och övervakning av miljön och ökade forskningsresurser för havsområdena.

Herr talman! Svensk ekonomi måste snarast komma till rätta med sina strukturella balansproblem för att inte hamna i en ny devalveringssituation och därmed låta de sämst ställda få betala för bristen på en ansvarig ekonomisk politik. Men de kortsiktiga nödvändiga åtgärderna måste kombineras med åtgärder som styr utvecklingen mot ökad valfrihet och livskvalitet för den enskilde medborgaren.

Det är positivt att den privata konsumtionen ökar efter många år av reallönesänkningar. I Sverige är emellertid den privata konsumtionen oerhört importbenägen. Det blir i stor utsträckning kapitalvaror, resor och andra importerade varor som efterfrågas då köpkraften stiger.

Herr talman! På den tiden när vi alla var något yngre var sparande en dygd. Vi minns alla Spara och Slösa i tidningen Lyckoslantens. I dag tvingas vi konstatera att hushållens sparkvot är negativ, dvs. vi lånar mer än vi lägger undan till sparande. Regeringens redan vidtagna åtgärder – allemanssparandet, höjt sparavdrag m. m. – är steg i rätt riktning. Men de har inte hjälpt. Det behövs utan tvivel ytterligare sparstimulerande åtgärder. Jag är inte säker på att Lyckoslantens sparpropaganda skulle räcka därvidlag. Det behövs offensiva och generella sparstimulanser.

Höjningen av sparavdraget som genomförts från 800 kr. för ensamstående och 1 600 kr. för makar till 1 600 kr. för var och en är ingen rimlig kompensation för penningvärdesförsämringen den tid som det gamla beloppet gällt. Allemanssparandet är en skattebefriad sparform som konstruerats för att finansiera budgetunderskottet. Nackdelen med denna sparform är ju att sparandet kanaliseras utanför banksektorn, och därigenom snedvrids konkurrensen om spararna. Kds menar att ett sparbelopp på 75 000 kr. skall ha en skattefri avkastning oavsett sparform. Det finns en del som tyder på att pensionärerna och andra ekonomiskt svaga grupper inte alltid mäktat utnyttja allemanssparandets principer att flytta över pengar från det ena kontot till det andra för att komma i åtnjutande av skattebefrielse på sitt sparande. Det vore onekligen bättre att avkastningen på ett kapitalbelopp upp till exempelvis 75 000 kr. gjordes skattefri.

Skatteskalorna för 1987 och 1988 fastställdes av riksdagen våren 1986. Kds

konkreta yrkanden om införande av en tudelning, dvs. rätt för makar med barn att dela inkomsten vid beskattningen, sänkta marginalsatser och inflationsskyddade skatteskalor avvisades. Nu har finansministern aviserat en översyn av hela skattesystemet. En sådan översyn är helt nödvändig och måste givetvis få en bred parlamentarisk sammansättning för att de slutsatser man kommer fram till skall få bredaste möjliga majoritet bakom sig.

Kds har länge argumenterat för ett skattesystem som uppmuntrar sparande, beskattar konsumtion och behandlar alla inkomster lika. Den progressiva utgiftsskatten har dessa fördelar. Nu har den avvisats av utgiftsskatteutredningen. Men ett nytt skattesystem måste inriktas på att uppnå de positiva effekter som den progressiva utgiftsskatten medför. Dessutom måste företagsbeskattningen vägas in i bilden för att skatteuttaget skall kunna ske på bredast möjliga bas och för att styrmedel skapas som styr utvecklingen mot hushållning med energi och råvaror.

Det är nu också hög tid att börja lägga om beskattningen av produktionen. Målet är att minska den höga beskattningen av mänskligt arbete och öka beskattningen av knappa resurser som energi och råvaror. För att minska beskattningen på arbete och stimulera sparande av energi bör den allmänna löneavgiften som arbetsgivarna betalar avvecklas, i ett första steg med 1,0 procentenheter. Detta finansieras främst genom höjda energiskatter. Detta är en inriktning av den ekonomiska politiken som stimulerar hushållning med energi och knappa råvaruresurser, samtidigt som det blir billigare att anlita mänsklig arbetskraft. Det går inte att frikoppla den ekonomiska politiken från miljö- och energipolitiken, utan det krävs en helhetssyn där den ekonomiska politiken underordnas miljöhänsynen.

Herr talman! Det är dålig ekonomi att skära ned naturvårdsverkets och länsstyrelsernas möjligheter att fullgöra de uppgifter som riksdagen ålagt dem. För att återknyta till Lyckoslanten; det är inte Spara som är förebild för en sådan huvudlös besparingspolitik, utan det är i själva verket Slösa som stått modell för finansministern. Miljötillsynen måste få alla de resurser som behövs för en effektiv tillsyn och undantas från schablonmässiga besparingsprinciper. Länsstyrelsernas resurser behöver enligt vår uppfattning förstärkas med i genomsnitt tre handläggare per länsstyrelse. Verkligheten visar att det behövs mer resurser för att klara både rådgivning i kalkningsärenden, arbetet med konkreta handlingsprogram mot försurningen samt tillsyn och rådgivning till företag och kommuner för att vända utvecklingen och åstadkomma en bättre miljö.

Kds har länge pekat på vikten av att öka sparandet i ekonomi, att satsa på utbildning och forskning, att reformera skattesystemet så att arbete, initiativ och sparande uppmuntras. En sådan politik leder till ekonomisk tillväxt.

Herr talman! Vi skall i dag ta ställning till ett antal yrkanden om de kollektiva löntagarfondernas avskaffande. De bör avvecklas snarast möjligt. Det kan ske genom att inga nya medel tillförs fonderna via den del av ATP-avgiften som går till löntagarfonderna fr. o. m. den 1 juli 1987 och att vinstskatten inte heller tas ut under 1987. Därmed befrias näringslivet från en pålaga på ca 3 miljarder kronor under 1987. Fondstyrelserna och personalen bör sägas upp så snart som möjligt – helst innan man hinner fortsätta med sina ideologiskt betingade försök till bestickningar av näringslivets toppar. Det är

närmast beklämmande att höra det ansvariga statsrådet – till yttermera visso landets löneminister – tycka att det är helt naturligt att de redan högt betalade direktörerna får optionsförmåner som för vanliga löntagare måste te sig ofattbart stora. Här bäddar verkligen inte löntagarfondernas verksamhet för en lugn och på ansvar byggd löneutveckling, som ju har ansetts som en av deras främsta syften.

Herr talman! Kds har den avvikande uppfattningen att löntagarfondernas medel vid avvecklingen inte skall överföras till allemansspararna. Vi anser att resurserna i stället skall överföras till ATP-systemet – det råder knappast något tvivel om att det behövs. Det tror vi skulle ge ATP-systemet, där de allra flesta löntagare är med, en helt nödvändig förstärkning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion 217.

Anf. 34 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! I det militära finns ett talesätt som säger att där karta och terräng är olika äger terrängen giltighet.

Nu har riksbanken och regeringen sedan ett och ett halvt år med framgång avreglerat kreditmarknaden i Sverige och därmed gett ett verkligt exempel på hur effektiviteten på denna marknad stigit genom denna avreglering. Pris- och kartellnämnden – av alla institutioner – har nyss påvisat hur regleringarna starkt minskat effektiviteten inom bostadsområdet, inom livsmedelshandeln och inom transportbranschen.

Trots dessa bägge talande bevis på värdet av avregleringar har Bo Södersten i sitt inlägg nyss kritiserat Anne Wibble då hon på folkpartiets vägnar talade för att också valutaregleringen borde tas bort, då den minskar effektiviteten i vårt näringsliv och i vår utrikeshandel. Vi i folkpartiet är visserligen medvetna om att ett avskaffande av valutaregleringen måste ske i etapper och med varsamhet, men att en professor i nationalekonomi väljer att försvara valutaregleringens eviga bestånd är anmärkningsvärt.

Herr talman! Det finns även en annan fråga, där Bo Södersten och jag har precis samma målsättning. Vi vill nämligen till varje pris försöka bevara gruvdriften i Grängesberg. Men vi har nalkats detta problem med helt olika metoder.

Som den professor i nationalekonomi han är anser han att en huvudmetod att försvara fortsatt gruvdrift i Grängesberg är att diskutera terminssäkringar av dollar. Jag kan inte förneka att jag tycker att det är en ganska anmärkningsvärd attityd. Man kan inte med terminssäkringar försvara en industris långsiktiga existens. Man kan försvara ett gånget resultat under ett eller två år, eller möjligen säga att de kommande två åren skulle vara bättre om man hade terminssäkrat den valuta man säljer sin produkt i, men man kan inte rimligtvis säga att man försvarar gruvans tioåriga existens med hjälp av terminssäkringar – i all synnerhet som terminssäkringar kan slå fel, vilket Stockholms stad nyligen har erfarit.

Nej, Bo Södersten, skall vi försvara Grängesberg gemensamt – och det skall vi gärna göra – skall vi gå på effektivitet i gruvbrytningen, på att utveckla biprodukter som ferrit, termisk fosfat och vanadin och på att försöka få ekonomi i tillverkningen. Det går tyvärr inte att använda terminssäkringar i dollar som argument för en långsiktig drift av en viktig industri.

Anf. 35 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Vad avregleringen av valutamarknaden beträffar har jag lämnat argumenten för att en sådan politik har sina uppenbara faror. Jag skall därför inte uppehålla mig mera vid detta. Däremot skall jag säga någonting mer om gruvidivisionen i Grängesberg för att klargöra det hela, eftersom det är väsentligt att vi förstår vad vi talar om.

När jag har talat om terminssäkring, har jag gjort det för att visa för det första att gruvan har varit lönsam sedan 1982, för det andra att gruvan visar fortsatt lönsamhet under 1987 och 1988. Jag har över huvud taget inte sagt någonting mer än det – vad beträffar valutasäkring.

Däremot säger jag – och på den punkten tror jag Lars De Geer och jag är eniga – att när vi skall se på den mera långsiktiga utvecklingen måste vi betrakta de utvecklingsmöjligheter som finns. Där har vi de företeelser som Lars De Geer redan har berört, exempelvis framställning av vanadin och framställning av termisk fosfat.

Från gruvidivisionens ledning och från fackliga instanser har man presenterat program, som är trovärdiga och som visar att man med ett relativt måttligt kapitaltillskott bör kunna få fortsatt lönsamhet hos gruvidivisionen långt in på 90-talet, vilket har varit mitt egentliga argument för att nyemission eller ägarkapitaltillskott bör komma i fråga. Enligt min bestämda mening är detta det absolut mest lönsamma, både företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt. Att ägna sig åt snabbavveckling av gruvan därför att framför allt SSAB:s nya ledning inte tycker att gruvedrift passar in i deras koncept vore däremot mycket oförståndigt.

Jag tror nog att Lars De Geer och jag inte är direkt oense på den punkten. Jag hälsar Lars De Geer välkommen till Kopparbergs län för att arbeta med de här tingen gemensamt med oss.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdde reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot motion Fi217 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdde reservation 1 av Anne Wibble m. fl. med 151 röster mot 18 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 150 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 165 röster mot 154 för reservation 1 av Anne Wibble m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 1 b (de övergripande målen för den ekonomiska politiken)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 40 för hemställan i reservation 3 av Nils G. Åsling och Rolf Kenneryd. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (statsskuldspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (kredit- och valutapolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Anne Wibble m. fl., *dels* reservation 7 av Lars Tobisson m. fl., *dels* motion Fi217 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (försäljning av statliga tillgångar och reducering av statsskulden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 och 8 (löntagarfonder)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 154 för reservation 9 av Anne Wibble m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (generellt frisläpp av investeringsfonderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdades reservation 14 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot motion Fi217 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 13 av Nils G. Åsling och Rolf Kenneryd med 38 röster mot 16 för reservation 14 av Hans Petersson i Hallstahammar. 265 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 12 av Anne Wibble och Lars De Geer med 47 röster mot 38 för reservation 13 av Nils G. Åsling och Rolf Kenneryd. 231 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 11 av Lars Tobisson m. fl. med 70 röster mot 48 för reservation 12 av Anne Wibble och Lars De Geer. 200 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 70 för reservation 11 av Lars Tobisson m. fl. 100 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (den kommunala ekonomin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 15 av Lars Tobisson m. fl., *dels* reservation 16 av Anne Wibble och Lars De Geer, *dels* reservation 17 av Nils G. Åsling och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 18 av Hans Petersson i Hallstahammar, *dels* motion Fi217 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (extra insättning i vinstsparandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Nils G. Åsling och Rolf Kenneryd – bifölls med acklamation.

Prot. 1986/87:84
11 mars 1987.

*Följdlagstiftning till
den nya plan- och
bygglagen, m. m.*

Mom. 20 (samverkan mellan postverket och PKbanken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1986/87:11 om anslag till Kommunikationsdepartementet m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1986/87:4 om följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, lagen om exploateringssamverkan samt lagen om hushållning med naturresurser m. m. (prop. 1985/86:90 och 1985/86:159, delvis).

5 § Följdlagstiftning till den nya plan- och bygglagen, m. m.

Anf. 36 KNUT BILLING (m):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkanden 1 och 3, som vi debatterade i höstas, återfanns plan- och bygglagen. Vi utvecklade där vår syn och talade om varför vi ansåg att det lagförslaget var felaktigt och därför inte borde antas av riksdagen. Våra motiv var ganska klara. Vi anförde att plan- och bygglagen med dess tidsbegränsade byggrätter innebar ett hot mot den enskilda äganderätten.

Det finns, herr talman, ingen anledning för mig att nu upprepa den debatt som vi hade då. Vi kommer för övrigt att föra en debatt om plan- och bygglagsfrågor senare i vår. Jag nöjer mig därför med att konstatera att den lagstiftning som vi nu diskuterar är en direkt konsekvens av plan- och bygglagen.

Vi har ett antal reservationer från moderat sida i det aktuella betänkandet. Den första rör informationsskyldigheten. Vi anser liksom folkpartiet att statliga organ har ett mycket stort ansvar för att informera allmänheten om de förändringar som plan- och bygglagen innebär för enskilda fastighetsägare. Rättigheter kommer att kunna tas ifrån dem, och det är viktigt att de informeras om detta innan lagen träder i kraft. Därför har vi velat göra ett tillkännagivande i den frågan.

Vi delar inte heller majoritetens uppfattning när det gäller de fastigheter som byggnadsminnesförklaras. Enligt vår uppfattning är det angeläget med bättre ersättning när intrång görs för dessa byggnader än för övriga fastigheter. Med det här lagförslaget kommer just de kulturella byggnaderna

att komma i sämre ställning, och det tycker vi är fel. Det är bakgrunden till reservation 2.

I reservation 3 diskuterar vi strandskyddet, och vi upprepar ett krav som vi har framfört många gånger tidigare, nämligen att det generella strandskyddet bör avskaffas. Det finns många platser i vårt land där det är viktigt att vi inte bygger intill stränderna. Det kan vara viktigt för att människor skall kunna ha tillgång till stränderna av allemansrättsliga skäl osv. Men det finns också oerhört stora områden i vårt land där man utan några som helst olägenheter skulle kunna bygga intill våra stränder. Detta har för övrigt framförts från många kommuner runt om i Sverige. I de försök som pågått med ett förenklingsarbete har exempelvis Bräcke kommun framfört att man borde få bygga nära stränderna inom stora områden av Bräcke kommun, där kommunen anser att detta kan ske utan några som helst vådor för allmänna intressen. Detta skulle vara möjligt genom att släppa byggandet fritt men ge länsstyrelsen rätt att förhindra bebyggelse intill våra stränder där så särskilt behövs. Detta är vårt krav i reservation 3.

Folkpartiet har i reservation 4 sagt att det är viktigt att länsstyrelsen har avgörandet när det gäller naturreservat. Vi delar den uppfattningen.

Beträffande fastighetstaxeringslagen säger folkpartiet att man mot bakgrund av plan- och bygglagen bör kunna få en omtaxering när en byggrätt förändras. Jag har förståelse för den synpunkten från folkpartiet, men jag vill säga att vi måste ha en generell lösning i det här fallet. Den lösning som folkpartiet har valt är inte helt lycklig. Den lösning som man bör välja bör vara att beträffande fastighetstaxeringen föreskriva att alla fastighetsägare i Sverige skall ha rätt att när förhållandena ändras begära omtaxering. Det gäller de fall när en byggrätt tas bort och fastighetstaxeringen har varit grundad på byggrätten. Därmed har ju den grund som fastighetstaxeringen vilar på fallit bort. Denna rätt skall finnas generell i lagstiftningen. Man skall kunna anmäla sig till särskild fastighetstaxering. Den rätten skall gälla alla fastighetsägare, och vi tycker det är en bättre lösning än den som folkpartiet har valt. Vi kommer att i annat sammanhang aktualisera en sådan lösning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Anf. 37 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Folkpartiet har, när PBL behandlades och antogs här i riksdagen den 26 november 1986, yrkat avslag på den nya plan- och bygglagen. Anledningen till detta presenterade folkpartiets ledamöter i utskottet i en utförlig reservation. Vi krävde då sammanfattningsvis framför allt längre genomförandetider för den enskildes byggrätt, bättre ersättningsregler och att kommunerna ej skall få möjlighet att tvångsinlösa mark, som inte har bebyggt under genomförandetiden. Dessa krav har vi upprepat i en ny motion i år, Bo258. Denna motion kommer riksdagen att behandla under våren.

Det som i dag skall behandlas här i kammaren är då enbart följdlagstiftningen till den nya plan- och bygglagen, lagen om exploateringssamverkan samt lagen om hushållning med naturresurser. Det finns dock ett undantag från detta och det gäller en folkpartimotion Bo522 från januari 1987, som har

Prot. 1986/87:84.
11 mars 1987

---

*Följdlagstiftning till
den nya plan- och
bygglagen, m. m.*

väckts av Karl-Göran Biörsmark och mig. I denna motion påtalar vi på nytt bristerna i 17 kap. 8 § PBL. I den s. k. garantiregeln föreskrivs att en markägare skall kunna väcka talan om ersättning före utgången av juni 1992, om han har förvägrats att bygga enligt den stads- eller byggnadsplan som är antagen efter utgången av 1978.

Vi har i vår motion påtalat att det av praktiska skäl i många fall kommer att vara ogenomförbart att väcka talan före utgången av juni 1992, när en planändring genomförs en kortare tid före denna tidpunkt. Man måste ju först bevisa att en bygglovsansökan kommer att avslås, innan man som sakägare kan starta förhandlingar med kommunen om ersättning eller annan kompensation. Det är därför med stor tillfredsställelse som jag nu kan konstatera att bostadsutskottet som helhet har insett att detta är ett problem och därför tillstyrkt vår motion. Nu kommer det genom den lagändring som här i dag föreslås att räkna med ett förhandsbesked till sakägaren som underlag för att starta förhandlingar med kommunen.

Vi har i motion Bo522 även tagit upp informationsskyldigheten från samhällets sida gentemot de markägare som på grund av PBL på olika sätt kommer att drabbas av nackdelar. I en gemensam reservation nr 1 från folkpartiet och moderaterna följer vi upp detta.

Den 1 juli 1992 är ett betydelsefullt datum för svenska fastighetsägare. Denna dag utgör slutpunkten för den nuvarande bygglagstiftningens system med i princip löpande byggrätter. Dagens stads- och byggnadsplaner kan fr. o. m. denna dag ändras eller upphävas av kommunerna utan några konsekvenser i ersättningshänseende gentemot fastighetsägarna. Vår uppfattning är att stora informationsinsatser bör göras, så att ingen av okunnighet underlåter att utnyttja de rättigheter som försvinner den aktuella dagen. Kommunerna har en självskriven del i informationsarbetet, men även statliga myndigheter kan göra betydelsefulla insatser genom att t. ex. producera bakgrundsmaterial eller på annat sätt initiera informationskampanjer. Detta bör vara ett viktigt åläggande för berörda myndigheter.

Herr talman! I reservation nr 2 från folkpartiet och moderaterna tar vi upp enhetliga kvalifikationsgränser. Vi har här samma uppfattning som den som framkommit i ett särskilt yttrande från kulturutskottet. De intrång som fastighetsägare åsamkas ligger dock främst i själva skyddsföreskrifterna. Att i byggnadsminneslagen söka reglera rivningsfrågorna fristående från regleringar beträffande underhåll och ändring av byggnader blir därför en helt teoretisk konstruktion och tillgodoser inte något praktiskt behov. Det relevanta intrånget gäller skyddsföreskrifterna. Den kvalifikationsgräns för ersättning som skall användas för att få önskvärd överensstämmelse med PBL är därmed att pågående användning av byggnad eller område avsevärt försvåras, dvs. det som redan nu gäller enligt byggnadslagen.

I reservation nr 5 från folkpartiet tas fastighetstaxeringslagen upp. När genomförandetiden för en detaljplan enligt PBL löper ut upphör den säkra rätt att bygga enligt planen som tidigare gällt. Även om byggrätten formellt består tills planen ändrats eller upphävts, kommer i realiteten kommunens möjligheter att ge planen ett ändrat innehåll och i avvaktan på detta uppskjutande av behandlingen av bygglovsansökningar att urholka värdet på berörda fastigheter. Det är därför motiverat med en omtaxering av sådana

fastigheter inom detaljplanområdet på vilka byggrätten inte har utnyttjats när genomförandetiden löper ut.

Reservation nr 5 är också ett bifall till folkpartiets motion 513, yrkande 4, där det krävs att fastighetstaxeringslagen skall förändras så, att omtaxering är möjlig när genomförandetiden utgått.

Herr talman! Det finns i den nya plan- och bygglagen allvarliga brister som folkpartiet också framhöll när folkpartiet yrkade avslag på PBL. Det har därefter framkommit att PBL även i vissa fall kan förbjuda "Friggebodar". Detta är allvarligt, även om utskottet som helhet har uttalat sig för att rätta till saken, innan lagstiftningen träder i kraft.

Ett liknande problem kan uppstå med trappor som skjuter ut på gatumark i våra städer. Folkpartiet och moderaterna har i ett yttrande påpekat att den möjlighet som nu finns genom att länsstyrelser kan ge dispens har avskaffats i PBL. Jag utgår ifrån att utskottet kommer att behöva vidta åtgärder även på denna punkt.

Herr talman! Siw Persson kommer i sitt anförande att behandla frågan om kommunala naturreservat och naturvårdsområden liksom vattenlagstiftningen.

Jag vill slutligen yrka bifall till de reservationer som folkpartiet står bakom i detta betänkande.

Anf. 38 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Riksdagen fattade i november i fjol beslut om att den 1 juli 1987 införa en ny lag beträffande lag- och byggväsendet i vårt land. Det som riksdagen i dag har att ta ställning till är de förändringar av lagstiftningen som anknyter till plan- och bygglagen. Ett fyrtiotal lagar behöver på ett eller annat sätt justeras. När det gäller den arbetsuppgiften är utskottet i stort sett enigt. Jag är medveten om att moderater och folkpartister har invändningar mot plan- och bygglagen som sådan, men det är ju inte denna som vi i dag har att diskutera utan utformningen av följdlagstiftningen.

Moderaterna och folkpartiet har till detta utskottsbetänkande fogat fem reservationer, som jag något skall beröra.

Reservation nr 1 från folkpartiet och moderaterna gäller skyldigheten att bedriva en speciell informationskampanj i samband med vad som händer 1992. Det råder inga delade meningar om angelägenheten av att varje myndighet bedriver en förståelig och intensiv information om de förändringar som undan för undan kommer att ske. I det här fallet är det dock så att informationsskyldigheten i första hand åvilar kommunerna. Det är också fritt fram för initiativ att på den kommunala nivån se till att ge alla som kan vara berörda en mycket god information vid de olika tidpunkter då förändringar inträder. Därför har vi i utskottsmajoriteten inte funnit någon anledning att här ha ett särskilt statligt engagemang och ett statligt ansvar för speciella informationskampanjer. Vi utgår ifrån att detta kommer att skötas på den kommunala nivån till full belåtenhet för alla som är berörda.

I en annan reservation diskuteras frågan om enhetliga kvalifikationsgränser. Man föreslår att någon förändring av byggnadsminneslagen inte skall ske. I plan- och bygglagen har man valt en differentierad kvalifikationsgräns. Utskottsmajoriteten följer upp detta vid förändringar av de andra lagstift-

ningarna. Därför yrkar jag avslag på det yrkande som framförs i folkpartiets och moderaternas reservation på den här punkten.

Moderaterna har en reservation som gäller strandskyddet. Man menar att man inte skall ha ett system med generellt strandskydd. Utskottet går inte i det här fallet in på frågan om naturvårdslagens innehåll och utformning av strandskyddet; den hör inte hemma i plan- och bygglagen. Här är det bara fråga om den del som berörs av förändringar i plan- och bygglagen. Man kan ha en diskussion om hur strandskyddet skall vara utformat. Det har funnits och finns ett behov av ett generellt strandskydd. Jag noterar att även moderaterna anser att ett strandskydd skall finnas – man vill bara ha en annan metodik för det. I stället för ett generellt skydd, som upphävs genom planläggning eller genom dispenser, vill man ha ett system där länsstyrelserna har fullmakt att gå in och besluta om strandskydd i de fall där ett sådant skulle vara befogat. Strandskyddsbestämmelsernas innehåll i dess helhet är alltså inte föremål för en diskussion och behandling av bostadsutskottet i detta betänkande. Frågan hör hemma i jordbruksutskottet och handläggs där.

Enligt en reservation beträffande fastighetstaxeringen vill folkpartiet redan nu införa en bestämmelse som säger att det förhållandet att genomförandetiden har gått ut automatiskt skulle innebära en omtaxering. Utskottsmajoriteten har inte funnit något motiv för det. Dels sker omtaxering vart sjätte år, dels har riksdagen fattat ett principbeslut och antagit regeringens proposition på den punkten, där det sägs att ny taxering kan ske under löpande taxeringsperiod, om taxeringsenhetens värde har ökat eller minskat genom beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan. Sedan finns det gränser för hur stor förändringen av värdet skall vara för att en omtaxering skall äga rum.

Vi konstaterar i utskottet att det förhållandet att en genomförandetid går ut inte betyder att värdet därmed omedelbart förändras. Ett beslut om att förändra planen kan ju dessutom gå i olika riktningar. Beslutet kan gå i den riktningen att byggrätten minskar, men det kan också gå i den riktningen att man vill använda marken till en något intensivare bebyggelse. Därmed skapar man ett ökat värde på marken. Därför finner utskottsmajoriteten inte någon anledning att explicit införa en bestämmelse som säger att just det förhållandet att en genomförandetid gått ut skulle innebära en rätt eller skyldighet till omtaxering. En omtaxering sker om det verkligen är bevisat att större förändringar av en fastighets värde har inträffat på grund av genomförandetidens utgång eller på grund av andra åtgärder.

Även om Erling Bager inte nu anförde några synpunkter på reservationen om de kommunala naturreservaten vill jag ändå kommentera den något. Jag är litet förvånad eller oklar över folkpartiets sätt att resonera. Jag har uppfattat det så att folkpartiet velat skapa en bild av ett parti, som är mycket starkt engagerat för naturvården och miljövården. Men när vi nu vill ge en möjlighet även för kommunala engagemang i större utsträckning, vill folkpartiet inte vara med. Det förhållandet att vi nu förändrar lagstiftningen så att det blir möjligt för kommunerna att använda naturvårdsområden och naturreservat innebär inte på något sätt någon förändring av statens ansvar. Staten har även fortsättningsvis lika stort ansvar för att se till att det som är

speciellt värdefullt från naturvårdssynpunkt också blir skyddat.

Riksdagen avgör ju hur stor den verksamheten skall vara genom det anslag som riksdagen ställer till naturvårdsverkets förfogande. Här ger vi då en möjlighet för kommunerna att använda naturvårdslagens regler dels för naturvårdsområden eller naturvårdsreservat som det finns ett starkt lokalt intresse för, dels för de områden som enligt den lokala uppfattningen inte fått tillräckligt hög prioritet av länsstyrelsen. Det förtroende som vi genom lagstiftningen lägger på den kommunala nivån gör det möjligt för kommunerna att använda sig av naturvårdslagen i det här fallet, och det tycker vi är riktigt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 39 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill något kommentera det som Kjell A. Mattsson anförde här som talesman för utskottsmajoriteten. När det gäller en informationskampanj om konsekvenserna för många fastighetsägare efter den 1 juli 1992 tycker vi i folkpartiet inte att man, som Kjell A. Mattsson gör, enbart kan hänvisa till att resp. kommun säkerligen kommer att informera. Det kan då bli olika villkor i olika kommuner. Jag tycker att man på ett kraftfullt sätt bör understryka att även staten har skyldighet att ta fram informationsmaterial och bidra till att berörda sakägare får vetskap om vilka konsekvenserna blir för den mark de äger. Vi i folkpartiet anser att det i fastighetstaxeringslagen bör införas rätt till omtaxering, när genomförandetiden har gått ut och man inte har kunnat utnyttja sin byggrätt. Det handlar hela tiden om hur man vill stärka den enskilda människans rätt gentemot samhällets. Om man vill se till att den enskilde skall ha goda möjligheter att i det här fallet få ett rimligt taxeringsvärde på sin fastighet i förhållande till verkligheten, borde man kunna gå med på att det i fastighetstaxeringslagen skall finnas en sådan här klausul.

Sedan kommenterade Kjell A. Mattsson också frågan om kommunala naturreservat. Som jag nämnde inledningsvis kommer Siw Persson att ta upp den frågan. Kortfattat vill jag säga att vi tycker att det är bättre med den nuvarande ordningen, att länsstyrelsen beslutar om införande av naturreservat. Därmed får man enligt min uppfattning en balanserad och rättvis bild av de olika omständigheter som råder. Kommunerna har ju olika förutsättningar att bilda naturreservat. Det finns stora kommuner och små kommuner. Vi tycker därför att den nuvarande ordningen är helt till fyllest. Detta kommer som sagt Siw Persson senare att utveckla.

Anf. 40 KJELL A. MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Diskussionen om kommunala naturreservat och naturvårdsområden får jag då återkomma till.

Fastighetstaxeringslagen är en särskild lagstiftning som riksdagen vid olika tillfällen tar ställning till. Utformningen kan vi naturligtvis också återkomma till. Vi har inte funnit någon anledning att med motiveringen att genomförandetiden för en byggplan gått ut redan nu införa en rätt till omtaxering. Reglerna säger att man har rätt till omtaxering, om det verkligen är bevisat att en fastighets värde har förändrats. De bestämmelserna gäller även för

andra slags förändringar som kan ske i fråga om en fastighet. Redan i dag finns möjligheten till omtaxering under förutsättning att det rör sig om ett visst belopp, och jag utgår från att folkpartiet räknar med att det även fortsättningsvis skall vara så att man inte gör omtaxeringar för hur små belopp som helst.

Men sedan råder det delade meningar, för folkpartiet vill framställa saken så att det förhållandet att genomförandetiden har gått ut automatiskt innebär en försämring av fastighetens värde. Det finns ingen automatik härvidlag. Det kan uppstå en försämring, men det kan också uppstå en förstärkning, beroende på om man förändrar planen eller om man bara låter planen fortsätta att gälla. På grund härav har vi, som jag sade, inte funnit någon anledning att tillstyrka yrkandet.

Samma förhållande råder beträffande informationskyldigheten. Det pågår mycken utbildnings- och informationsverksamhet i dag genom olika organisationer, och även framgent kommer denna fråga att bevakas utifrån olika intressen. Dessutom gäller hela tiden genomgående enligt plan- och bygglagen en kommunal informationskyldighet. Vi har funnit att det inte finns tillräckliga skäl för att man skulle ha speciella kampanjer i samband med att övergångsregeln om fem års giltighetstid för gamla planer osv. upphör.

Anf. 41 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Kjell A. Mattsson anförde att det faktum att genomförandetiden har gått ut inte behövde vara något villkor för att man skulle få ändra taxeringsvärdet vid taxeringen. Jag tycker att det är att alltför lätt gå förbi de faktiska omständigheter som kommer att råda. Det är väl ändå obestridligt att en markbit har sitt max-pris när man har en byggrätt, och om byggrätten försvinner eller urholkas får markbiten ett lägre värde. Skulle byggrätten helt upphöra och så att säga släckas ut kanske markbiten blir värd bara vad som är råmarkspris.

Jag tycker att vi måste se till att lagstiftningen stärks, så att den enskilde har möjligheter att få detta förhållande reglerat. Det är inte till fyllest att säga att det här kan man göra vart sjätte år eller att man kan begära att det görs i vissa speciella fall. Här borde fastighetstaxeringslagen verkligen vara anpassad till den nya lagstiftning som ni har genomdrivit.

Kjell A. Mattsson vidhåller att det inte skulle vara nödvändigt med en informationskampanj från statens sida. Då måste Kjell A. Mattsson anse att alla kommuner runt om i landet kommer att behandla frågan på exakt likartat sätt och att man i varje kommun kommer att gå ut och informera på lika villkor. Det tror inte jag, utan jag tror att det blir högst olikartade förhållanden för fastighetsägarna i landet. Därför borde man ha begagnat möjligheten att göra ett påpekade i riksdagen om att det förutsätts att berörda myndigheter tar fram ett informationspaket samt att pressen och massmedia i övrigt används för att informera om vad som kommer att ske med mark den 1 juli 1992 – detta datum gäller för många fastighetsägare – när de generella byggrätterna definitivt upphör och kan förlängas enbart på kommunernas villkor. Den enskilde har inte någon formell laglig makt att

sätta emot, utan det är enbart på kommunernas ensidiga villkor som en förlängning kan ske.

Det här tycker vi är svagt, och man borde åtminstone se till att berörda fastighetsägare blir informerade.

Anf. 42 KJELL A. MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Bara en kommentar till detta med fastighetstaxeringslagen.

Det förhållandet att genomförandetiden för en plan går ut innebär inte att rätten att bygga på fastigheten har upphört. Därför finns det inte något automatiskt samband mellan det som folkpartiet anser vara en värdeförlust vid det aktuella tillfället och det verkliga förhållandet. Även efter det att genomförandetiden har gått ut finns möjlighet till bygglov för fastigheten.

Om det sker någon förändring av planen är det inte automatiskt så att allting försämras, sett ur fastighetsägarens synpunkt. I många fall är anledningen till att häva en plan att man vill ha ett markutnyttjande som medför ökat värde.

Jag kan då inte förstå att fastighetsägaren skulle vilja springa benen av sig för att få taxeringsvärdet höjt, vilket borde bli den självklara följden, om man skulle ha en automatik för omprövning. Vi konstaterar att man inte kan påstå att det förhållandet att genomförandetiden går ut innebär en värdenedsättning för fastigheten. Om det inträder en sådan försämring av fastighetens värde finns det, genom de beslut riksdagen har tagit, förutsättningar att få en omtaxering till stånd.

Andre vice talmannen anmälde att Erling Bager anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 43 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar samordnas 42 lagar med den i november 1986 beslutade plan- och bygglagen. Till betänkandet har fogats fem reservationer, avgivna av moderaterna och folkpartiet.

Jag tänkte i mitt anförande beröra två av dessa reservationer. De är båda riktade mot naturvårdslagen.

I den ena reservationen kräver moderaterna att strandskyddet skall upphävas. Strandskyddet är tillkommet för att allmänhetens tillträde till stränderna skall garanteras. Strandskyddet är 100 meter, men kan av länsstyrelsen utökas till 300 meter. Länsstyrelsen kan också upphäva strandskyddet inom ett område som omfattas av plan- eller områdesbestämmelser, när särskilda skäl föreligger. Strandskyddet prisas av den breda allmänheten. Det ger folk fritt tillträde till stränder, med de rättigheter och skyldigheter som alltid skall iakttas vid vistande i naturen.

Detta vill nu moderaterna ändra på genom sitt krav på att slopa strandskyddet. I stället skulle länsstyrelsen ges möjlighet att införa strandskydd där det behövs.

Det skall således enligt moderaterna bli en rättighet för markägare att stänga ute allmänheten från tillgången till stränderna. Privata markägare skall kunna stänga av strandpartier för allmänheten genom att stänga av områden för privat bruk. Allmänheten kommer att mötas av stängsel och

skyltar om privat mark och privat badstrand. De som har pengar skall kunna köpa sig fördelar genom att kunna utnyttja privata badplatser och stänga ute allmänheten från begärliga strandområden.

Detta är ett orättfärdigt förslag som slår vakt om markägarnas privilegier och stämmer inte med vår rätt att fritt vistas i skog och mark. Därför bör förslaget avslås, och jag yrkar avslag på reservation 3.

I betänkandet föreslås också att rätten att inrätta naturreservat och naturvårdsområden skall kunna delegeras till kommunerna. Detta motsätter sig folkpartiet. Varför? kan man fråga. Litar inte folkpartiet på kommunpolitikerna. Eller är det markägarintressen som fått er att inta denna ståndpunkt? Är ni rädda för att kommunfolk inte kommer att behärska situationen? Då kommunala beslut i dessa frågor blir följda av ekonomiskt ansvar, kommer kommunerna att handha de här frågorna med samma ekonomiska ansvar som övriga frågor. Vi litar på att kommunpolitikerna är vuxna denna uppgift, och därför yrkar jag avslag på reservation 4.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 44 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Det var värst vad Rune Evensson tog i. Han talar om att vi skall se stängsel runt om i Sverige, vi skall se begärliga strandskyddsområden där det är taggtråd och stora plakater på vilka det står att allmänheten icke äger tillträde. Tänk, sådana fasor Rune Evensson målar upp! Det är bara det, Rune Evensson, att de fasorna inte blir verklighet. Läs vad vi skriver i vår motion och läs de 10–15 raderna i reservation 3 samt begrunda detta en stund. Om Rune Evensson gör det skall han inse att det han har sagt är ingenting annat än "stollerier". Vad vi säger är att där det inte finns något tryck från allmänheten, där bebyggelse kan tillkomma utan att den är någon till men – där skall man också kunna få bygga. Det är inte nödvändigt, Rune Evensson, att hålla alla stränder i Sverige fria för att allemansrätten skall kunna upprätthållas.

Jag nämnde Bräcke kommun i mitt anförande. Den kommunen har just anförts att man skulle vilja släppa en del stränder fria, därför att det skulle passa utmärkt med ytterligare fritidshus där. Den kommunens företrädare skulle därför vilja ha bort de generella bestämmelserna för att kunna säga exempelvis: Vi skulle vilja ha bebyggelse på detta område. Men på ett annat område finner vi det angeläget med ett strandskydd. Vi skulle vilja att länsstyrelsen där förordnar om ett sådant system. – Så skulle det bli, Rune Evensson, om vi fick bestämma. Det skulle inte bli fråga om de skyltar som Rune Evensson befarar, utan fler människor i Sverige skulle kunna få njuta av att bo i närheten av stränder, och det skulle inte vara förbehållet dem med tjocka plånböcker. Så är det i socialdemokraternas samhälle, där få människor kan bo vid stränderna därför att priserna nu är mycket höga genom ert absoluta stopp för strandnära bebyggelse. Släpp fram litet fler hus vid de stränderna så kan fler människor ha råd att bo på ett sådant sätt.

Anf. 45 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Knut Billing att om en kommun vill bygga längs stränderna får kommunen anta en plan och se till att strandskyddet upphävs i samband med den planen. Den möjligheten finns.

Knut Billing vill alltså återge markägarna rätten att utestänga allmänheten från stränderna. Markägarna skall kunna inhäga sina tomter ned till vattnet, många gånger kanske ut i vattnet, och effektivt utestänga allmänheten från sina privata marker. Enligt allemansrätten, som medför unika rättigheter och skyldigheter, har alla rätt att med iakttagande av vissa regler fritt vistas i skog och mark. Strandskyddet följer allemansrättens principer och uppfattas av allmänheten som en del av denna. Det förhållandet bör vi inte ändra på.

Anf. 46 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Rune Evensson har fortfarande inte förstått vad vi talar om. Vi har tiotusentals mil stränder runt omkring i Sverige. Det skulle betyda kolossalt mycket för många människor om man tar i anspråk en mycket liten del av dessa för ytterligare fritidshus – utan att vi skulle få stängsel, taggtråd eller utestängande av människor från våra stränder. Vi kan faktiskt ge människorna möjlighet att njuta allemansrätten i närheten av våra stränder samtidigt som det byggs ytterligare fritidshus runt omkring i Sverige.

Det skulle vara intressant om Rune Evensson verkligen studerade Sveriges karta. Han behöver inte vänta tills vi får en nationalatlas utan han kanske kan göra det genast. Då kan han konstatera att vi har oerhört mycket mark i Sverige som skulle kunna tas i anspråk. Däremot finns det områden runt våra kuster – i Stockholms skärgård osv. – där det inte är lämpligt att bygga längs stränderna, eftersom trycket där är mycket hårt. Just därför bör det vara rimligt att kommunerna, där de finner att allemansrättens önskemål kan kombineras med människornas önskemål om ett strandnära boende, kan tillåta byggande vid stränderna.

Anf. 47 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns många attraktiva strandområden – exempelvis Askim och Särö på västkusten, och i Stockholms skärgård – där Knut Billings förslag säkert skulle applåderas kraftigt. Ett sådant byggande är vad människor där, som tillhör hans parti, kräver.

Riksdagen har vid tidigare riksmöten avslagit liknande motioner. Beslutet förväntas bli likadant i år. Vi behöver således inte ha några onödiga stängsel eller restriktioner. Låt oss bibehålla den ordning som nu råder och som garanterar allmänheten tillträde till stränderna.

Anf. 48 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall säga några ord i anslutning till en motion som jag och andra ledamöter har väckt med anledning av den proposition som utgör underlag för det aktuella betänkandet. Motionen gäller prövningsförfarandet vid vattenkraftsutbyggnad och handlar alltså om naturresurslagen och dess innehåll.

I älvar och vattendrag som är undantagna från utbyggnad kan ändå i vissa fall ombyggnader ske och minikraftverk aktualiseras och byggas. Det gäller

exempelvis om det på platsen redan finns en anläggning och utbyggnaden inte innebär någon nämnvärd skada på miljön eller om den innebär elektrifiering av enstaka gårdar.

I propositionen och i utskottsbetänkandet där denna tillstyrks föreslås att den nuvarande obligatoriska regeringsprövningen, som skall ske i sådana här fall också vid mindre utbyggnader, skall utgå och att prövningen i fortsättningen normalt skall göras endast av vattendomstol.

Det här kan faktiskt ge anledning till viss oro mot bakgrund av de erfarenheter som vi har beträffande prövning i vattendomstolorna av sådana här ärenden. De enskilda vattendomstolorna har, var för sig, ett ganska begränsat antal projekt att bedöma, en ganska begränsad erfarenhet, medan regeringen – så länge det automatiskt sker en regeringsprövning – får ett helt annat underlag för bedömning av dylika ärenden.

Det har gjorts att vi motionärer har föreslagit att man inte skulle överlåta bedömningen till enbart vattendomstol utan att regeringen som hittills alltid skulle ha det slutgiltiga avgörandet i sådana här fall.

Jag skall ta ett par exempel för att illustrera det anförda. Under den senaste tiden har några minikraftverk i de undantagna älvarna prövats. I samtliga de fallen har vattendomstolorna sagt ja till en utbyggnad. Det gäller Kattån och Teurajokk i Kalixälven, Vistån i Piteälven, Girgesån i Umeälven – ett mikrokraftverk för elektrifiering av enstaka gård – samt Handöl i Indalsälven, där det gällde ombyggnad av befintligt kraftverk, och Köarån i Västerdalälven.

I två av dessa sex fall har regeringen sagt ja men i de andra fyra nej, trots att vattendomstolorna tidigare hade sagt ja till alla utbyggnaderna. Regeringen har alltså varit ganska restriktiv medan vattendomstolorna, enligt vår uppfattning, har varit alltför generösa.

Det senaste exemplet på vattendomstolornas lyhördhet för utbyggarintressena har senast illustrerats av vattendomstolens utslag då det gäller utbyggnaden av Edänge kraftverk i Mellanljusnan. Vattendomstolen har där, trots allt som har hänt och som jag här inte skall gå in på, gått på den linje som kraftverksbolagen och utbyggarintressena förespråkar.

Det har alltså, herr talman, funnits anledning till oro för denna förändring, men nu har utskottet hänvisat till de mycket klara och starka motivuttalanden som har gjorts i anslutning till naturresurslagspropositionen. Jag delar uppfattningen att motivuttalandena är mycket klara och ganska entydiga, och om de följs vid vattendomstolornas prövning skall man normalt inte behöva befara att det sker några utbyggnader som kan inverka skadligt i miljöhänseende. Det är naturligtvis motionärernas förhoppning att det i fortsättningen vid prövningen av olika objekt skall tas stor hänsyn och visas restriktivitet samt att de klart formulerade motivuttalandena följs. Vi utgår från att exempelvis de projekt som regeringen har vägrat ge tillstånd till, som jag nämnde, och liknande projekt i framtiden inte skall ges tillstånd av vattendomstolorna. Därmed kan det anses, som utskottet säger, att motionens syfte blir tillgodosett.

Får jag också, herr talman, i anslutning till detta säga att det i den diskussion som har förts och som pågår beträffande minikraftverken finns anledning att uppmärksamma att de inte är så ofarliga som många gånger har

gjorts gällande, också från miljöorganisationer och av dem som i övrigt vill slå vakt om miljön. Skadorna för fiskets del har inte uppmärksammats tillräckligt. Exempelvis havsöringen växer upp i just de små åarna och vattendragen där det i många fall kan bli aktuellt med en utbyggnad av minikraftverk. Inte minst mot den bakgrunden att hela havsöringsbeståndet skulle kunna komma att hotas om det skedde en omfattande utbyggnad av minikraftverk är det angeläget att vattendomstolarna i fortsättningen vid prövningen av utbyggnader i mindre vattendrag är så restriktiva att det står i klar överensstämmelse med de motivuttalanden som föredraganden har gjort i propositionen om naturresurslagen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 49 KJELL A. MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har inte begärt replik för att argumentera mot Tore Claesons resonemang utan för att ytterligare förklara anledningen till att utskottet avstyrker den motion som har väckts genom att säga att den är tillgodosedd. Riksdagen ställde sig i november genom beslutet om naturresurslag bakom departementschefens skrivning, som utskottet har citerat i betänkandet 4 på s. 40–41. Bostadsministern säger följande:

”Även om jag allmänt sett är positivt inställd till en ökad satsning på minikraftverk, följer enligt min mening direkt av gällande riktlinjer att i princip ingen utbyggnad för vattenkraftsändamål kan tillåtas i de nu avsedda älvarna och älvsträckorna. Jag anser dock att det i vissa speciella fall bör kunna komma i fråga att göra undantag från en sådan princip. I förhållande till vad jag anförde i lagrådsremissen vill jag precisera i vilka situationer undantag bör kunna komma i fråga. Detta bör kunna aktualiseras endast i två situationer. Den ena avser fall då andra alternativ för att ordna energiförsörjningen för enstaka hushåll, t. ex. dragning av en kraftledning, kan innebära större inverkan på miljön än ett minikraftverk. Den andra situationen avser fall då det på den aktuella platsen redan finns en anläggning som påverkar vattendraget, t. ex. en dammanläggning eller liknande. I det fallet kan tillkomsten av ett minikraftverk t. o. m. innebära vissa fördelar, t. ex. om det innebär att en befintlig, dåligt underhållen flottningsdamm samtidigt kan restaureras.”

Jag anser att det är värdefullt att också till kammarens protokoll läsa in det som skrivits i propositionen om naturresurslagen och som riksdagen alltså har ställt sig bakom.

Anf. 50 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker också att det är värdefullt dels att utskottet ånyo citerar detta uttalande av bostadsministern, dels att utskottets ordförande nu ytterligare har understrukt detta genom att, som han säger, läsa in stycket till kammarens protokoll.

Varken jag eller de övriga motionärerna har klagat på regeringen när det gäller tillämpningen av vattenlagen i detta hänseende. Jag vill dock peka på att det ena av de två fall som regeringen sade ja till, av de sex fall beträffande prövning som jag nämnde, gällde mikrokraftverk för elektrifiering av en enstaka gård, och det andra fallet gällde ombyggnad av ett befintligt

kraftverk. Det stämmer överens med de motivuttalanden som nu gjorts i anslutning till propositionen om naturresurslag.

Det var trots allt värdefullt att vi väckte denna motion i anslutning till följdlagstiftningen, för att än en gång understryka vikten av att vattendomstolarna i fortsättningen iakttar samma slags restriktivitet då det gäller prövningen som regeringen har gjort.

Anf. 51 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet yrkar i motion 513 yrkande 3 avslag på förslaget i propositionen om naturvårdslagen när det gäller kommunala naturreservat och naturvårdsområden.

Folkpartiet anser att den nuvarande ordningen, där länsstyrelserna efter samråd med kommunerna fattar beslut om inrättande av naturreservat och naturvårdsområden, bör stå kvar. Syftet med den vidgade kommunala kompetensen i propositionen framhålls vara att friluftssintressen skall kunna tas till vara av kommunen. Därmed aktualiseras frågor om att väga olika behov mot varandra. Folkpartiet anser att det finns risk för att konflikter kan uppstå inte bara mellan skogsägare och kommun utan också mellan friluftssintresset och skogsnäringens behov. Dessa intresseavvägningar bör som hittills avgöras av länsstyrelserna, anser vi i folkpartiet. Anledningen till att naturreservat och naturvårdsområden ännu inte inrättats i tillräcklig omfattning är främst att resurser saknats. I annat sammanhang har folkpartiet föreslagit förstärkning av anslaget för bildande av naturreservat och naturvårdsområden. Vi i folkpartiet anser att kommunerna redan genom PBL och NRL torde ha tillräckliga möjligheter att påverka de aktuella naturvårdsfrågorna.

Jag vill passa på att säga till Rune Evensson och Kjell A. Mattsson att folkpartiet visst litat på kommunfolk. Men vi anser att det är en mycket bra tillgång att kommunen har samrådsmöjligheter med länsstyrelsen. De möjligheterna tycker vi skall vara kvar, på grund av de konfliktrisker som även fortsättningsvis kommer att uppstå. Vi vet alla att miljön har ett mycket svagare utgångsläge i en förhandlingssituation än alla andra intressen.

Jag yrkar därför avslag på hemställan i moment 15 och bifall till reservation nr 4.

I höstas tog bostadsutskottet också initiativ till en ändring av ersättningsreglerna i naturvårdslagen. Vi motsatte oss detta, eftersom det kan försvaga naturvårdens ställning. Det är nu angeläget att noga följa utvecklingen på detta område.

Tillsammans med centern och vpk yrkar folkpartiet i motion Bo520 att regeringen skall behålla prövningen i fråga om de undantagna älvsträckorna och vattenområdena. Skyddsintresset är här så starkt att bedömningen av bl. a. sådana ombyggnader och minikraftverk som kan tillåtas inte bör överlåtas enbart på vattendomstolarna.

De motivuttalanden som finns i propositionen rörande förbudet mot utbyggnad av vattenkraft i skyddade älvar och vattenområden innebär att mycket stränga anspråk på oskadlighet i miljöhänsen ställs upp för de mindre vattenföretag som trots förbudet kan tänkas få tillstånd. Vi i folkpartiet utgår från att de projekt som regeringen vägrat tillstånd för, enligt

vad som nämns i vår motion Bo520, inte i framtiden kan komma att medges av vattendomstolarna. Därmed blir motionens syfte tillgodosett, och vi nöjer oss därför i detta fall med ett särskilt yttrande.

Anf. 52 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Folkpartiets resonemang får jag inte att gå ihop. När jag lyssnade på Siw Persson fick jag också ett intryck av att man ville ha mer av naturvård och vaktslående om friluftsliv. Samtidigt säger man att detta inte får skötas av någon annan instans än länsstyrelsen.

Jag har tidigare sagt att länsstyrelsens roll och skyldigheter inte på något sätt har förändrats genom PBL, utan den är lika omfattande. Ytterst är det, precis som även Siw Persson förstår, fråga om vilka resurser vi ger i form av pengar för att skydda sådana områden som man speciellt vill värna om av naturvårdsskäl. Jag kan inte förstå att, om man vill ha mer av naturvård, det skulle vara fel om man även på kommunal nivå kan göra bedömningen att det ur vår synpunkt är intressant att ett område blir skyddat eller taget i anspråk för naturvårdsändamål eller friluftsåndamål. Tvärtom blir det då två kassor som har möjlighet att värna om naturvårds- och friluftslivsmöjligheterna. Därför har jag svårt att förstå den konfliktrisk som folkpartiet säger skall uppstå mellan intresset att bevara naturen och effektiv skogsproduktion. Det problemet måste naturligtvis finnas även om det är länsstyrelsen som har ansvaret för att åtgärden blir beslutad och betald.

Det blir ännu svårare att få det hela att gå ihop när folkpartiet säger att vi inte skall ha någon samordning mellan ersättningsreglerna i plan- och bygglagen och naturvårdslagen. Där skulle det inte ha skett någon förändring. Vi har gjort den förändringen just för att även kommunerna, när de får använda sig av naturvårdslagens regler, skall vara skyldiga att betala ersättning i större utsträckning än tidigare. Därmed kommer också automatiskt avvägningen mellan de olika intressenas betydelse fram. Därför har jag mycket svårt att förstå varför folkpartiet inte kan gå med på att kommunerna kan få tillämpa naturvårdslagens regler om naturreservat och naturvårdsområden.

Anf. 53 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Att centern inte förstår folkpartiet kan inte jag göra någonting åt. Det är bara att konstatera att vi tydligen har olika åsikter.

Vi föreslår alltså inte, Kjell A. Mattsson, att allting skall tas bort från kommunerna, utan samarbetet mellan kommunerna och länsstyrelserna skall fortsätta precis som tidigare. Jag förstår inte, om vi nu skall diskutera vad vi förstår och inte förstår, att det skall vara ett motsatsförhållande. Länsstyrelserna utgör en fantastisk resurs, och man har tidigare bedömt att de är mycket duktiga på att lösa de problem som kan uppkomma i konfliktsituationer. Jag vill understryka att det är ett fortsatt samarbete mellan kommuner och länsstyrelser det handlar om och inget motsatsförhållande. För att samhället skall fungera förutsätts ett bra samarbete mellan olika myndigheter. Vi i folkpartiet anser att man redan genom PBL och NRL har fått goda möjligheter att påverka.

Anf. 54 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Att vi har skilda uppfattningar är helt okej. Jag försökte bara få klarlagt, om vi hade skilda uppfattningar.

Det finns ingen logik i folkpartiets sätt att resonera. Dels vill folkpartiet inte ha samordning mellan plan- och bygglagens ersättningsregler och naturvårdslagens, dels tycker man att det bara är länsstyrelsen som kan och skall hantera frågan om en intresseavvägning mellan skogsproduktion och friluftsliv eller naturvård; det skulle vara omöjligt för kommunerna att göra den avvägningen. Därför fick jag intrycket, då jag läste detta, att folkpartiet vill sitta på alla stolar på samma gång. Det är som vi vet mycket svårt att klara sådant i längden. Man får bestämma sig för det ena eller det andra. Vill man hävda att naturvårdsintresset och friluftslivets intressen skall kunna tillgodoses även på lokalt plan, kan jag inte finna att det finns någon som helst motsättning i att man även på det kommunala planet har möjlighet att tillämpa naturvårdslagen.

Sedan vill jag beröra samrådet mellan länsstyrelse och kommun. Redan översiktsplanen i plan- och bygglagen förutsätter ett intimt samråd mellan kommuner och länsstyrelser. Jag är övertygad om att det inte är för litet samråd vi har, utan samrådet är nog tillräckligt. Det finns alltså färdiga kanaler mellan kommunerna och länsstyrelserna där man verkligen utbyter synpunkter. Jag tror att det i verkligheten kommer att vara så att kommunerna även fortsättningsvis försöker få länsstyrelserna att fatta de flesta besluten, eftersom besluten i det här fallet kommer att kosta pengar.

Anf. 55 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Diskussionen om vilka som sitter på olika stolar och på hur många olika stolar vi sitter kanske vi inte skall föra i dag, för det blir en stor diskussion i sig. Jag vill bara, för att inte förlänga debatten, försöka att en gång till förklara för Kjell A. Mattsson att det inte är fråga om antingen kommunerna eller länsstyrelserna, utan kommunerna i samråd med länsstyrelserna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 6 (informationsskyldighet)

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 116 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 8 b och c (enhetliga kvalifikationsgränser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (strandskydd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kommunala naturreservat och naturvårdsområden)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 108 för reservation 4 av Erling Bager och Siw Persson.

Mom. 17 b (fastighetstaxeringslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Erling Bager och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1986/87:84
11 mars 1987

*Följdlagstiftning till
den nya plan- och
bygglagen, m. m.*

6 § Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig uppdraget som ordinarie ledamot i finansutskottet och suppleant i näringsutskottet.

Stockholm den 11 mars 1987

Olof Johansson

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig uppdraget som ordinarie ledamot i trafikutskottet.

Stockholm den 11 mars 1987

Agne Hansson

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig uppdraget som ordinarie ledamot i bostadsutskottet.

Stockholm den 11 mars 1987

Kjell A. Mattsson

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig uppdraget som suppleant i finansutskottet.

Stockholm den 11 mars 1987

Anna Wohlin-Andersson

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig uppdraget som suppleant i utbildningsutskottet.

Stockholm den 11 mars 1987

Jan Hyttring

Dessa avsägelser godkändes av kammaren.

7 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1986/87:86 Följdlagstiftning till äktenskapsbalken m. m.

1986/87:104 Bidrag till undervisningssjukhus m. m.

Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 mars

1986/87:425 av *Ingrid Andersson* (s) till utbildningsministern om den engelska examensbenämningen på den nya sjuksköterskeutbildningen:

Den nya sjuksköterskeutbildningens utbildningsbevis har rent formellt inte samma examensbenämning på engelska som tidigare trots att den ger samma kompetens. Detta drabbar oförskyllt såväl de nyutbildade som de äldre utbildade som genomgår kompletterande utbildning. Detta kan ha bidragit till rekryteringssvårigheter och en sänkning av utbildningens meritvärde i internationellt sammanhang.

Mot den bakgrunden frågar jag utbildningsministern:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att utbildning som motsvarar tidigare vidareutbildning av sjuksköterskor behåller den engelska examensbenämningen Bachelor of Science (BSc) in Nursing?

1986/87:426 av *Göthe Knutson* (m) till kommunikationsministern om stationshuset i Molkom:

Enligt uppgift har SJ för avsikt att riva stationshuset i Molkom. Starka protester har kommit från orten där man anser att byggnaden är kulturhistoriskt värdefull och med fördel kan användas till småindustri eller annan företagsamhet. Molkoms företagarförening är beredd att ta emot stationshuset som gåva från SJ.

Vill kommunikationsministern medverka till att SJ skänker stationshuset i Molkom till ortens företagarförening?

den 11 mars

1986/87:427 av *Per Stenmarck* (m) till miljö- och energiministern om sandsugningen utanför Falsterbonäset:

Efter närmare ett halvårs debatt har miljöministern äntligen tagit till orda i frågan om sandtäkt utanför Falsterbonäset. Saab borde försöka hitta en annan lösning än sandsugning, säger miljöministern.

Dock är just sandsugning den lösning som regeringen, i december 1986, förordat som utfyllnadsmaterial till den nya Saab-fabriken i Malmö. Miljöministerns uttalande innebär följaktligen en rekommendation till Saab att söka en annan lösning än den som regeringen anvisat.

Sannolikt skulle detta snabbare gå att uppnå om regeringen ändrade sitt tidigare ställningstagande.

Är miljöministern beredd att ta de vidare initiativ som är nödvändiga för att nå en lösning på frågan om sandsugning utanför Falsterbonäset?

9 § Kammaren åtskildes kl. 16.20.

Prot. 1986/87:84
11 mars 1987

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 11 mars

Bager, Erling (fp) 85, 89, 90
Billing, Knut (m) 84, 92, 93
Claeson, Tore (vpk) 93, 95
De Geer, Lars (fp) 81
Evensson, Rune (s) 91, 93
Feldt, Kjell-Olof, finansminister 47, 61, 66
Gadd, Arne (s) 30, 43, 47
Mattsson, Kjell A. (c) 87, 89, 91, 95, 97, 98
Persson, Siw (fp) 96, 97, 98
Petersson, Hans, i Hallstahammar (vpk 23, 42, 46, 60, 65
Rydén, Rune (m) 68, 75, 76
Svensson, Alf (c) 78
Södersten, Bo (s) 71, 76, 77, 82
Tobisson, Lars (m) 3, 39, 44, 58, 63
Wibble, Anne (fp) 9, 40, 44, 58, 64
Åsling, Nils G. (c) 17, 41, 45, 59, 64